

RENDŐRSÉGI TANULMÁNYOK

A RENDŐRSÉG TUDOMÁNYOS TANÁCSÁNAK FOLYÓIRATA

PETRÉTEI DÁVID

A bűnügyi helyszín a szabványosítási tendenciák és az új Be. tükrében

RÁCZ ATTILA

A tömeges irreguláris migrációs válságon innen és túl – Együttérzés, elutasítás, szolidaritás

BIRKNER ZOLTÁN – MARTON ZSUZSANNA – KELLER KRISZTINA

Az innováció értelmezése a turizmusbiztonság területén – különös tekintettel az oktatás és a kutatás területére

TEGYEY ANDREA

A „Z generáció” címke – Jogos féltelmek vagy lehetőség a megújulásra?

I. évfolyam 2018/3.

SZERKESZTI A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK:

Dr. Pozsgai Zsolt rendőr vezérőrnagy

TAGOK:

Dr. habil. Boda József nyugállományú nemzetbiztonsági vezérőrnagy

Dr. Boros Gábor rendőr ezredes

Dávid Károly rendőr dandártábornok

Dr. univ. Dsupin Ottó rendőr dandártábornok

Dr. Gárdonyi Gergely PhD rendőr ezredes

Dr. habil. Hautzinger Zoltán

Dr. Janza Frigyes nyugállományú rendőr vezérőrnagy

Prof. Dr. Kerecsi Klára MTA doktora

Dr. habil. Kovács Gábor rendőr dandártábornok

Dr. Németh József PhD rendőr ezredes

Prof. Dr. Sallai János rendőr ezredes

Dr. Sipos Gyula rendőr vezérőrnagy

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. Gaál Gyula PhD rendőr ezredes

MŰSZAKI SZERKESZTŐ:

Steib Norbert

FELELŐS KIADÓ:

Dr. Németh József PhD rendőr ezredes, Rendőrség Tudományos Tanácsa elnök

KIADÓ

Rendőrség Tudományos Tanácsa

Cím: 1139 Budapest, Teve u. 4-6.

1903 Bp. Pf.: 314/15.

Telefon: +36 1 443-5533, BM: 33-355

Fax: +36 1 443-5784, BM: 33-884

E-mail: rtt@orfk.police.hu

Webcím: www.bm-tt.hu/rtt/index.html

HU ISSN 2630-8002 (online)

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A szerkesztőség olyan kéziratokat vár közlésre, amelyek a bűnmegelőzés, a bűnüldözés, a közbiztonság, a közrend, a határrendészet, a vezetés-irányítás és a mindenoldalú biztosítás kérdéseit elemzik, értékelik. A kéziratokon kérjük feltüntetni a szerző nevét, szolgálati helyét, beosztását, telefonszámát. Kérjük, hogy a cikkek szövegét e-mailben küldjék meg. A szerkesztőség a beérkezett kéziratot szakmai szempontból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására. A megjelenő írások nem a Rendőrség Tudományos Tanácsa, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságán alapuló álláspontját képviselik. El nem fogadott kéziratot nem áll módunkban visszaküldeni. A szerkesztőség másodközlést nem vállal.

TARTALOM 2018/3.

- PETRÉTEI DÁVID** A bűnügyi helyszín a szabványosítási tendenciák és az új Be. tükrében (4-48)
- RÁCZ ATTILA** A tömeges irreguláris migrációs válságon innen és túl – Együttérés, elutasítás, szolidaritás (49-70)
- BIRKNER ZOLTÁN – MARTON ZSUZSANNA – KELLER KRISZTINA** Az innováció értelmezése a turizmusbiztonság területén – különös tekintettel az oktatás és a kutatás területére (71-80)
- TEGYEY ANDREA** A „Z generáció” címke – Jogos félelmek vagy lehetőség a megújulásra? (81-97)
- KARDOS SÁNDOR ISTVÁN** Tapasztalatok a rendőri fegyelmkezelés „új rendszere” kapcsán (98-118)
- KOVÁCS ISTVÁN** Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – Célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata (119-136)
- MOLNÁR ÁKOS** Nemzetközi szabványosítás, avagy az „ICAO 9303” ajánlás története (137-146)

SZERZŐK 2018/3.

DR. BIRKNER ZOLTÁN PhD egyetemi docens,
Pannon Egyetem Nagykanizsai
Kampusz Alkalmazott Gazdálko-
dástani Intézet

DR. KARDOS SÁNDOR PhD rendőr alezredes,
ISTVÁN osztályvezető-helyettes,
Országos Rendőr-főkapitányság
Személyügyi Főigazgatóság
Humánigazgatási Szolgálat
Fegyelmi Osztály

DR. KELLER KRISZTINA PhD egyetemi docens,
Pannon Egyetem Nagykanizsai
Kampusz Alkalmazott Gazdálko-
dástani Intézet

DR. KOVÁCS ISTVÁN PhD rendőr őrnagy, tanársegéd,
Nemzeti Közszerződési Egyetem
Rendészettudományi Kar
Közjogi és Rendészettani Intézet

MARTON ZSUZSANNA PhD hallgató,
Pannon Egyetem Nagykanizsai
Kampusz

DR. MOLNÁR ÁKOS PhD rendőr őrnagy, tanársegéd,
Nemzeti Közszerződési Egyetem
Rendészettudományi Kar
Határrendészeti Tanszék

DR. PETRÉTEI DÁVID rendőr százados, tanársegéd,
Nemzeti Közszerolgalati Egyetem
Rendészettudományi Kar
Kriminalisztikai Intézet

DR. RÁCZ ATTILA PhD tartalékos őrnagy,
Honvéd Vezérkar Tudományos
Kutatóhely

TEGYEY ANDREA alapellátó pszichológus,
Zala Megyei Rendőr-főkapitány-
ság Humánigazgatási Szolgalat

A bűnügyi helyszín a szabványosítási tendenciák és az új Be. tükrében¹

Ez a tanulmány a helyszíni szemlék egyes aktuális kérdéseiről szól az új Be. (és helyenként az új Ákr.) szabályainak; a nemzetközi szakmai trendek, főleg a minőségbiztosítási és szabványosítási törekvések; továbbá a kriminalisztika gyakorlatához újabban kapcsolódó jogterületek tükrében.

A kriminalisztikáról általában

A kriminalisztika multidiszciplináris alkalmazott ténytudomány², mely tág értelemben magában foglalja a bűnözés elleni harc számos aspektusát, a bűn megelőzésétől annak felderítésén át³ a hatásainak enyhítéséig⁴. Szűkebb értelemben a kriminalisztika a nyomozás tudománya⁵, ahol „nyomozás” alatt jogi relevanciával rendelkező múltbéli tények feltárását, megismerését értjük abból a célból, hogy azok tényállásként a jogkérdés eldöntését segítsék.

¹ A Rendőrség Tudományos Tanácsának 2017. évi pályázatán a tanulmány első helyezést ért el. Kézirat lezárva: 2017. február 1.

² *Fenyvesi Csaba*: A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 2014., 35. old.

³ *Balláné Füstzer Erzsébet – Kunos Imre – Lakatos János*: Bevezetés a kriminalisztikába; Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 27.

⁴ *Fenyvesi Csaba*: A kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségei, kihívásai; in: Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga, Debrecen, 2013/2., 59-60. old.

⁵ *Kertész Imre (szerk)*: A bűnügyi technikus kézikönyve; BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, Budapest, 1964., 3. old.

A kriminalisztika tehát jogi célok érdekében, jogi keretek között megvalósuló tudományos megismerés.⁶ A XXI. századra elszakadt a büntető eljárásjogtól, eszköztára bevethető a magánnyomozásoktól⁷ kezdve a szabálysértési jogon át a munkabalesetek kivizsgálásáig nagyon sok területen. A megismerés eszköztára rohamosan fejlődik, a szak-természettudományok alap kutatásainak megfelelően. A kriminalisztikai megismerési módszertan sok hasonlóságot mutat az orvosi diagnosztikával⁸ vagy akár a régészettel is.

A kriminalisztika klasszikus felosztása (technika, taktika, metodika) mellett újabban – szinte az eredeti felosztást szétfeszítve – helyet kapnak a titkos erők, eszközök, módszerek felhasználásának általános szabályai, módszerei, illetve mintegy különös részként azok felhasználása egyes múltbéli események felderítésére vagy épp készülő cselekmények megszakítására (azaz a „bűnügyi szolgálati ismeretek” vagy operatív módszerek). Ugyancsak e bővített felosztásban szerepel a kriminálstratégia stb. További modern területnek minősülhet például az adatbányászat és adatelemzés (híváslisták, autópálya-fizetőkapuk, egyáltalán a „big data” stb.), számítógépek és mobil eszközök komplex vizsgálatai, a viselkedés-elemzés és személyiségprofil-alkotás, a poligráfus hazugságvizsgálat, a bűnüldöző munka logisztikája, menedzsmentje, kommunikációja.

(Logisztika, menedzsment, kommunikáció stb. vonatkozásában gondoljunk egy pillanatra arra, hogy például 2001. szeptember 11-én a New Yorki ikertornyok elleni támadás bűncselekmény volt, melynek során „bűnügyi

⁶ *Angyal Miklós*: A kriminalisztikai megismerés, avagy a kriminalisztika megismerése; in: A munkát nem lehet eltitkolni – Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára; PTE ÁJK, Pécs, 2016., 9-13.

⁷ *Mészáros Bence*: A kriminalisztika és a magánnyomozás kapcsolata; in: Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai – Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI., Pécs, 2015., 133-139. old.

⁸ *H.J. Swofford*: The Emerging Paradigm Shift in the Epistemology of Fingerprint Conclusions; *Journal of Forensic Identification*, (3) 2015, 201-213

⁹ *Shams Zawoad – Ragib Hasan*: Digital Forensics in the Age of Big Data: Challenges, Approaches, and Opportunities; *IEEE BigDataSecurity 2015 Conference Paper* (DOI: 10.1109/HPCC-CSS-ICSS.2015.305)

helyszín” keletkezett, nyomokkal és anyagmaradványokkal, áldozatokkal és elhalt elkövetőkkel, valamint megválaszolandó kérdésekkel.)

A helyszín

„Kriminalisztikai értelemben helyszín mindaz a hely, ahol a nyomozás szempontjából jelentős cselekmény zajlott le.”¹⁰

A fenti tudományos meghatározást túlságosan tágnak értékeljük. Valamennyi esemény és ekként valamennyi bűncselekmény többé-kevésbé meghatározható fizikai térben történik. Kriminalisztikai értelemben vett helyszínné – álláspontunk szerint – az avatja, ha annak megismerése hozzájárul a múltban lezajlott esemény megismeréséhez. (Azon kívül nyilvánvaló, hogy „a nyomozás szempontjából jelentős cselekmény” például a rendőri állomány eligazítása is.)

Kriminalisztikai értelemben helyszín lehet a cselekmény tényleges helye, de éppen így a megközelítési és távozási útvonal, az elkövetés eszközének vagy az eltulajdonított tárgyaknak a feltalálási helye is.¹¹

Éppen ezért beszélhetünk többes helyszínekről (például a haláleset és a holttest feltalálási helye különbözik, az elkövetés eszköze máshol van stb.), tagolt helyszínekről (például a lelőtt személy és a lőállás közt van száz méter távolság, és ezen a köztes területen nincs releváns elváltozásunk). Lehet a helyszínünk eredeti vagy változtatott, sőt beállított, koholt. Lehet mozgó (például vonat) illetve élő (mentés, tűzoltás, rendőri művelet van folyamatban).¹² Lehet továbbá a helyszín veszélyes (a robbanásveszélyes droglaboroktól a potenciálisan fertőző személyek szállásán át a terrorcselekmények helyszínéig.)

¹⁰ Barta Endre: Tárgyi bizonyító eszközök megszerzése; in Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 243. old.

¹¹ Pusztai László: Szemle a büntető eljárásban; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977., 163-164.

¹² Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: Kriminalisztika. Tankönyv és Atlasz; Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2009., 300. old.

A szemle

A „szemle eljárási cselekmény, amelynek célja az anyagi világ a bűncselekmény elbírálása szempontjából releváns adottságainak megállapítása, illetve mindazon elváltozásainak felkutatása, megvizsgálása és rögzítése, amelyek a bűncselekmény következtében jöttek létre.”¹³

„A helyszíni szemle olyan nyomozási cselekmény, amelynek során a büntetőeljárási jog által meghatározott alakiságok betartása mellett megfigyelik a helyszínen talált állapotot, helyzetet, körülményeket, felkutatják és oly módon rögzítik a nyomokat, nyomhordozókat, anyagmaradványokat, egyéb elváltozásokat és mindezek összefüggéseit, hogy a szemle eredményei a nyomozás számára olyan adatokat nyújtsanak, amelyek szükség esetén bizonyítékká válhatnak.”¹⁴

A helyszíni szemle tehát jogi keretek között zajló tervezett, szervezett, vezetett és tudatos tevékenység, bizonyítási eljárás. Célja egyrészt a helyszín megismerése, annak általános jellemzőiből, állapotából következtetéseket levonása az ott lezajlott múltbéli eseményekről, másrészt célja összegyűjteni a felderítéshez és bizonyításhoz szükséges nyomokat, anyagmaradványokat és egyéb bűnjeleket, illetve komplexen értékelni és értelmezni mindezek összefüggéseit.

Létezik olyan szakmai álláspont, ami a szemle tárgyai közül kizárja a helyszínt.¹⁵ Ez – nézetünk szerint – nehezen védhető vélemény. Elméleti fejtegetés helyett vegyünk egy életszerű gyakorlati példát! Az állványzaton dolgozó munkás nem visel biztosítóhevedert, balesetet szenved munka közben, leesik és meghal. Ebben az esetben a bizonyítás szempontjából releváns adat lesz az állványzat magassága (ami se nem nyom, se nem anyagmaradvány, se nem elváltozás), illetve a biztosító heveder hiánya (szintén

¹³ Pusztai László: Szemle a büntető eljárásban; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977., 161. old.

¹⁴ Barta Endre: Tárgyi bizonyító eszközök megszerzése; in Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 242. old.

¹⁵ Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 28. old.

nem elváltozás, mert eleve nem létezik). Mindkét adat „a helyszín” szemlélésével, vizsgálatával szerezhető be.

A helyszíni szemle eredményei felhasználhatók továbbá az úgynevezett tettestudomás¹⁶ észlelésére és bizonyítására. Ha a kihallgatott személy el tudja mondani a helyszín egyes jellemzőit (helyiségek elrendezése, jellegzetes lakberendezési tárgyak, elkövető helyszíni mozgása, dulakodás stb.), akkor később hiába módosítja a vallomását, a tettestudomás hitelessége nem inog meg. Természetesen a szemle tárgya ebben a vonatkozásban is a helyszín lesz.

A helyszíni szemle rögzítése

A társadalom messze meghaladta az ősközösségi állapotokat, államszervezetet hozott létre; ennek következtében kijelenthető, hogy a szemle során megismert tényállás alapján a vonatkozó jogkérdést nem azok fogják eldönteni, akik a szemlét lefolytatták. Ez különösen igaz a fejlett jogállamra, ahol a különböző elkülönült igazgatási és igazságszolgáltatási szervek, illetve a rendelkezésre álló fellebbviteli szintek képviselői biztosan nem jártak az adott ügyben szereplő eredeti helyszínen. Ezért a szemle valamennyi eredményét úgy kell rögzíteni, hogy az az eljárás későbbi szereplői számára is megismerhető legyen.

A helyszíni szemlén tapasztaltak rögzítése kapcsán fontos elméleti és gyakorlati kérdés annak teljessége és tárgyilagossága. Egyszerű lenne természetesen kijelenteni, hogy a cél az abszolút teljes és abszolút tárgyilagos szemle, de ez elvileg és gyakorlatilag is lehetetlen.

Teljesség

Témánk szempontjából fontos rávilágítanunk a tény és az adat különbözőségére. A tények önmagukban, objektíven léteznek;¹⁷ az adat pedig a tényre

¹⁶ Budaházy Árpád: A vallomás őszinteségének műszeres ellenőrzése, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra. Doktori értekezés; Pécs, 2012., 20. old.

¹⁷ Kertész Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika tudományában; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972., 40. és 44. old.

vonatkozó ismeret, a tény tudati visszatükröződése.¹⁸ Más megközelítésben: az adat tények, fogalmak olyan megjelenési formája, amely alkalmas emberi eszközökkel történő értelmezésre, feldolgozásra, továbbításra.¹⁹ Az embertől, a megismerő tudattól függetlenül létező tények a maguk teljességében tehát nem ismerhetők meg. A megismerő mindig csupán adatokat szerezhet a tényről. A tény mindig objektív, az adat nem. A tény mindig igaz, ez objektivitásából fakad; az adat lehet pontos, pontatlan, téves vagy fiktív. Az adat mindig csak rész-visszatükröződése a ténynek, mert a tény abszolút teljes visszatükröződése maga a tény volna, hiszen minden dolog csak önmagával azonos.²⁰

Tetszőlegesen sok, de mindenképpen véges számú adatot gyűjthetünk csak be. Tetszőlegesen sok, de véges számú, a tényre vonatkozó adat elvileg még nem adja vissza magát a tényt – „stat rosa pristina nomine, nomina nuda tenemus” (A hajdani rózsa csak név, pusztá nevet markolunk).²¹ Még szemléletesebb a távol-keleti példázat, ahol a vakok az elefánt testrészeit tapogatva próbálják jellemezni az egész állatot, természetesen sikertelenül.²² (A valóság, tény, adat, információ, dolog stb. természetesen mind igen képlékeny filozófiai fogalom, más művekben más-más értelemben használják őket.)²³

Látható a fentiekből, hogy a szemlén észlelték rögzítése elméletileg soha nem lehet teljes körű. A gyakorlatban természetesen törekedni kell a megfelelően alapos rögzítésre, hogy semmi fontos vagy releváns részlet ne maradjon ki. Ugyanilyen fontos azonban az is, hogy a releváns részletek ne

¹⁸ *Alföldi Ágnes Dóra*: Gondolatok a büntetőeljárásbeli bizonyítás jelentőségéről és fogalmának elméleti megközelítéséről; Jogelméleti szemle, 2011. 2., hozzáférhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/alfoldi46.html> (2017. 10.11.)

¹⁹ *Lówi Ildikó*: Információs hadviselés hatása az idegenellenességre. *Hadtudományi Szemle*, 2016. 1., 249-259. old.

²⁰ *Kertész Imre*: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika tudományában; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972., 322. old.

²¹ *Umberto Eco*: A rózsa neve; Árkádia, Budapest, 1988., 581. old.

²² *Petrétei* (2013) 38-39. old.

²³ Például a fenti tény – adat distinkció helyett egy más megközelítés: valóság – tény (ténybeli kijelentés); lásd *Varga Csaba*: A bírói ténymegállapítási folyamat természete; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.; 26. old.

fulladjanak a túlzóan alapos, számtalan irreleváns részletet megörökítő szemle leírásba.

A szükséges és elégséges mérték kérdésében eligazít a tartalmi megközelítés: mely adatok szolgálják a felderítést és a bizonyítást?

Tárgyilagosság

A szemle eredményeinek rögzítése során az objektivitás elvben a szubjektív elemek kizárását jelenti. Ez azonban korántsem egyszerű. A valóság nem teljesen azonos avval, amit érzékszerveinkkel érzékelünk belőle; holt a megismerés (egyik) alapja az érzékelés.

A megismerés következő szintjén az érzékelt világból azt észleljük, amire vonatkozóan vannak előzetes ismereteink: az észlelés során azonosítjuk adott tárgyként az érzékelt tárgyakat.²⁴ Például hipotetikusan Kosuth Lajos érzékelné (látná) az asztalon fekvő mobiltelefont, de nem észlelné; előzetes ismeretek híján nem tudná, hogy mi az. A filozófia e ponton túl kiegészítendő a kognitív tudományok és a pszichológia eredményeivel. Ugyanis nem csak előzetes ismereteinktől, tapasztalatainktól függ, hogy mit észlelünk (fogunk fel) az érzékelt világból; nagyon komoly jelentősége van a figyelmünk összpontosításának, elvárásainknak, de pillanatnyi pszichés állapotunknak is.²⁵

Az észleltektől mentális feldolgozása során, tehát a megismerés következő szintjén az úgynevezett kriminalisztikai gondolkodás²⁶ során egyszerre van jelen az indukció és a dedukció²⁷, az analízis és a szintézis, egyik nem képzelhető el a másik nélkül, egyik sem növelhető a másik rovására, ezek egymásra épülnek, egymásba folynak át (dialektikusan).

²⁴ F. I. Haszthacsil: A világ megismerhetőségéről; Szikra, Budapest, 1950., 44-45. old.

²⁵ Daniel J. Simons - Christopher F. Chabris: Gorillas in our midst: sustained inattention blindness for dynamic events; Perception, 1999, volume 28, 1059-1074 pp

²⁶ Lakatos János: A nyomozás – kriminalisztikai szempontból, in: Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 136-140. old.

²⁷ Robert J. Gierd: Logical Investigative Methods; CRC Press, Boca Raton FL USA, 2015., 25-35 pp

A bűnügyi megismerésben indukció az, amikor ismerjük „általában” a „tipikus” elkövetési forma jellemzőit (ismérveit), és ezeket az ismérveket, nyomokat, maradványokat keressük a helyszínen. Dedukció az, amikor (ezekből) a felkutatott részletekből, szilánkokból kíséreljük meg összeállítani az egyedi, egyszeri és megismételhetetlen múltbéli eseménysort. Alaposan analizáljuk valamennyi megtalált szilánkunkat, hogy aztán a szintézis során kirajzolják a múltbéli eseményt.

A tanulás és a tapasztalat képes absztrahálni a „tipikus” helyszínt: általában hogy néz ki, általában mik a körülményei, általában mi gyakoribb és mi ritkább. Ezt nevezik ügýtípus-ismeretnek²⁸ is. Például ha az elkövető képzett vagy képzetlen; ha „szakosodva” meghatározott értéktárgyat keres vagy bármi mozdíthatót; ha ért a behatoláshoz vagy erőből oldja meg; ha van kutya, ha van riasztó, és így tovább – a tapasztalat kirajzol egyfajta képet. Megérkezve a helyszínre, a tapasztalat és a tanultak ideális esetben egyfajta ellenőrző listává állnak össze: milyen bűncselekményről van szó, és az általában hogy néz ki, azaz mit kell biztosan megkeresni. (Betörésnél behatolási hely, kutatás; löfegyveres öngyilkosságnál löfegyver, típustól függően kivetett hüvely, bemeneti és kimeneti nyílások, áramütésnél áramforrás vagy villamos berendezés stb.) Az általánosból következtetünk az egyedire: indukciót végzünk.

Továbbá a tanulmányok és a tapasztalat tanítanak meg látni és érteni. A tapasztalat és a tanultak alapján meglévő készségeink indukcióval fordítják le a látottakat észleltekké. Így lesz a lőtt seb körüli koszfoltból lebélyegzési jel, a vonalkák sorozatából ruhaszövet nyoma, a horpadásból eszköznyom, a bőr elszíneződéséből hullafolt vagy vérbeszűrődés, a vérfoltból csorgás nyoma. Az indukció alapján tudjuk szakemberként, hogy például betörésnél kell lennie behatolási illetve távozási helynek; az absztrahált tapasztalatok induktív módon befolyásolják a szakember észlelését és intuícióját, amikor meglátja a nyomot és nyomként azonosítja azt, még ha ennek nincs is tudatában. De az már dedukció eredménye, hogy az egyedi, egyszeri és megismételhetetlen helyszínen talált elváltozások egyenkénti analízise és

Lakatos János: A nyomozás – kriminalisztikai szempontból, in: Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 139. old.

folyamatos szintézise hogyan alakítja a verziót vagy verziókat: a múltban folyt esemény gondolati rekonstrukcióját.

A gondolati rekonstrukció kapcsán ma is létezik olyan nézet, hogy azt a szemle statikus szakaszában kell elvégezni.²⁹ Szemben ezzel, véleményünk szerint a helyszíni szemle során mindvégig gondolati rekonstrukciót végzünk, az az értelmező, interpretáló tevékenységünk kerete és célja. A rekonstrukció eredményét időről időre az új adatok beszerzése nyomán felülvizsgáljuk. Erre később visszatérünk.

Az indukció és a dedukció, az analízis és szintézis egyensúlya nem bontható fel. Soha nem szabad „csak rutinból” dolgozni, de éppígy nem célravezető elaprózódni és a részletekben elveszni. Fontos mentális elemek még a fantázia, a kételkedés, a bizonytalanság tűrése, az empátia (mit tennék én elkövetőként?).

A megosztott megismerés

A megismert adatokat, mint láttuk, tovább kell adni az ügy későbbi szereplőinek. Ehhez a megismerés eredményét nyelvi formába kell öltetni. A megismert adatok nyelvi formába öntése során ugyancsak hangsúlyos szerepet kap a személy valamennyi előzetes ismerete, tapasztalata, szókinccse, műveltsége. A nyelvfilozófia területe, hogy milyen a kapcsolatunk a valósággal, amikor a valóságról kijelentést teszünk. A kognitív nyelvészet foglalkozik a nyelv és a megismerés kapcsolatával.³⁰ Így például azzal is, hogy a nyelv segítségével hogyan adható át érdemi információ a megismert világról. „A beszélő és a hallgató a nyelvi kifejezésekkel, grammatikai szerkezetekkel, szövegekkel konceptuális tartalmakat konstruál. A nyelv nem tükrözi a valóságot, hanem a beszélő mentálisan megkonstruálja a valóság egy részletét leképezési viszonyokban. A konstruálás egy esemény, egy je-

²⁹ *Gárdonyi Gergely*: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 102. old.

³⁰ *Pethő József*: Jelentés; Bölcsész Konzorcium, 2004., hozzáférhető: <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Magyar/107Peth%F5JELTANVEGLEG.pdf> (2017.10.11.)

lenet emberi feldolgozó (elemző) megértése és fogalmi megalkotása valamilyen módon, több lehetséges módozat közül.”³¹ (Egy példa: a „piros póló” jelenthet ruhadarabot és személygépkocsit is, szövegkörnyezettől és előzményektől függően.) Hogy ez ne váljon a megismert adatok átadásának kerékkötőjévé, szükséges bizonyos formalizálás, hogy a (nyelvi) jelek alatt az eljárás valamennyi résztvevője (közel) ugyanazt értse. Ez ragyogóan tetten érhető a helyszínrajzok úgynevezett egyezményes jeleiben: az egyik jelölés erdőt jelent, a másik tavat; az egyik vonal földutat, a másik vasutat stb. De itt említhető az igazságügyi orvostan fogalomkészlete is, ahol a „vágás” és a „metszés” különböző sérülési mechanizmust jelent. Az az életidegennek ható bikkfanyelv, ami a rendőrségi iratokat általában jellemzi, ugyanerre a törekvésre vezethető vissza.

A teljesség és tárgyilagosság korlátja

Mind az érzékelés és észlelés, mind a mentális feldolgozás a szemlélő személy szubjektív képességein múlik. Látható továbbá, hogy a helyszínről mindig csak véges darabszámú adatot tudunk rögzíteni, és az ezek közötti válogatás is mindenképpen függ a válogató személytől, azaz a rögzítőtől, azaz a bizottság tagjainak szubjektumától. A nyelvi formába öntés során ugyancsak előtérbe kerülnek bizonyos szubjektív elemek. A kriminalisztika módszertani ajánlásai ezek a szubjektív elemeknek a lehetőségek szerinti csökkentését célozzák. A pusztá szöveges leírás mellett ezért nagyon fontos a fényképes rögzítés, a helyszínvázlat vagy rajz, a mozgókép készítése stb.

Ugyanakkor például a fényképek valójában korántsem rendelkeznek avval a teljes és személytelen tárgyilagossággal, amivel gondolatban szeretjük őket felruházni. A fénykép nem a valóság pontos mása.³² A fénykép két

³¹ Tolcsvay Nagy Gábor: Megismerés és nyelv az anyanyelvi oktatásban; hozzáférhető: <http://journal.ke.hu/akk/index.php/akk/article/viewFile/10/12> (2017.10.11.)

³² Sevcsik Jenő: Fényképészeti ismeretek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1955., 135. old.

dimenzióba emel ki egy képet a komplex téridőből.³³ A kész fényképen az és úgy látszik, amit és ahogy a készítő lefényképezett.³⁴ Ennek megfordítása, hogy abszolút objektív fénykép nem létezik: a témaválasztás, a nézőpont elfoglalása, a látószög, képkivágás, a technikai beállítások, az utómunkálat stb. mind választás, emberi döntés eredménye.³⁵ Megjegyzem egyébként az emberi döntések, alkotói választások sorozata emelhet egyes fényképet a képzőművészeti alkotások közé, az oldja fel az automatizmust, az humanizálja a technikát.³⁶

A kriminalisztikai fényképészet módszertana elvileg szintén a fényképész szubjektumának redukálását szolgálja, hogy az a kész képsorozat értékelhetőségéből ne vonjon le semmit. A fényképek ezért logikus sorrendet követnek: általánostól a különös felé, környezetből a részlet felé. Fontos, hogy a helyszíni fényképfelvételek mindig csak kiegészítik a helyszín leírását, annak mellékletét képezve. És fontos, hogy a mellékletben a kész képek logikus rendbe szerkesztve, megfelelően feliratozva kerülnek.³⁷ A logikus sorba rendezett, tömör ám informatív képaláírással ellátott fényképmelléklet a vizuális kommunikáció eszközének tekinthető.

A megfelelő módszertannal elkészített fényképmelléklet, a helyszíni videofelvételek, a helyszínrajz stb. mind azt a célt szolgálják, hogy a leírás alapján olyasvalaki is megfelelő képet kapjon a helyszínről, aki azt eredeti állapotában nem látta, illetve a helyszínen intézkedők emlékeit is felfrissítse, ha később erre szükségük van.³⁸

³³ Vilém Flusser: A fotográfia filozófiája; hozzáférhető: <http://www.artpool.hu/Flusser/Fotografia/01.html> (2017.10.11.)

³⁴ Christopher H. Duncan: Advanced Crime Scene Photography, CRC Press, Boca Raton, FL USA, 2010., 50-51

³⁵ Szarka Klára: A választás kétes kiváltsága; in: Fotóművészet, 2005. 1-2., hozzáférhető: http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200512/a_valasztas_ketes_kivaltsaga?PHPSESSID=009ec2c3284796597f95b170e17f4c7f (2017.10.11.)

³⁶ Gyenes Zsolt: A vizuális zene aktualitása; hozzáférhető: http://vizualzene.hu/vz_akt_tan_gyenes.pdf (2017.10.11.)

³⁷ Petrétei Dávid: Kriminalisztikai fényképészet – helyszínek fényképes dokumentálása; in: Szabó Gyula (szerk.): Munkabaleseti helyszínek dokumentálása, Óbudai Egyetem, Budapest, 2014., 103-104. old.

³⁸ Petrétei Dávid: Álló- és mozgókép készítése; in: Gárdonyi Gergely (szerk.): Módszertani útmutató bűnügyi technikuskoknak, NKE Budapest, 2014., 26. old.

A szubjektivitás teljes kizárása lehetetlen, sőt megítélésünk szerint az erre való görcsös törekvés egyenesen káros gyakorlat. A szemlét felkészült, képzett és tapasztalt szakemberek végzik, akik mást (többet) látnak a laikusoknál. Nem helyes, ha rákényszerítik őket, hogy legfeljebb a laikusok számára is nyilvánvaló adatokat örökítsék meg. A megismerés rendelkezik szintekkel: ami a laikus számára folt, az a technikus számára ujjnyom, a szakértő számára jobb tenyér interdigitális területe valószínűsíthetően nem idős férfi kezétől. Vagy ugyanígy: a „monokli” vagy „tipli” szakmaibb szemmel vérbeszűrődés lesz, szakértő szemmel pedig pápaszem-haematom, az elülső vagy középső koponyagödör törésének indikátora.

Jegyzőkönyv, jelentés, feljegyzés

A helyszíni szemle írásos rögzítésénél szinte mindig a jegyzőkönyv említését találjuk meg. A hatályos eljárásjogi törvény ugyanakkor lehetővé teszi a helyszíni szemle jelentésben való rögzítését is.³⁹ A törvény szerint tehát a jelentés teljes mértékben hiteles rögzítési módszer. Ennek ellenére gyakorlati tapasztalat a jegyzőkönyv készítésének elvárása, a jegyzőkönyvhöz való vezetői ragaszkodás. Erre példa lehet a helyszíni szemlékre vonatkozó belső szervezetszabályozó⁴⁰ szövegezése is; szinte kizárólag jegyzőkönyvet említ a helyszíni szemle kapcsán, jelentést a „bizottságvezető külön jelentése”, a „bűnügyi technikus külön jelentése”, illetve a nem indokolt szemle esetén a megállapításokról készült jelentés esetében ismer. Illetve a 2016 végén végrehajtott módosítás során belekerült 5/C. pont az egyetlen, ami tartalmazza a „nyomozási cselekményről készült jegyzőkönyv vagy jelentés” kifejezést.

Kutatásaink során változatos vezetői indokolással találkoztunk a jegyzőkönyv preferálására. A legalapvetőbb a tartalom és forma összekeverésében jelölhető meg: azért ragaszkodnak a jegyzőkönyvhöz, mert az részletesebb. Nem, természetesen semmi sem tiltja, hogy a jelentés ugyanolyan

³⁹ 1998. évi XIX. tv. 168. §

⁴⁰ 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról

részletes legyen. A megjelenési forma semmilyen mértékben nem determinálja a tartalom kérdéseit. Ha a jelentés felületes vagy szakmaiatlan, az nem a jelentésforma miatt van.

Más vélemények szerint a jegyzőkönyv hitelessége vagy hitelt érdemlősége magasabb. Ezzel az érveléssel sem tudunk mit kezdeni; a jegyzőkönyvet is a jelenlévők írják alá, és ma egy tipikus emberölési helyszínen a nyomozó hatóság tagjain túl más nincs jelen; a nyomozó hatóság tagjai viszont a jelentést is aláírhatják, semmi sem tiltja a többes aláírást.

Akadott olyan vélemény, ami szerint lefoglalás kizárólag jegyzőkönyv mellett történhet, márpedig a szemle keretében a bűnjeltárgyak lefoglalására kerül sor. Ezt az érvelést sem tartjuk megalapozottnak; a hatályos Be. a lefoglalást is a nyomozási cselekmények közé sorolja, ekként akár jelentésbe is foglalható az elvégzése. (A Be. nem mondja ugyan ki *expressis verbis*, hogy a lefoglalás is nyomozási cselekmény, de a 177. § címének és tartalmának összevetéséből ez a következtetés levonható.)

A jegyzőkönyv és a jelentés közti legfontosabb érdemi különbség, hogy a jegyzőkönyv egy időben készül az eljárási cselekménnyel.⁴¹ Azaz gyakorlatilag a szemle helyszínén, akár éjszaka, akár esőben, akár kézzel írva. A jelentés ezzel szemben az eljárási cselekmény után, az iroda komfort körülményei közt is elkészíthető; ideális esetben úgy, hogy a szomszéd asztalnál a technikus éppen a fényképeket rendezi a saját számítógépén, és ezek a képek megtekinthetők, a felmerülő kérdéseket meg lehet beszélni stb.

Az új Be. ebben változást hoz.⁴² Nem csak annyit, hogy „jelentés” helyett majd „feljegyzés” lesz a jegyzőkönyv alternatívájának neve, de abban is, hogy akár az ügyész is készíthet ilyen iratot, nem csak a nyomozó hatóság. Kizárt lesz viszont a feljegyzés, és kötelező a jegyzőkönyv minden olyan esetben, amikor az eljárási cselekményen jelen van terhelt, védő, tanú vagy vagyoni érdekelt. Fontos kérdés, hogy a „sértett” ebben az esetben

⁴¹ Nyer., azaz a 3/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól; 94. § (1)

⁴² 2017. évi CX. tv., 361. §

tanúnak minősül-e? A sértettet szokás tanúként kezelni, bár a legtöbb esetben csak az előzményi adatokról rendelkezik információval, magáról az elkövetésről nem (például betörések).

Az Általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) ugyanezzel a szóhasználattal különbözteti meg a jegyzőkönyvet és a feljegyzést (a jelenleg hatályos Ket. szerint: jegyzőkönyv vagy hivatalos feljegyzés), és a 78. § (1) alapján ügyfél részvétele esetén jegyzőkönyv kötelező készítését írja elő, egyéb esetekben feljegyzés készítését.

Összefoglalva, szakmai véleményünk alapján az eljárási cselekmény helyszínén indokolt lehet jegyzetek, vázlatok készítése, azonban a szemle eredményeinek írásba foglalását mindenképpen nyugodt, komfort körülmények közt, lehetőleg számítógépen célszerű megtenni. Ha a helyszínen jegyzetelünk, akkor semmilyen részlet nem merül feledésbe; ugyanakkor utólag visszatekintve, az összes beszerzett információt leülepítve pontosabb, részletesebb, tehát gyakorlatilag hasznosabb anyagot készíthetünk. Az eljárási cselekménnyel egy időben készülő jegyzőkönyv mindezen előnyöktől eleshet; ugyanazt a részletességet sokkal nagyobb erőfeszítéssel lehet elérni.

Itt fontos továbbá megjegyeznünk, hogy az előre gyártott, űrlap jellegű jegyzőkönyvek lehetnek gördülékenyebbek ugyan, de általános szakmai tapasztalatunk az, hogy minél komplexebb egy eljárási cselekmény, a rögzítésére annál kevésbé felel meg bármilyen űrlap. Nem véletlen, hogy hazánkban ezt olyan szűk területeken használják csak, mint a szagmaradvány rögzítése vagy a bűnjelek jegyzéke; de említhetjük az Interpol DVI WG (tömegszerencsétlenségek áldozatazonosítására létrehozott munkacsoport) által készített űrlapokat tömegszerencsétlenségben eltűnt személyek illetve megtalált ismeretlen holttestek leírására.

A komplexitás miatt általában vagy nincs elegendő rovat az űrlapon, hogy érdemi és pontos adatokat rögzítsünk; vagy túl sok rovat van, amik nagy része az esetek nagy részében nem kerül majd kitöltésre. Ezt a problémát részben orvosolhatják az elektronikus űrlapok, amikor a kész anyag a számtalan lehetséges rovatból csak azokat a rovatokat tartalmazza majd, amiket az adott ügyben igénybe vettünk.

Az elektronikus jegyzőkönyv, például tabletre telepített alkalmazásként komoly segítséget jelenthet a helyszínelésben. Ide kívánczoló megjegyzésünk a francia rendőrség számára fejlesztett e-jegyzőkönyvvel (Crim'In⁴³) kapcsolatos: ott a helyszínen szándékosan félkészként zárják le a jegyzőkönyvet, ami időbélyegzővel lementésre kerül a központi számítógépre. A helyszínelő a saját irodájában, a többször említett komfort körülmények közt letölti a félkész anyagot, és kényelmesen befejezi azt.

Záró gondolatunk viszont az, hogy a helyszínelés minden gyakorlatiasága mellett is alapvetően komoly intellektuális tevékenység. Kreatív gondolkodással rekonstruálunk egy múltban megtörtént eseményt, a jelenre hagyományozott nyomai alapján. Óvatossá kell lennünk, amikor ezt a tevékenységet korlátok, kötelezően kitöltendő rovatok és ellenőrző listák közé szorítjuk. Ha előzetesen meghatározott tennivalók listájává züllesztjük a szemlét, akkor minden segítő szándék mellett a gyermeket is kiöntjük, a fürdővízzel együtt.

Jelenlét a helyszínen

Mind a régi, mind az új Be. kimondottan lehetővé teszi a sértett és a gyanúsított jelenlétét a szemlén.⁴⁴ Ez több kérdést is felvet.

A bűnügyi technika története felfogható a nyomok és anyagmaradványok, a különböző elváltozások felkutatási, rögzítési és elemzési módszereinek fejlődéseként is.⁴⁵ Különösen a DNS-maradványok felkutatásának, felhasználásának lehetőségei mentek keresztül hatalmas, ugrásszerű fejlődésen az utóbbi három évtizedben. A detektálási és kvantálási módszerek odáig finomodtak, hogy nem csak a sima érintésből származó DNS vált vizsgálhatóvá, de a DNS-maradvány másodlagos átvitele is.⁴⁶ Azaz a sze-

⁴³ <https://twitter.com/policenationale/status/836894842315812864> (2017.10.11.)

⁴⁴ 1998. évi XIX. tv., 185. § (1) illetve 2017. évi XC. tv., 383. § (2) és 393. § (1)

⁴⁵ Petrétei (2013)

⁴⁶ Duncan Taylor – Alex Biedermann – Lydie Samie – Ka-Man Pun – Tacha Hicks – Christophe Champod: Helping to distinguish primary from secondary transfer events for trace DNA; Forensic Science International Genetics, 2017 May (Vol. 28), 155-177

mély DNS-maradványa rákerül egy tárgyra, majd a tárgy egy másik tárggyal érintkezve a másik tárgyra juttatja a személy DNS-ét úgy, hogy a személy e második tárgynak soha még csak a közelében sem járt. (Messzire vezetne, ha kitérnénk ennek óriási jelentőségére, a bűnügyek felderítéséhez nyújtott segítségtől a DNS-bizonyíték kétséget kizáró mivoltának megín-gásáig.)

A detektáló módszerek finomodása magával hozta a kontamináció problematikájának előtérbe kerülését is. A kontamináció a bűnjeltárgyak felül-szennyezése, itt és most főleg abban az értelemben használjuk, hogy a szemlét végző személyzet saját nyomai és anyagmaradványai megjelenhetnek a begyűjtött bűnjeleken, adott esetben nagyságrendi mennyiségi különbséggel, ami az eredeti nyom észlelését is ellehetetleníti. Gyakorlatilag ott tartunk, hogy ha szájmaszk nélkül beszélünk a bűnjel fél méteres közelében állva, igen jó eséllyel telepítjük saját DNS-maradványunkat (is) annak felszínére.

A helyszínt biztosítjuk, oda illetéktelenek nem léphetnek be, kettős kordont állítunk fel, a szemlét végzők egyszer használatos védőeszközöket viselnek, a bűnjeltárgyakat csak tiszta illetve eldobható eszközökkel érintik meg. Mindezt azért, hogy elkerüljük a kontaminációt: a bűnjeltárgy felül-szennyeződését. És mindezek mellett lehetőséget biztosítunk a sértettnek, *horribile dictu* a gyanúsítottnak, hogy ezen jelen legyen, az eljárást figyelemmel kísérje.

A problémát a közelmúltban a szemléről megjelent terjedelmes tudományos értekezés⁴⁷ egyébként nem veti fel.

A felületről rögzített DNS azt bizonyítja, hogy a DNS „gazdája” (donorja) a felület közelében volt korábban. Ha ez gyanúsított DNS, de a gyanúsított a szemlén jelen van, a DNS-rögzítést figyelemmel kíséri, akkor a későbbi vizsgálat során nem lehet majd eldönteni, hogy a DNS mikor került tőle a pálcára. Azaz lehet valóban elkövetői DNS, de lehet a szemle során történt szennyeződés is. Nyilván ez a rögzített bűnjel értékéből sokat levon.

⁴⁷ *Gárdonyi Gergely*: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017.,

Az a lehetséges felvetés, hogy akkor a gyanúsítottnak is egyszer használatos védőfelszerelést kell viselnie, nehezen keresztülvihető. A védőfelszerelés kényelmetlen, valószínűleg csak egészséges emberek viselhetik huzamosabban, és kontamináció elleni valódi védelmet csak képzett s gyakorlott viselők esetén nyújt. Ha a gyanúsítottnak tüsszentenie vagy köhögnie kell, és közben a szájmasc így vagy úgy de lekerül a szája elől, akkor az az egész környezetre telepíti a DNS-ét, felülszennyezve a korábban ott lévő anyagmaradványokat.

Az a megoldás, hogy a gyanúsított jelen lehet ugyan a szemlén, de a bűnjelek rögzítését csak több méter távolságból „figyelheti”, valójában kiüresíti a jogait. A gyanúsított jog célja az eljárás figyelemmel kísérése; ez a DNS szempontjából „biztonságos” távolságból aligha képzelhető el.

Az új Be. tartalmaz egy előremutató jogintézményt, ami a fenti aggályok nagy részét eloszlatja, ez pedig a telekommunikációs eszköz használata.⁴⁸ Telekommunikációs eszköz igénybe vételével kölcsönös hang- és képátvitel lehetséges, azaz a terhelt (vagy a sértett) a helyszínen kívülről kísérheti figyelemmel az eseményeket, és tehet észrevételeket, indítványokat. Technikailag ez vagy egy állványra szerelt, csak erre a célra szolgáló videokamerával és lappal vagy tablettel, vagy a bizottság egy tagjának (például a bizottságvezetőnek) a fejére rögzített akciókamerával lenne lehetséges.

Kérdésként merülhet fel, hogy telekommunikációs eszköz használata esetén beszélhetünk-e „jelenlétről” abban az értelemben, ahogy azt a törvény 361. § (6) bekezdés használja; azaz telekommunikációs eszköz használata esetén készülhet-e jegyzőkönyv helyett feljegyzés. Szó szerinti értelmezés esetén nyilván igen, készülhet; a jogalkotó szándéka szerint értelmezve azonban valószínűleg nem, hiszen a jegyzőkönyv megkövetelése nyilván a terhelt, a tanú stb. észrevételi, indítványtételi jogaival áll összefüggésben. A magunk részéről a jegyzőkönyvi formát, legalábbis a nyomozó hatóság által végzett helyszíni szemle esetében feleslegesnek tartjuk, hiszen a telekommunikációs eszköz teljes forgalmazását a törvény 125. § (2) értelmében amúgy is rögzíteni kell.

⁴⁸ 2017. évi XC. tv. XX. fejezet

A hatósági tanú

A hatósági tanúról a közelmúltban is több értékes tanulmány született.⁴⁹ A magunk részéről szigorúan a helyszíni szemle vonatkozásában villantanánk fel néhány kérdést e jogintézmény kapcsán, amit tudomásunk szerint a hazai szakirodalom eddig nem említett.

Az első probléma a kontamináció problémája, pontosan ugyanazok a pontok, amiket fentebb a tanú és a terhelt vonatkozásában írtunk. A megfelelően biztosított helyszínen, védőfelszerelésben tevékenykednek a kompetens szakemberek, meg a hatósági tanú...? Ki tartozik felelősséggel a laikus hatósági tanú miatt történő kontaminációért?

A második probléma munkavédelmi természetű. A bűnügyi technika használ olyan megvilágító berendezéseket, amik az egészségre ártalmasak lehetnek. Még a fényképezőgép vakuja is ideiglenesen elvakíthatja az óvatlanokat, akik ezt követően nekimehetnek tárgyaknak vagy megbotozhatnak. A 254 nm hullámhosszú UV-C a daktiloszkópiai nyomokról visszaverődik, ez megfelelő képalkotó eszközzel láthatóvá tehető, azaz az ujjnyom kezelés nélkül felfedezhető és fényképezhető.⁵⁰ Ez a képalkotás visszavert ibolyántúli sugarakkal (KAVITS), az angol RUVIS (reflected ultraviolet imaging system) fordítása.⁵¹ Az UV-C sugárzás azonban gyakorlatilag rákkeltő hatású, komoly bőr- és szemsérülést, akár végleges vakságot is okozhat. Ráadásul ehhez bele sem kell nézni a lámpába, a sugárzás nagy része a falakról is visszaverődik. A véres nyomok előhívására, megerősítésére használt egyik legnépszerűbb vegyszer az amidofekete,⁵² aminek metanol-tartalma akár bőrön át is felszívódik, és súlyos mérgezést, vakságot, akár halált okozhat.

⁴⁹ Antal Dániel: Szükség van-e a hatósági tanúra a büntetőeljárásban? In: Jura, 2014/1., Pécs, 7-12. old.; Gárdonyi Gergely: A hatósági tanú szerepe a bizonyításban; in: Doktori Műhelytanulmányok 2014, Győr, 2014., 24-29. old.

⁵⁰ Antonio A. Cantú: The Physical Principles of the Reflected Ultraviolet Imaging Systems; Journal of Forensic Identification 64 (2), 2014; 123-141 pp

⁵¹ Richards, Austin - Leintz, Rachel: Forensic Reflected Ultraviolet Imaging; Journal of Forensic Identification 63 (1), 2013; 46-69.

⁵² Lásd: <http://www.cbdiai.org/Reagents/amidom.html> (2017.10.11.)

Természetesen a hagyományos veszélyek is munkavédelmi kihívásként jelentkezhetnek. Ilyenek tipikusan a tűzesetek, robbanások helyszínei, ahol az épület adott esetben veszélyessé válik: a födém leszakadhat, a törmeléken akár lábtörést is szenvedhet, aki nem kellően képzett illetve nem megfelelő lábbelivel vesz részt a szemlén. A védőfelszerelést illetően például a latex-allergia is gátló tényező lehet. Milyen kockázat-elemzés, munkavédelmi oktatás, milyen védőfelszerelés biztosítása lenne indokolt egy XXI. századi jogállamban a nem hivatásos, tapasztalatlan és laikus hatósági tanúk részére? Ez kinek a felelőssége lenne? Esetleges sérülés esetén (például bokaficam, fej beverése az alacsony mennyezetbe) a nyomozó hatóságnak keletkezne kárfelelőssége?

A harmadik probléma mentálhigiénés természetű, valamelyest kapcsolódik a munkavédelemhez. A nyomozó hatóság tagjai önként, kiképzést követően és gyakorlottan forgolódnak halálesetek, családi tragédiák, kisiklott életek helyszínein. Létezik valamiféle íratlan szervezeti kultúra és bajtársiasság, ami a lelki, pszichés nehézségeken segít átlendülni. Kötelező továbbá a rendszeres és alapos pszichológiai szűrés. Aki irtózik a vértől, a holttestektől, az egész egyszerűen más szakterületen helyezkedik el. Mi a helyzet a hatósági tanúkkal ebben a vonatkozásban? Az „eszményi” hatósági tanú a kíváncsi, nyitott, CSI- (helyszínelő sorozat) rajongó fiatal nő vagy férfi. Ő lesz az, aki igenis feszült figyelemmel követi a technikus munkáját, az iránt kifejezetten érdeklődik, kérdez, és ami még fontosabb: a válaszokat meg is jegyzi, minden technikai módszerről és az eljárás egész lefolyásáról akár két évvel később is be tud majd számolni a bíróság előtt, ha arra kerül sor. Csupán annyi a probléma, hogy adott esetben nem múló rémálmai lesznek a „fölvágott erű” szomszédasszony vagy a saját lakásában agyonvert idős házaspár látványától; mert a filmek és sorozatok alapján ő azt hitte, hogy bírni fogja, de aztán mégsem így lett. Ki tartozik és milyen felelősséggel a közreműködésre nem kötelezett (tehát végső soron önkéntes) laikus lelki sérüléseiért?

A magunk részéről üdvözljük, hogy az új Be. a jelek szerint kivezeti a hatósági tanú elavult intézményét a büntetőeljárásból. Sajnálattal látjuk, hogy az Általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016 évi CL. törvény a hatósági tanú intézményét megtartja, és például a 70. § (3)-(4) szerint

életveszéllyel fenyegető helyzetben megtartott helyszíni szemlénél kifejezetten javasol igénybe venni hatósági tanút.

Az értelmező tevékenység

A bűnügyi technika tudomány, már a helyszínen is; azaz a helyszín feldolgozása is tudományos alapon álló, tudományos jellegű tevékenység. A szakterület 1920 és 1980 között lényegesen kevesebbet változott, mint 1980 én napjaink közt: a korabeli fényképek tanúsága szerint 1920-ban kalapos, nyakkendős urak szemléltek; 1980-ban farmert és pólót viselő fegyveres férfiak, ma Tyvek-védőruhát, szájmaszkot viselő alakok; újdonság a bűnjelek szigorúan dokumentált őrzési láncja is. Ugyanakkor korabeli fényképes tudósítások alapján, például egy darabolós gyilkossági helyszínről készült fényképet megtekintve 1920-ból, rájövünk, hogy maga a „bűn” jóval kevesebbet változott (helyszínes bűncselekmények esetén) mint az el-
lene való küzdelem.⁵³

A helyszíni szemle nem pusztán a helyszín dokumentálása és a tárgyi bizonyítási eszközök összeszedése, hanem annál minőségileg több, összetett megismerési folyamat. Eredménye a puszta deskriptív megállapításokon és a törvényesen, hitelesen, szakszerűen rögzített bűnjeleken túl mindenképpen valamilyen verzió, verziók vagy részverzió kidolgozása, ami a vizsgált esemény lefolyására, az abban részt vevőkre stb. vonatkozik.

A szemle feldolgozásának részét képezi az észlelésen és a dokumentáláson kívül az értelmezés is. Azért végeztetik a szemlét szakemberekkel, hogy ők a szakértelmüket és szakmai tapasztalatukat felhasználják. Ennek segítségével a helyszínen észlelteket értelmezzék is, és az értelmezett észlelteket adják át a megismerés későbbi résztvevőinek. A helyszínelő azok, akiknek képességei és tapasztalatai a legpontosabb értelmezést teszik lehetővé. Készüljön bármilyen részletes és alapos szemle jegyzőkönyv, számtalan fényképpel, akkor sem fog az irodában ülő vizsgáló vagy ügyész a

⁵³ Fernando Viegas (Chair, ENFSI Scene of Crime Working Group) Bilbaóban, 2017. május 31-én tartott előadása alapján.

helyszínelőknél megalapozottabb következtetésekre jutni a helyszínt illetően. (Az egész ügy megítélésében remélhetőleg igen, a helyszín megítélésében semmiképpen sem.)

Az értelmező és véleményalkotó tevékenységet jelen pillanatban a szakmai közvélemény és vezetés nagyrészt nem támogatja. Ennek okát abban szokás megjelölni, hogy az értelmezés szubjektív, a véleményalkotás pedig főleg szubjektív, és ez a szemle objektivitásának rovására megy. A tudományban is uralkodó nézet szerint következtetéseknak a szemlejegyzőkönyvben nincs helye.⁵⁴ Ez a megközelítés azonban általában abból indul ki, hogy a következtetések leírása esetén a következtetés alapjául szolgáló tárgyilagossági adatok szerepeltetése elmaradna. Ez természetesen valóban szakmai hiba lenne.⁵⁵ Az ugyanis követelmény, hogy a szemléről készült dokumentációban jól elkülöníthetők legyenek a személytelen, tárgyilagossági adatok, mérési eredmények stb., és az ezekből levont következtetések, az ezekhez fűzött magyarázat stb. De ezeknek a következtetéseknak, magyarázatoknak a szemledokumentációban helye van.⁵⁶

Ugyanilyen fontos követelmény az is, hogy ne egyetlen verzió uralja a megismerő tevékenységet, mert akkor annak fényében kerül megvizsgálásra minden adat, amiket így esetleg nem megfelelően értelmezzünk. Mindig az adatokból jussuk a következtetésre, ne a kész következtetéseket támasszuk alá az adatokkal!

Az értékelés és értelmezés elvi elutasítása azért sem tartható, mert akarva-akaratlanul áthatja a helyszínelés minden pillanatát. Az első pillanatokban, amikor a szemle taktikájáról születik döntés, már szerepet kap az első látásra nyilvánvaló adatok és az előzményi adatok alapján lefolytatott értékelés. Ismét talán egy nagyon egyszerű gyakorlati példa: ha van holttest a helyszínen, akkor minden bizonnyal szükség lesz orvosra és halottszemlére; ha nincs, akkor nem. (A hullaházban elkövetett garázdaság esete természetesen kivétel.)

⁵⁴ Számos jeles szerzőt idéz Gárdonyi (2017) 209.

⁵⁵ Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 222. old.

⁵⁶ Példaként lásd Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 300. old.

A nyomkutatói taktika meghatározásakor is hangsúlyos szerepet kap az adatok értékelése és a helyszín értelmezése. Szagmaradvány rögzítésénél, de akár látens biológiai anyagmaradvány rögzítésénél is gondolati rekonstrukcióra támaszkodunk; a nyomkutató eredménye pedig nyilvánvalóan visszahat a gondolati rekonstrukcióra (például van lábbelinyom egy ránézésre indifferens helyiségben is). Ha az előzményi adatok alapján tudjuk, hogy a polcra elhelyezett egy laptopot, és a poros polcon ott látjuk a szemle idején a laptop méretének amúgy megfelelő tiszta négyszöget, továbbá a különböző vezetékeket és csatlakozókat, akkor miért ne tehetnénk olyan megjegyzést, hogy az ott bizony a laptop hűlt helye, legalábbis a rendelkezésre álló adatok alapján. Főleg, ha a polc előtti területre szagrögzítőt telepítünk, a vezetékek végein biológiai anyagmaradvány rögzítését véghezvük el, illetve egyáltalán, a laptop elhelyezése miatt büntetőeljárást indítunk. Tehát kriminalisztikai és eljárásjogi „viselkedésünk” alapján valóban feltételezzük, hogy az ott a laptop helye.

Természetesen a bizottság szubjektív benyomásai és véleményei nem pótolhatják az objektív leírásokat és méréseket, de azokat követően helyet kell kapniuk. A pontos leírás, objektív mérés a lelet, az azok eredményéből levont következtetés pedig a vélemény. Az ügyben eljáró nyomozóra leginkább a vélemény tartozik, azt tudja használni; de a pontos és objektív leletezés lehetővé teszi, hogy másvalaki később akár más következtetésekre jusson. A jegyzőkönyv első fele, a fényképek és a video, a rajz és a 3D szkennelés stb. egyaránt a „leletezés” – objektív, hiteles, személytelen mérések és leírások. A jegyzőkönyv második felének viszont a „szakvélemény”, tehát a bizottság által végrehajtott értelmező tevékenység eredményeként levont szakmai következtetések, magyarázatok stb. kell lenniük.

Mindezek alátámaszthatók a szemle tevékenységre, a bűnügyi technikai és szakértői munkára vonatkozó nemzetközi szabványok rendelkezéseivel is.

A nemzetközi szabványok

A helyszíni kriminalisztikai munka magas minőségének szavatolására a világ fejlett országaiban néhány éve előtérbe került a helyszínelő tevékenység minőségbiztosítása illetve akkreditációja. 2015 során a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet ugyancsak megkezdte a szemletevékenység akkreditálásának előkészítését; jelenleg ennek a folyamatnak az aktuális állása nem ismert.

Az akkreditáció az adott feladat ellátására való alkalmasság hivatalos elismerése,⁵⁷ azaz a megfelelő és állandó minőségbiztosítás külső, független tanúsítása. (Az akkreditáció tehát nem azonos a minőségbiztosítással, ezek a kifejezések nem szinonimák.)⁵⁸

Mi teszi az akkreditáció problematikáját időszerűvé? A 2009/905/JHA számú EU tanácsi kerethatározat szerint daktiloszkópiai és genetikai személyazonosítást büntetőügyekben kizárólag akkreditált laboratóriumok végezhetnek. Az Európai Igazságügyi Szakértői Intézetek Hálózata (ENFSI) a tagság feltételül szabta, hogy a tagintézetek a laboratóriumukat akkreditáltatják. A Bizottság 2009-ben az ENFSI-t a „forensic science” monopol szervezetének nyilvánította az Unióban.⁵⁹ 2011 decemberében a Tanács elfogadott döntése⁶⁰ szerint 2020-ig fejleszteni szükséges a forenzikus tudományokat, és létre kell hozni egyfajta közös európai forenzikus térséget, mintegy „forenzikus Schengent”. E célkitűzésekben ugyan nem szerepel a bűnügyi helyszíni munka kötelező akkreditálása, de az középtávon (2020 után) valószínűleg várható.

Az EFSA 2020 (European Forensic Science Area, azaz a „Forenzikus Schengen”) hat célkitűzése a következőkben jelölhető meg:

⁵⁷ Lásd a 765/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 2. cikk 10. és 12. pontjait.

⁵⁸ *Petrétei Dávid*: A helyszíni tevékenység akkreditálása; Magyar Bűnüldöző, 2016/1-2., 71-77. old.

⁵⁹ <http://www.enfsi.eu/projects/monopoly-programmes-mp/mp2009> (2017. 10. 11.)

⁶⁰ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf (2017.10.11.)

1. A legjobb gyakorlatok kézikönyveinek (ún. BPM) kibocsátása az egyes ENFSI-munkacsoportok által;
2. Közös (tehát nemzetközi) szintfelmérők és vizsgák a szakterületek szakértői (szakemberei) számára;
3. Bűnügyi technikai „érzékenyítés” és készségfejlesztés az egyéb rendőri erőknek (helyszínbiztosító, reagáló közrendes, hívásfogadó központ munkatársai, az ügygazda bűnügyes stb.) és az igazságszolgáltatás szereplőinek (ügyészek, bírák);
4. A szakterület akkreditációja;
5. A Prümi Egyezmény⁶¹ kiterjesztése (több és több államra);
6. A prümihez hasonló adatcsere fegyverek, robbanóanyagok, kábítószerek stb. vonatkozásában.

2017 áprilisában a kormányfő határozatot⁶² hozott a Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény (PCC SEE)⁶³ részes államai közt a prümihez hasonló automatizált adatcsere kiépítése céljából megkötendő megállapodás előkészítéséről.

A krimináltechnika akkreditációja alapvetően két szabvány szerint történhet. Az ISO 17025:2005 a szakértői, laboratóriumi munkára vonatkozhat, az ISO 17020:2012 pedig a helyszíni munkára.⁶⁴ Az NSZKK szakértői intézetei többnyire az ISO 17025 szerint akkreditáltak.

A helyszíni munka akkreditációjára azért alkalmasabb az ISO 17020 szabvány, mert az tartalmazza a vizsgálatot (szemlét) végző tapasztalatain alapuló értékelésének lehetőségét, szemben a másik szabvánnyal⁶⁵. Ezért Európa-szerte a helyszíni munkát az ISO 17020 alapján igyekeznek akkreditáltatni. A két, egyébként egymáshoz nagyon hasonló szabványt az

⁶¹ Lásd 2007. évi CXII. tv.

⁶² 35/2017. (IV. 28.) ME határozat

⁶³ <http://www.pccseesecretariat.si/> (2017.10.11.)

⁶⁴ *Kármán Gabriella*: A krimináltechnika és az igazságügyi szakértői diszciplínák fejlődéstörténetének legújabb kori cselekményei. In: Kriminológiai tanulmányok 49. OKRI, Budapest, 2012., 70-86. old.

⁶⁵ MSZ EN ISO/IEC 17020:2012 szabvány 3.1 szakasza

ILAC-G19:08/2014 útmutató implementálja a bűnügyi technikai és szakértői szakterületre. (Az ILAC az International Laboratory Accreditation Cooperation, azaz a Nemzetközi Laboratórium-akkreditálási Együttműködés.)

A helyszíni szemle felülvizsgálata

Az ILAC-útmutató tartalmaz olyan kitételt, ami a helyszíni következtetések kapcsán előírja a munkatársi áttekintés, véleményezés, tehát valamiféle „peer review” elvégzését.⁶⁶ Ez annyit tesz, hogy a szemle teljes anyagát, dokumentációját, a beszerzett tárgyi bizonyítási eszközök jegyzékét stb. átnézi, felülvizsgálja a bizottsággal összevethető képzettségű illetve tapasztalatú munkatársak csoportja. A szakmai felülvizsgálatot követően a szemle eredményeit, az abból levont következtetéseket a munkatársak támogatják, vagy abból más következtetéseket vonnak le, vagy a következtetéseket teljes egészében elvetik.

Ugyancsak alapvető követelmény, hogy az értelmező tevékenység szilárd alapokon nyugodjék, azaz kellő mennyiségű és minőségű adat álljon hozzá rendelkezésre. Ehhez alaposan ismerni kell valamennyi alkalmazott mérési és vizsgálati módszer korlátját, és például előpróbák eredményeire nem alapozható végleges értelmezés.⁶⁷

Az akkreditált szervezeti egység csak a kollégák által is elfogadott anyagot adhatja ki a megkeresőnek, azaz az ügyfeldolgozó egységnek, nyomozónak. Ez egy további eszköz arra, hogy a bizottság következtetéseinek szubjektivitása csökkenjen. Ugyanakkor egy újabb indikátora annak, hogy a szemletevékenység része az értelmezés és a szakmai véleményalkotás.

Belgiumban a helyszínelő egység nem csak a szemle végén közöl (felülvizsgált) verziót a nyomozókkal; kiemelt bűncselekményekben természetes, hogy valamennyi, a helyszínhez köthető szakértői szakvéleményt a helyszínelő egység tagjai is megismerik. Ezek birtokában (sokszor tehát

⁶⁶ ILAC-G19:08/2014, 4.8.2. és 4.9 szakaszok

⁶⁷ ILAC-G19:08/2014, 4.8.1 szakasz

hetekkel-hónapokkal a helyszíni szemle után) ismét felülvizsgálják a helyszíni szemle megállapításait, és azt ismét közlik a nyomozókkal.

A fentiek alapján kialakult szakmai meggyőződésünk, hogy a szemle célja mindig kérdésekre való válaszkérés elsősorban. Ha nincsenek kérdéseink, hanem pusztán bizonyítási eszközöket kell összegyűjteni, célszerűbb a szemlénél kevésbé alakias eljárási cselekményeket elvégezni, amilyen például a házkutatás, a motozás, vagy egyszerűen a lefoglalás. Mivel ezek jegyzőkönyvét ideális esetben a gyanúsított aláírja, erős bizonyítékunk lesz vele szemben. Tipikusan házkutatásban lehetne megoldani – véleményünk szerint – a kábítószer-ültetvények, fegyverraktárak, illegális gépkocsi-bontók stb. kriminalisztikai feldolgozását. (Jóllehet ehhez a kábítószer-ültetvények esetében a vonatkozó ORFK utasítás⁶⁸ szövege pontosítást igényelne.)

Ide tartozik még egy megjegyzés. Találkoztunk már olyan ügyészi kérdéssel, hogy létezik-e (ígazságügyi) „helyszíni szemle szakértő” vagy bármi hasonló. Akinek (így az ügyészi kérdés) az volna a feladata, hogy a nyomozó hatóság által elkészült szemléket áttekintse, és az alapján véleményt adjon nem csak az elvégzett munka minőségéről, hanem lehetséges verziókról is.

A „vétségi eljárás”

A hatályos Be. nem ismeri a vétségi eljárás intézményét, és az új Be. sem tartalmaz ilyen jellegű szabályokat. A külföldi szabványok alapján azonban a minőségi munkát végző helyszínelő egységeknek külön protokollal kell rendelkezniük az úgynevezett tömegbűncselekmények és az úgynevezett kiemelt bűncselekmények vonatkozásában.⁶⁹

A két különböző protokoll különböző, előre leírt irányelveket és útmutatókat jelent a személyzet kompetenciáit, az alkalmazott módszereket és felhasználható eszközöket illetően.

Az alábbiakban kísérletet teszünk két eltérő irányelv felvázolására.

⁶⁸ 26/2009. ORFK utasítás, 19. és 52. pontok

⁶⁹ ILAC-G19:08/2014, 4.3.1 szakasz

Tömegbűncselekmények esetén komoly helyszínbiztosításra nincs szükség, azt a jelenlévő, adatgyűjtést megkezdő járőr vagy körzeti megbízott végzi, illetve a tevékenységirányító kioktathatja a bejelentést tevő személyt. Kiemelt bűncselekmények esetén azonban kettős kordonra van szükség, a külső kordonon való áthaladás kontrollálására és naplózására. A belső kordonon belülré kizárólag helyszínelő kompetenciákkal rendelkező, az eliminációs biometrikus adatbázisokban szereplő személyek léphetnek, előre definiált szerepkörben. Akár kötelező megközelítési útvonalak is kijelölhetők; ugyancsak kötelezővé tehető adott szintű egyszer használatos védőeszköz folyamatos viselése. Ez a mai magyar gyakorlat szerint is nagyjából hasonlóan működik.

A helyszín dokumentálása már összetettebb kérdés. Tömegbűncselekmények esetén elegendő lehet a fényképfelvételek készítése és a szemle végeztével a jelentés (feljegyzés) elkészítése. Helyszínvázlatra, videofelvételre általában nincs szükség.

Kiemelt bűncselekmények esetén kötelező a fényképek feliratozással ellátott mellékletbe rendezése, kötelező a helyszínvázlat és a videofelvétel. Véleményünk szerint ebben az esetben is a szemle „magvát” az eljárási cselekményt követően elkészített jelentés adja, aminek azonban vannak kötelezően a helyszínen felvett mellékletei. Ilyen a be- és kilépés naplózása, a jelenléti ív, a bűnjeljegyzék, a helyszínvázlat, a jelenlévő szakértők illetve szaktanácsadók nyilatkozatai. A nemzetközi szabványok előírják, hogy dokumentálni kell a kirendelésre és az előzményekre vonatkozó valamennyi adatot, megjelölve annak forrását. Ez jelentheti azt is (praktikusan), hogy minden ilyen információt EDR rádióon osztanak meg egymással a TIK, a nyomozók és a helyszínelő egység, majd mindez a forgalmazás hangfájlként kimentésre kerül. Ellenkező esetben feljegyzést kell készíteni ezekről is.

A fentiekben jelenléti ív alatt olyan iratot értünk, amelyen a szemlén részt vevők neve, beosztása, elérhetősége szerepel, illetve a szemlén betöltött szerepük is; azaz több bűnügyi technikusan esetén melyik fényképez, melyik kutat nyomok után stb. Bűnjeljegyzék alatt olyan nyilvántartást értünk, amibe ott a helyszínen bejegyzésre kerül a felkutatott és rögzített bűnjel néhány jellemzője: száma, megnevezése, esetleg leírása, a felkutatás és

rögzítés helye. Ideális esetben a bűnjel ellátható a címet, dátumot, ügyszámot és bűnjel sorszámot tartalmazó vonalkódos vagy QR-kódos matricával; ennek megvalósulása esetén minden ilyen vonalkód két példányban kerül kinyomtatásra: egy kerül a bűnjelre (csomagolására), egy pedig a bűnjeljegyzék vonatkozó rovatába. (A csak digitális formában létező bűnjeleknél, például ujjnyomokról készült fényképfelvételnél értelemszerűen az első matrica megmarad.) A szakértők és szaktanácsadók nyilatkozata is olyan irat, ami tartalmazza a szakértő nevét, elérhetőségét, véleményének vagy nyilatkozatának folyószöveges leírását. Mindezekon felül azok a melléletek, amik ma is léteznek, például a halottvizsgálatról készülő ügynevezett „hatpéldányos”, vagy a kutyavezető által készített jegyzőkönyvek stb. természetesen megmaradnak.

A helyszíni szemle végeztével valamennyi kint kézzel készült anyag szkennelésre kerül illetve legépelésre az integrált ügyviteli rendszerbe, ahol megvalósul az iratkezelési szabályoknak megfelelő iktatásuk, irat-nyilvántartásba vételük stb. Az iroda komfort körülményei közt kerülnek feliratozott mellékletbe rendezésre a fényképfelvetelek, készül – szükség szerint – számítógéppel alkotott helyszínrajz. Megtörténik a videofelvetelek, a 3D-szkennelés eredményének stb. archiválása. És ami a legfontosabb: elkészül a helyszíni szemléről a jelentés (feljegyzés), ami tartalmazza az előzményi adatokat, a releváns egyéb adatokat, a helyszín általános leírását (tömören), a helyszíni szemle lefolyását, a bűnjelek rögzítésének pontos és szabatos leírását, a szakértők nyilatkozatainak összefoglalását, illetve a helyszín és a bűnjelek összefoglaló értékelését és értelmezését, megjelölve azokat a mérési és vizsgálati (objektív) adatokat, amin ezek alapulnak. Megjegyezzük, hogy a hitelességből semmit nem von le, ha nem csak egy verziót állít fel a szemléről készült jelentés, sőt.

A kész anyag (és a belé foglalt értelmező tevékenység) ellenőrzését tömegbűncselekmények esetén a (szakmai) vezető végzi el. Kiemelt bűncselekmények esetén mindenképpen több, azonos képzettségű és tapasztalatú munkatárs, részletes, alaposan indokolt feljegyzésben köteles ugyanezt megtenni.

A használt eszközök és módszerek kapcsán a különbségek egy része értelemszerű: tömegbűncselekményeknél nem lesz szükség halottszemlére, orvosszakértőre, vérnyom-elemzésre, lőirány-meghatározásra, tűzszerész helyszínelésre, tűzvizsgálatra, talajradarra, drónra, infra- vagy UV-fényképezésre, sőt általában még fémkeresőre sem. A daktiloszkópiai nyomrögzítési módszerek közül is elsősorban a fizikai módszerekre lehet szükség: porozás és nedves porozás. Térfogati nyomok rögzítése esetén gipsz- és szilikon öntvény készítése. Mikroanyag-maradvány rögzítése esetén a kaparás, celluxos letapogatás, esetleg a porszívó, illetve értelemszerűen a porösszesöprése, folyadék felitatása. Biológiai anyagmaradvány rögzítésénél a mintarögzítő pálca használata, szagmaradvány rögzítése. Élő személy ujjnyomatolása.

Fémkereső, különleges (több fényű) kriminalisztikai fényforrás (ALS) stb. használata esetén felmerül a kompetencia, a kalibrálás és a validálás problematikája. Ezt a későbbiekben kifejtjük.

„Schrödinger helyszíne”

A tömegbűncselekmények és kiemelt bűncselekmények elhatárolása felvet egy másik problémát is, jelesül a helyszínelő egységek szintekre tagolását, a hatásköri problémákat. Jelen pillanatban területi főkapitányságok bűnügyi technikai osztályai (a továbbiakban: BTO) a Be. szerint megyei bírósági hatáskörébe tartozó bűncselekmények helyszínein végeznek szemlét, igazodva az ügyészségi és rendőrségi hatáskörhöz. A jelenlegi rendszer alapjait a huszadik század hatvanas éveiben rakták le, a maitól gyökeresen eltérő jogi és közigazgatási rend, társadalmi sajátosságok és bűnözési struktúra alapján. Lényegesen kevesebb bűncselekmény lévén a „komoly” helyszíneket általában mind a megyei technikák vitték, a járási kapitányságok valóban csak kisebb súlyú esetekkel foglalkoztak, ami nem igényelte a kor színvonalának megfelelő csúcstechnikát. Napjainkban azonban városi rendőrkapitánysági hatáskör a fegyverest kivéve összes rablás, a tízmillióس üzlet- és családi ház-betörések, az öngyilkosságok, sőt a gyakorlatban azok

a rendkívüli halálesetek, amelyek a szakértői vizsgálatot követően foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetésként megyei hatáskörbe kerülnek. A lehetséges anomáliákra álljon itt két elméleti példa.

Első iskolapélda: az álarcos rabló belép az éjjel-nappali élelmiszerboltba, konyhakéssel megvágja az eladó karját, majd távozik az átadott bevétellel. Ez egy városi hatáskörű bűncselekmény, a rendőrkapitányság helyszínelő és készenléti egysége vonul ki és végzi el a szemlét. Ha az álarcos rabló belép az éjjel-nappali élelmiszerboltba egy pisztoly alakú öngyújtóval, és utána távozik az átadott bevétellel, az megyei hatáskörű bűncselekmény, a főkapitánysági készenléti szolgálat bevonul, majd helyszínre vonul, és elvégzi a szemlét. Tisztán kriminalisztikai szempontból a két helyszín között túl sok különbség nincs. Elvileg a helyszíni szemle minőségében semmilyen különbség nem lehetne. Álszentséget félretéve, a valóságban az első helyszínre a városi helyszínelők érkeznek, általában egy nyomozó és egy technikus, szegényes felszereltséggel, potenciálisan harmadik-ötödik feladatként aznap. A megye lehetőségei ennél gazdagabbak, tipikusan két technikus érkezik, lényegesen jobb minőségű felszereléssel. (Arra itt most szándékosan nem térünk ki, hogy a hatásköri elhatárolási kérdésen, ti. a sértett felismerte-e, hogy a fegyver nem igazi, ideális esetben a helyszínen, rosszabb esetben telefonon megy a vita.)

Második iskolapélda: családon belüli erőszak, a férfi megkéseli feleségét, akit elszállít a mentő avval egy időben, hogy a kikerkező járőrök elfogják az elkövetőt. Ha a mentővel elvitt nő sérülése elsődlegesen „csak” súlyos, akkor a városé a puszta helyszín. Ha menet közben a sértett meghal, vagy kiderül, hogy a sérülés megnyitotta a testüreget, a puszta helyszín, amin e külsős tény semmit sem változtatott, a megyéé lesz. (Mondhatjuk, hogy a helyszín Schrödinger macskájaként ekkor egyszerre városi és megyés helyszín.) A kriminalisztikai feladat mindkét helyszínen ugyanaz. Az elvárt szakmai színvonal elvileg mindkét esetben azonos. (Arra itt most nem térek ki, hogy az első esetben keletkezett ügyet megkapja egy városi vizsgáló harmincadik vagy harmincötödik folyamatos ügyként, a második esetben keletkezett ügyet pedig egy megyei vizsgáló, harmadik vagy negyedik folyamatos ügyként.)

Általában a BTO munkatársai magasabban képzetebbek a rendőrkapitányságok bűnügyi technikusainál, utóbbiak viszont a nagyságrenddel több helyszín miatt nagyobb rutinnal rendelkeznek. A BTO mindig sokkal több eszközzel rendelkezik, ide értve a vegyszeres nyomkutatás lehetőségeit, egyes előpróbákat, a különleges megvilágító berendezéseket, sőt gyakorlatilag a videokamerát is. Ezek kezelésére a rendőrkapitánysági technikusok vagy ki sincsenek képezve, vagy ha kaptak is valaha képzést, gyakorlat nélkül az aligha vált kompetenciává.

A vertikális szempontú megkülönböztetés az anyagi büntetőjog alapján történik, és nem veszi figyelembe a helyszínek közti kriminalisztikai különbségeket. Lövési elváltozás nélkül a fegyveres rablás helyszíne semmiben nem különbözik a trükkös lopástól. Elszállított sértett esetén a testi sértés helyszíne semmiben nem különbözik az emberölés helyszínétől. Egy halálos munkahelyi baleset helyszíne semmiben sem különbözik a halálos háztartási baleset helyszínétől; pedig ez utóbbi esetben az eljárási törvény is más. Az a betörés, ami egy ékszerboltban negyvenmillió forint lopási kárt okoz, vagy egy ismeretlen tettes által elkövetett „útonálló” jellegű erőszakos nemi erkölcs elleni bűncselekmény nehezen minősíthető „tyúkpörnek”. Nehezen fenntartható az a hozzáállás, amely szerint a városi technika a saját hatáskörébe utalt ügyekben egy darab jegyzetfüzettel és egy technikus táskával ellátja a tevékenységét. Látható, hogy nélkülözhetetlen lenne a tudomány és a szakma mindenkori fejlettségének és a gazdasági viszonyoknak megfelelő krimináltechnikai felszerelés teljességének bevetése egyes városi bűncselekmények esetében is.

A helyszínelő egységek horizontális elosztása sem a legkedvezőbb. Egyes kisebb rendőrkapitányságokon kis létszámú helyszínelő egység található csak, akik nem is adnak folyamatos szolgálatot, hivatali munkaidőn kívül csak készenlétet. Egyes rendőrkapitányságokon a kiképzett bűnügyi technikusokkal bűnügyi megkereséseket, nyomozás megszüntetés adminisztrációját, postázást stb. is végeztenek. Egyfelől ez érthető a rendőrkapitányság szempontjából, ahol a munkateher mellett luxus lenne a bűnügyes szakembert nem foglalkoztatni; másfelől viszont ugyanekkora luxus a kiképzett bűnügyi technikust gyakorlatilag segédelőadói feladatokra

igénybe venni. Megint más rendőrkapitányságokon a magasabb létszám ellenére is túlterhelt az állomány, olyan sok helyszínt kell feldolgozniuk valamennyi váltásban.

Megfontolandó lehet a rendőrkapitánysági helyszínelő alegységek összevonása a megyei BTO-val. A BTO erőforrásait pedig úgy dekoncentrálni, hogy a megye területén bárhova eljussanak viszonylag rövid idő alatt. Ez azt jelentené, hogy egyes rendőrkapitányságokon nem feltétlenül lenne helyszínelő egység, azoknak a BTO (valamelyik dekoncentrált körletéből) kellene oda vonulniuk. Ez hasonló lenne a budapesti BRFK BTO „régios alosztályaihoz”; Baranyában lenne helyszínelő egység mondjuk Pécsen, Siklóson és Komlón; Somogyban pedig Kaposváron, Barcsra és Fonyódon (vagy Siófokon) stb. Természetesen ezeknél a dekoncentrált egységeknél emelt létszám lenne (azaz a példaként említett három-három egységnél dolgozna a megyében szolgáló valamennyi helyszínelő szakember). A jármű- és műszer-beszerzések, a fogyóeszközök biztosítása kevesebb felé aprózódna. Ha ma a kb. százhetven bűnügyi technikai egységnek nem szereznek be százhetven különleges fényforrást vagy kamerás drónt, az nem jelenti (felétlenül) azt, hogy hetven helyszínelő egységnek se szereznének be, vagy a húsz bűnügyi technikai osztálynak hármat-hármat. Nem volna elrugaszkodott elképzelés e dekoncentrált egységek többségét néhány éven belül saját kutyavezetőkkel ellátni.

Hogy a konkrét bűnügyi helyszínen milyen összetételű bizottság és milyen felszereléssel vonul, azt nem az anyagi jogi minősítés, hanem kizárólag a helyszín kriminalisztikai értelemben vett bonyolultsága, komplexitása határozná meg.

A helyszín feldolgozása

Ideális esetben a helyszín feldolgozását nem egyetlen nyomozó végzi, hanem szemlebizottság. A bizottság áll a bizottságvezetőből és legalább egy bűnügyi technikusból, kiegészülhet kutyavezetővel, szakértőkkel, szaktanácsadókkal. A bizottságvezetőt tehermentesítheti jegyzőkönyvvezető – ellenkező (és tipikus) esetben a bizottságvezető felel a szemlén elkészítendő

írással anyagokért. A technikus feladata a rajzos, fényképes illetve mozgóképes dokumentáció elkészítése, a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatása, dokumentálása, biztosítása, csomagolása és hitelesítése; illetve minden egyéb, a bizottságvezető által megjelölt tevékenység. Komoly, nagy helyszíneken a bizottságvezetőn kívül jelen van egyfajta helyszíni parancsnok, ügyeletes tiszt stb., aki a tényleges szemlén kívül az intézkedést irányítja; például eligazítja és beszámoltatja az adatgyűjtést, tanúkutatást végző nyomozókat, ügyel a helyszín zárására, biztosítására, a jogosult személyek akadálymentes közlekedésére, kezeli a sajtót és így tovább.

A helyszín feldolgozásának klasszikus felosztása statikus és dinamikus szakaszra történik.⁷⁰ Ebből a statikus az összkép rögzítése, a dinamikus pedig a kutatási és nyomrögzítési szakasz. Ugyancsak a gyakorlati tapasztalatok alapján indokolt lehet még az összkép rögzítés megkezdése előtt egy áttekintés, aminek során megszerezzük első benyomásainkat, hogy mivel is állunk szemben, és lehetőséget adunk magunknak a szemle megtervezésére. (Az áttekintés során is, szükség szerint, védőfelszerelést viselünk.)⁷¹

Az áttekintést követően, az összkép rögzítésének megkezdése előtt célszerű rövid megbeszélést tartani: ki mit látott, ki mit gondol. A bizottságvezető ennek figyelembe vételével határozza meg a szemle taktikáját, azaz a lefolytatás tényleges menetét és szereposztását. Ekkor dönt szükség szerint további erők illetve eszközök bevonásáról: több technikus, szakértő, kutyavezető, tűzvizsgáló, közművek szakemberei, munkagép, ásóval és láppal felszerelt közfoglalkoztatottak stb.

Ha rendelkezésre állnak az előzetes adatgyűjtés eredményei, azokat is célszerű valamennyi helyszínelőnek megismerni. Napjaink információs társadalmában, az okostelefonok korszakában fontos hangsúlyozni, hogy egyes tanúk a cselekmény lefolyását, előzményét stb. akár lefényképezheték, videóra vehették. Egyre elterjedtebbek a gépkocsikban használt menet-

⁷⁰ *Garamvölgyi Vilmos* (főszerk.): *Kriminalisztika – Általános rész*; Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, Budapest, 1961., 350-372. old.

⁷¹ *Thomas Buckles*: *Crime Scene Investigation, Criminalistics, and the Law*; Delmar Learning, NY USA, 2007., 27-28. old.

rögzítő kamerák. Nyilvános helyeken gondolni kell a biztonsági kamerákra, térfigyelőkre, ezekkel ha magát a cselekményt nem is tudjuk visszaneézni, érkezési vagy távozási útvonalra következtethetünk.

Az előzményi adatok megismerése ugyanakkor nem vezethet az egyetlen verzióhoz ragaszkodó koncepciózus helyszíneléshez.

Fontos megjegyezni, hogy a statikus szakasz, azaz az összképrögzítés során a helyszín általános jellemzőiből levonhatók olyan következtetések, amik később egyrészt a jogkérdés megítéléséhez, tényállási elemek meglétének vizsgálatához szükségesek; másrészt később a részletek összességéből nem lenne kikövetkeztethető ez az összbenyomás. Ilyen lehet például következtetés az előre kiterveltségre, a különös kegyetlenségre, a célzatra vagy motívumra (az elkövető szubjektív okaira), az aljas indokra stb.

Az összkép rögzítése a helyszín meghatározásával, elhelyezkedésének megállapításával kezdődik. Ez például lakások esetén nem okoz gondot: utca, házszám, emelet, ajtó adata rendelkezésre áll. Külterületen sokszor nem ilyen egyszerű a helyzet. A helyszín elhelyezkedésének meghatározása történhet GPS segítségével, ami ma már telefonokban is előfordul. A közművek műtárgyai általában el vannak látva valamilyen egyedi azonosítóval, például a villanyoszlopok, ezek alapján is meghatározhatjuk a helyszínt. Ezek híján viszonyíthatunk állandó jellegzetes tereptárgyhoz is. A mindennapi használatra szánt, főleg a telefonokba épített GPS-ek pontossága néhány méteres, így célszerű ekkor is egy viszonyítási pontot (terep-tárgyat) kiválasztani, annak helyzetét meghatározni, és azt követően a helyszín elemeit ahhoz viszonyítani. Ingyenesen hozzáférhető a Google Earth alkalmazás, ahonnan szükség szerint kinyomtathatjuk a helyszín elhelyezkedését, akár berajzolt nyilakkal, feliratokkal segítve a tájékozódást.

A szemle megkezdésekor rögzíteni kell az időpontot, a napszakot, a megvilágítási és időjárási körülményeket, a forgalmi és helyszínre rálátási viszonyokat stb. A helyszín releváns méreteinek meghatározását is a statikus szakasz elemeihez soroljuk, de sokszor elegendő a szemle végén elvégezni. Az összkép rögzítésének elején célszerű a helyszínt változatlanul hagyni, például nyílászárókat eredeti csukott vagy nyitott állapotukban megörökíteni.

Az összkép rögzítését követi a helyszín átvizsgálása és a nyomkutató. Ez mindig tervezett, szervezett és vezetett tevékenység. A helyszín átvizsgálása lehet teljes, illetve nem teljes. A teljes átvizsgálás objektív, de idő- és erőforrás-igényes. A nem teljes átvizsgálás a bizottság szakmai döntése, a gondolati rekonstrukción alapul, azaz csak ott keres elváltozást, ahol a gondolati rekonstrukció szerint elváltozás keletkezhetett. Ezzel időt takarít meg, illetve a valóban releváns elváltozásokra koncentrálni.

A tudatosan tervezett, szervezett és vezetett teljes átvizsgálás történhet a helyszín kisebb szektorokra bontásával és az egyes szektorok átnézésével; de történhet a kijelölt releváns elem (például holttest, robbanás epicentruma stb.) mint középpont körül spirálisan, kívülről befelé vagy akár belülről kifelé is. Ugyancsak történhet a helyszín szélétől másik széléig haladva, majd az első útvonallal párhuzamosan, de kicsit arrébb visszatérve, és így tovább („ökörszántás”).

Az átvizsgálás során a megtalált bűnjeltárgyakat vagy relevánsnak ítélt elváltozásokat számokkal, nyilakkal, zászlókkal stb. célszerű megjelölni, és azok elhelyezkedését fényképen, videon stb. is dokumentálni. A bizottságvezető dönti el, hogy hogyan számozza a bűnjeltárgyakat: egytől folyamatosan, vagy nyomcsoportonként alszámozva, vagy szektoronként alszámozva. Lényeg a világosság és a következetesség: a szemle leírásának, a fényképmellékletnek és a bűnjeljegyzéknek egymásnak megfeleltethetőnek kell lennie. A kérdésnek egyes bűnjeltárgyak szakszerű rögzítésekor az ad jelentőséget, hogy a bűnjelhez csatolni kell további „segéd-bűnjeleket”, az eredményes szakértői vizsgálat érdekében. Ilyen például szagrögzítés esetén a zavaró szag, elemi szálak rögzítése esetén a hordozó felületből biztosított textil minta illetve a szálhagyási tulajdonság becslésére szolgáló, indifferens helyről biztosított cellulux. Ezek a „segéd-bűnjelek” voltaképpen nem bűnjelek, mert nem a bűncselekmény felderítése vagy bizonyítása szempontjából van jelentőségük, hanem a „valódi” bűnjelek megfelelő szakértői vizsgálatához. Előre meghatározott protokollra van szükség az ilyen rögzített tárgyak helyes dokumentálásához.

A helyszíni szemle statikus és dinamikus szakaszáról önálló tanulmányokat lehetne írni, azonban ebben a tanulmányban ennél mélyebben nem tárgyaljuk.

Még egyszer a teljességről

Összefoglalva és kiemelve a jogszabályok szemletevékenységet érintő rendelkezéseit, megállapítható, hogy két dolgot mindenképpen részletesen kell rögzíteni: a bizonyítás szempontjából jelentős körülményeket, illetve a tárgyi bizonyítási eszközök helyét, rögzítésük módját. De természetesen kellő részletességgel kell rögzíteni a szakértő/szaktanácsadó megállapításait, felvilágosítását; a jelen lévők indítványát stb. is.

Fel kell tenni a kérdést, hogy mit tekintünk a bizonyítás (itt kriminalisztikai, tág értelemben, tehát valójában felderítés és bizonyítás) szempontjából jelentős körülménynek? Nyilvánvalóan ilyenek a külön is nevesített tárgyi bizonyítási eszközök (tárgyak, felkutatott nyomok és anyagmaradványok), illetve a helyszín olyan általános állapota, ami felderítési szempontból fontos lehet (dulakodás nyoma vagy ennek hiánya például); vagy jellegeből fakadóan nem tárgyi bizonyítási eszköz, de tényállási elem kapcsolható hozzá (például bekerített-e a hely?).

Amin tehát szemleírás közben lehet takarékoskodni, és a tényközlést mintegy rábízni a fénykép- illetve videó-dokumentációra, esetleg helyszínvázlatra, az a helyszín általános leírása minden olyan tekintetben, ami nem közvetlenül kapcsolódik a megtörtént bűncselekmény felderítéséhez illetve bizonyításához.

Mik ezek? Nyilván lehetetlen elvi éllel előre leszögezni azokat a konkrét határokat, amiken belül egy adat mindenképpen fontos és amin kívül semmiképpen sem. A kerítés magassága és egyéb jellemzői döntő fontosságúak lehetnek, ha az elkövető a kerítésen át mászott be, vagy ha azt kell majd utólag megítélni, hogy az utcáról láthatta-e bárki a kerítésen belül zajló eseményeket. A gyakorlatban ezzel együtt is elképzelhető számtalan olyan eset, amikor a kerítés átmászása esetén sem lesz relevanciája a kerítés pontos leírásának, vagy a kerítés jellegeből adódóan a jellemzők nem relevánsak a betekintés szempontjából (például teljesen mindegy, hogy sövény vagy lécz, ha csak nyolcvan centi magas). Talán egyszerűbb megítélésűek

azok a helyiségek, ahol a cselekménnyel kapcsolatba hozható releváns elváltozások nem tapasztalhatók. Itt fontos nagyon komoly hangsúllyal leszögezni, hogy egy helyiség irrelevanciáját a bizottságnak vizsgálat után kell megállapítania, nem „ránézésre”; ezzel együtt egy megállapítottan irreleváns helyiség leírására egy rövid mondatnál többen talán valóban nem szükséges vesztegetni.

Ezeket az egyszerűsítéseket tehát nem lehet előre szabályok közé szorítani, azt rá kell bízni a bizottságra, ami erre képzett és tapasztalt szakemberekből áll; ők képesek lesznek eldönteni az adott helyszínen, jó szakmai lelkiismerettel, hogy mit és mennyiben írnak le, ha a fényképmellékleten vagy a videón úgyis szerepel.

A minőségbiztosítási szempontok

A helyszíni szemle minőségbiztosítása három pilléren nyugszik: a kompetens személyzet, a kalibrált eszközök és a validált módszerek.

A kompetencia tudás vagy ismeret igazolt alkalmazási képessége, illetve egyes esetekben igazolt személyes tulajdonság.⁷² Önmagában az iskolai végzettség vagy tanfolyam bizonyítvány nem igazol kompetenciát. A tanuláson kívül a kompetencia összetevője a tapasztalat és a rutin is. Mérése a gyakorlati munka megfigyelésén, illetve elméleti és gyakorlati vizsgafeladatokon alapulhat.

A kompetencia mellett rendkívül fontos a személyzet munkára való pillanatnyi, tényleges alkalmassága is. Minőségi munka elképzelhető a szemle megkezdésétől számított nyolc-tíz órán keresztül, hosszabb időn át azonban nem. A szemletaktikának alapvető eleme kell legyen az állomány rendszeres pihentetése, adott esetben a résztvevők váltása. Ezek a pihenők ragyogó alkalmat szolgáltatnak a tapasztalatok átbeszélésére, a (nem hangszíjozhatjuk eléggé!) közös gondolkodásra.

⁷² ILAC G19:08/2014, 2.1 szakasz

A validáció vizsgálattal történő megerősítése és tárgyilagos bizonyítékokkal történő alátámasztása annak, hogy a meghatározott tervezett felhasználásra vonatkozó különleges követelmények teljesülnek.⁷³ Ez korántsem triviális feladat, gondoljunk arra, hogy például ondó keresésére validáljuk a Handscope kriminalisztikai fényforrást; ebben az esetben a nyom jellemzői és a hordozó felület jellemzői (mint változók) mentén kell megbecsülni a keresés korlátait, annak pontosságát, mérési bizonytalanságát, a felkutatható anyagmaradvány mennyiségi és minőségi küszöbét, a módszer szelektivitását stb.⁷⁴

*„A kalibrálás azoknak a műveleteknek az összessége, amelyekkel (meghatározott feltételek mellett) megállapítható az összefüggés a mérőeszköz vagy a mérőrendszer értékmutatása, illetve a mérendő mennyiségnek mértékkel vagy anyagminta által megtestesített, vagy használati etalonnal megvalósított (helyes) értéke között.”*⁷⁵ A helyszíni munka során nagyon sok eszköz kalibrálására lehet szükség, nem csak a hétköznapi ételemben vett mérőműszerek esetében. Digitális fényképezőgépek fehéregyensúlyától kezdve a lézerszkenneren át a kriminalisztikai fényforrásokig, a GPS készülékektől az elektrosztatikus pornyom készleten át az előpróbákig.⁷⁶ A szemle során használhatunk előpróbákat egyes anyagmaradványok vizsgálatára (vér, ondó, robbanóanyag, kábítószer stb.), ami elősegíti a nyomrögzítés szakszerű tervezését. Az előpróbák használata során tehát azt kell észben tartani, hogy az egyes előpróbák produkálhatnak olykor hamis pozitív reakciót is, bizonyos anyagmennyiség alatt nem működnek (hamis negatív reakció), illetve más későbbi vizsgálatokat ellehetetlenítenek vagy aránytalanul megnehezítenek. Ezt a szemletaktika megtervezésekor, a nyomrögzítés taktikájának, sorrendjének megtervezésekor figyelembe kell venni.

⁷³ ILAC G19:08/2014, 2.22 szakasz

⁷⁴ ILAC G19:08/2014, 3.10 szakasz

⁷⁵ <http://mkeh.gov.hu/meresugy/hasznos/kalibralas> (2017.10.11.)

⁷⁶ ILAC G19:08/2014, 4.4.5 szakasz

A bizottságvezetők?

A személyzet kompetenciája tehát megkerülhetetlen. A legjobban kalibrált fémkeresővel is csak az fog megfelelően dolgozni, aki a fémkeresőt valóban, a gyakorlatban is tudja használni. A kriminalisztikai fényforrásokkal ugyanez a helyzet. Visszaulunk a tanulmány elején fejtegetett, szintekkel jellemezhető megismerésre: a szakértő szem észreveszi azt, ami felett a laikus szeme átsiklik.

A megfelelően kiképzett, rendszeresen továbbképzett és gyakorlatban rutint szerzett bűnügyi technikusokat mégis olyan bizottságvezetők irányítják sokszor, akiknek nincs meg a helyszíni szemlére és a krimináltechnikára vonatkozó különleges szakismerete. Ez a huszadik század hatvanas éveiben rendben is volt így; az akkori felfogás szerint a kriminalisztika a büntető eljárásjog segédtudománya, így a büntető eljárásjogban jártas nyomozó segédje volt a fizikai cselekményeket (fénykép, csomagolás) végrehajtó technikus. A világ azonban nagyot változott azóta és benne a kriminalisztika is. A természettudományok betörték a bűnügyi helyszínre, sokrétű és változatos nyomrögzítést tesznek lehetővé, ami egyre inkább specializált szakembereket igényel. Az elv azonban még mindig változatlan: elméletileg a bizottságvezető dönt arról, hogy mi a bűnjel, illetve hogy hol kell további bűnjeleket felkutatni. Ezzel nem lenne semmi probléma, ha a bizottságvezetőtől is megkövetelnénk azokat a speciális kompetenciákat, amik e szakterület műveléséhez kellenek.

Ez azonban nincs így. Szemlebizottságot vezet és szemlét ír az ügyfel-dolgozó nyomozó, havonta többször is, amikor rá kerül a sor a váltásban. Szélsőséges esetben gazdaságvédelmi nyomozó vagy elemző-értékelő tiszt kényszerül szemlét írni, bizottságot vezetni. Országosan a bizottságvezetőket teljesen más alegység szakfelügyeli, mint a bűnügyi technikusokat (és megint más a kutyavezetőket). Létezik „bizottságvezetői képzés” a rendőrségen belül, de a szemlebizottságot vezető nyomozók többsége azt nem végezte el; vagy ha el is végezte, továbbra is havi egy-két alkalommal ad helyszínes szolgálatot.

Minőségi munka csak úgy képzelhető el, ha a technikusok és a bizottságvezetők is relatíve profiltisztán, egy alegységnél, egységes szakfelügyelet alatt látnának el szolgálatot.

Ehhez természetesen a munka folyamatában is komoly változásokra van szükség. Ezek közül a legfontosabb a bizottságvezető és a bűnügyi technikus merev szétválasztásának megszüntetése. A bizottságot az vezeti, akinek ehhez a legmegfelelőbbek a kompetenciái. Az, hogy emellett adott esetben ő felel az ujjnyomkutatásért a helyszínen, vagy akár a fényképezésért, az egy másik dolog. Ehhez értelemszerűen drasztikusan le kell csökkenteni és meg kell osztani a szemle során végzett adminisztrációt; jelen pillanatban a bizottságvezetőnek minden erejét, idejét és figyelmét leköti a jegyzőkönyvezés, a bizottságot ténylegesen vezetni (nota bene: együtt gondolkodni!) nincs sem ideje, sem energiája. A tanulmányban korábban (a „vétségi eljárás” pontban) felvázoltuk egy újfajta dokumentációs módszertan lehetőségét; meggyőződésünk, hogy azt alkalmazva a bizottság egyetlen tagjának sem köti le a teljes figyelmét a dokumentáció, a helyszíni munka rovására. Azaz: a helyszín általános leírása a lehető legrövidebb, az ismertetés a fényképek és a video feladata. A jegyzőkönyv része a bűnjelek jegyzéke, amit a bűnjelet ténylegesen rögzítő személy vezet. A jegyzőkönyv része a szakértő nyilatkozata, amit maga a szakértő ír le. És így tovább.

A párhuzamos eljárások és rendkívüli körülmények

A bűnügyi helyszínelőkön kívül szemlét végeznek bűnügyekben a baleset-helyszínelők, a NAV egységei és a tűzszerész helyszínelők is. Tűzesetek helyszínén a büntetőeljárás szerinti szemle mellett fut a katasztrófavédelem tűzvizsgálóinak Ket. (Ákr.) szerinti szemléje. A korábban már említett Interpol DVI nemzetközi standardok szerint folytat helyszíni munkát tömegszerencsétlenségek esetén. Számtalan államigazgatási szerv ugyancsak végez szemlét a Ket. (Ákr.) szerint.

Ezek a párhuzamos eljárások legalábbis együttműködési megállapodásokat és együtt gondolkodást igényelnek. Egy robbantással és lövöldözéssel elkövetett terrortámadás helyszínén szükség van klasszikus bűnügyi helyszínelésre, az Interpol standardoknak megfelelő DVI helyszínfeldolgozásra, és a többnyire minősített (titkos) módszertani útmutatókra épülő tűzszerész helyszínelésre. Hogy ezek a szemlék egymás után, vagy egyszerre (szektoronként egy-egy egyes biztosságban) dolgozzanak, vagy hogy összességében ki, mit és hogyan dokumentál, jelöl és rögzít. Nos ezekre előzetesen szilárd protokollt alkotni valószínűleg nem lehet. Megfelelő képzéssel, kompetens személyzettel, egymás módszereinek és módszertanának ismeretével, egészséges kíváncsisággal és szakmai alázattal azonban kialakítható olyan légkör, amiben éles bevetés esetén a konkrét helyszínhez való alkalmazkodás zökkenőmentesen történik.

Ugyancsak együtt gondolkozást és együttműködést igényelnek a vegyi, biológiai vagy nukleáris balesetek illetve támadások helyszínelésével kapcsolatos feladatok. Normatív szabályozás és módszertani anyagok kidolgozása szükséges a fertőző anyagok rögzítésére. Speciális védőruházatban, a fertőző vagy sugárzó helyszínen tényleg csak a legszükségesebbek dokumentálására szorítkozva kell lefolytatni a helyszíni szemlét.

Tegyük fel, hogy a terrortámadás eszköze egy tégely, biológiai fegyverré fejlesztett (weaponized) baktériumspórákkal szennyezve. Ennek már a szakszerű és biztonságos rögzítése sem triviális. Megfelelő légmentes és biztonságos csomagolás esetében ráadásul még nem jutunk közelebb az elkövető személyekhez. A bűnjelbontás, további nyomkutatás a Szakértői Központban viszont újabb biológiai katasztrófát okoz, amit követően mentesíteni kell a bontóhelyiséget stb. A helyszíni rögzítés problémája ugyanez: a mintarögzítő pálcán nem csak esetleges elkövetői DNS lesz, hanem baktérium is. (Szagrögzítő textilről nem is beszélve.) Nyilván egyeztetni kell annak felmérésére is, hogy potenciálisan fertőző mintarögzítő pálcák vagy bűnjeltárgyak vizsgálatát például a genetikus szakértők vállalják-e, arra van-e lehetőség.

Ideális esetben a megfelelően csomagolt fertőző bűnjelek folytatólagos szemláját, részletes dokumentálását, azokról esetleg a mintarögzítést, újnyomkutatást és fényképes rögzítést stb. mikrobiológiai laboratóriumban

kell (vagy lehet) elvégezni. Ehhez együttműködési megállapodásokra van szükség; megfelelő laboratóriumok rendelkezésre állnak Budapesten az Országos Epidemiológiai Központban, illetve Pécsen a PTE Szentágotai János Kutatóközpontban.⁷⁷

Az MTA Energiatudományi Kutatóközpont Atomenergia-kutató Intézete rendelkezik olyan törvényszéki laboratóriummal, ahol sugárszennyezett bűnjeltárgyak vizsgálata elvégezhető.⁷⁸ Rendelkeznek továbbá mozgólaborral a sugárzó anyagok helyszíni felkutatása, azonosítása, csomagolása céljából.⁷⁹

Jogorvoslati lehetőségek a szemle kapcsán

Az új Be. lehetőséget biztosít a határozat elleni panaszra.⁸⁰ Azt a törvény nem mondja ki, hogy a szemlét határozattal kell elrendelni, sőt a határozatok felsorolásában a szemle elrendelése nem is szerepel, csak a szemlén való részvételre kötelezés.⁸¹ Azonban a törvény lehetőséget ad bizonyítási eljárás elvégzésére határozat nélkül is,⁸² a szemle pedig bizonyítási eljárás.⁸³

Figyelemre méltó továbbá a törvény 194. § (5) bekezdése, ami szerint a szakértői vizsgálat által okozott kár után kártalanításnak lehet helye.

Álláspontunk szerint a szemle ténye ellen is nyújtható be panasz, továbbá módja ellen is, és ez utóbbi esetén a szakértői vizsgálat által okozott károk megtérítésének kötelezettségét a szemlén okozott károk tekintetében értelemszerűen alkalmazni kell.

⁷⁷ http://szkk.pte.hu/hu/kutatocsoportok/molekularis_biologiai_klaszter/virologiai_kutatocsoport (2017.10.11.)

⁷⁸ <http://www.energia.mta.hu/hu/content/nuklearis-torvenyszeki-laboratorium-nemzetkozi-atomenergia-ugynokseg-egyuttmukodesi> (2017.10.11.)

⁷⁹ <http://www.energia.mta.hu/hu/content/mozgolabor-es-mobil-szakertoi-keszenleti-csapat-nuklearis-anyagok-felderitesehez> (2017.10.11.)

⁸⁰ 2017. évi XC tv. 369. § (1)

⁸¹ 2017. évi XC tv. 362. § (1) 20.

⁸² 2017. évi XC tv. 368. § (1) a.)

⁸³ 2017. évi XC tv. 206. §

A szemléről a közelmúltban született, korábban is hivatkozott disszertáció a szemle kapcsán a jogorvoslatokról egyáltalán nem tesz említést. Egyedül az arányosságról beszél, méghozzá úgy, hogy *„egy kisebb értékre elkövetett csalás esetén nem indokolt egy daktiloszkópiai nyomtöredék miatt az antik bútor releváns felületének kifűrészelése. Ugyanez egy emberölés helyszínén szakszerű és arányos eljárásnak minősül.”*⁸⁴ Ezt vonakodunk elfogadni. A bizottság vigyen magával adekvát felszerelést vagy szállíttassa laborba az antik bútort egészben. A lakás (és a bútor) tulajdonosától talán nem érzéketlenség ennek elvárása, ha – a példa kedvéért – a bérlőt meg is gyilkolták. Ha a bizottság nem vitt magával megfelelő felszerelést, vagy nem képes a bútort állagsérelem nélkül a laborba juttatni, akkor tartozzon kártalanítással az általa okozott kárért. Mivel itt jogszerűen okozott kárról és kártalanításról van szó, nézetünk szerint az bűnügyi költségként kezelhető. A jövőben akár (felelősség)biztosítás megkötése is ésszerű lehet, mert várható a jogtudat és a jogérzőkenység ilyen irányú fejlődése – és nem mindig a sértett (érdekelt) tulajdonában okoz kárt a szemle.

A szemle ténye ellen lehet helye panasznak, ha a szemle nem volt indokolt, vagy az indokolt szemle az indokoltnál több vagy nagyobb jogkorlátozást eredményezett. A helyszíni szemlét köteles tűrni a helyszín tulajdonosa és birtokosa. Egyes esetekben akár a nyomrögzítés, akár az élet- és vagyonbiztonság megkövetelheti például egyes közművek kikapcsolását vagy a megrongálódott közmű javítása a nyomrögzítés érdekében késedelmet szenved. Ez egy határig nyilván eltűrhető, egy határon túl azonban nem. Például egy társasházban egész napra kikapcsolni az áramellátást úgy, hogy egyébként egy óra áramszünettel is meg lehetne oldani a feladatot, megfelelő szervezéssel; ez adott esetben nem csak kényelmetlenséget okoz, hanem például a mélyhűtők leolvadásával komoly kárt is. Ugyanez vonatkozik a lakók kiterelésére, a közút, vasútvonal lezárására stb. Ezekben az esetekben nagyon gondosan kell mérlegelni a szemle biztosítása érdekében a vétlen kívülállónak okozott kár vagy kényelmetlenség szükségességét.

⁸⁴ Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 82. old.

Ezt a szemle taktikájának, a nyomkutatás és nyomrögzítés sorrendjének meghatározásakor messzemenőig figyelembe kell venni.

A szemle indokoltságának kérdéshez pedig mindössze egy gondolatébresztő megjegyzést fűznénk. Az Egyesült Államokban, ha a magánlakásban emberölés is történik, oda a helyszínelők csak bírói engedély birtokában léphetnek (ez a „search warrant”, a népszerű fordításban „házkeresési parancs” vagy engedély). Mert a magánlakás integritásához, a magánélet szentségéhez, a magántitkokhoz fűződő emberi jog főszabályként megelőzi a bűnüldözési érdeket, a bíróságnak megfelelően indokolt beadványra reagálva kell engedélyeznie a hatóság magánlakásba lépését még emberölés esetén is. Ehhez képest hazánkban a magánlakás tulajdonosának a szemlét túrnie kell; még egy indokolatlan szemle esetén is lakásának valamennyi helyiségéről fényképfelvételek készülnek, azok feltöltésre kerülnek az integrált ügyviteli rendszerbe. Holott a releváns bűnjelet fényképfelvételek nélkül, házkutatás keretében is fel lehetett volna kutatni.

Lezárás helyett

A helyszíni szemle tudományos alapokon álló megismerő tevékenység, sajátos módszertannal. Kereteit valóban az eljárási jogszabályok jelölik ki, irányát a jogi célok adják. Tartalommal a szak-természettudományok eredményei, az egyes releváns társadalomtudományok (pszichológia, szociológia, nyelvészet stb.) és magának a kriminalisztika tudományának az eredményei töltik ki. A jogszabályi keretek mellett, egy másik dimenzióban a kriminalisztikát átszövi a minőségbiztosítás (eszközök kalibrációja, módszerek validitása, személyzet kompetenciája, a minőségirányítás akkreditálása), a környezetvédelmi és munkavédelmi szabályok; ideális esetben a menedzsment-szemlélet és a költséghatékonyság eszméje.

A minőségbiztosítás uralkodó paradigmává válásának éppen a tanúi vagyunk. Az európai együttműködés és együtt gondolkodás folyamatos.

Napjaink sajnálatos kihívása a terrorista cselekmények nyomán előálló tömegszerencsétlenségek; illetve a vegyi, mikrobiológiai vagy nukleáris terrortámadások vagy balesetek. Ezek helyszínein nem kizárólag bűnügyi

helyszínelők dolgoznak; a bevált helyszínelő protokollok nem elégségesek a helyszín feldolgozásához, illetve a releváns bűnjelek pusztá kezelése is meghaladja a bűnügyi rendőrség kompetenciáit.

Az új eljárásjogi törvények megoldanak néhányat a helyszíni szemle anomáliái közül, míg más problémákat érintetlenül hagynak (például külföldi szakértők igénybe vételének lehetősége).

A tanulmány elkészítésére a szakterület iránti elkötelezettség indított bennünket.

Paul Kirk hat és fél évtizedes gondolatával zárva: *„A tárgyi bizonyíték nem lehet téves. Nem vall hamisan, nem hiányzik teljesen. Csak az értelmezése hibázhat. Csak az emberi hiba a felkutatásakor, a vizsgálatakor, a megértésekor veheti el az értékét.”*⁸⁵

⁸⁵ Idézi az ENSZ: Crime scene and physical evidence awareness for non-forensic personnel; https://www.unodc.org/documents/scientific/Crime_scene_awareness__Ebook.pdf (2017.10.11.)

A TÖMEGES IRREGULÁRIS MIGRÁCIÓS VÁLSÁGON INNEN ÉS TÚL – EGYÜTTÉRZÉS, ELUTASÍTÁS, SZOLIDARITÁS

A különböző válsághelyzetek megfelelő – konfliktusmentes vagy minimális konfliktussal járó – kezelhetőségében, kulcstényező a civil lakosság állapota és viszonyulása a feladatokat végrehajtó határvédelmi, rendészeti erőkhöz¹. Az úgynevezett migrációs válság² által közvetlenül érintett településeken élők másképp élik meg a környezetükben – sok esetben a saját ingatlanjaik területén – zajló eseményeket. Ebből adódóan különbözően viszonyulnak mind a migrációhoz, mind a migránsokhoz, mind pedig a válság kezelésében résztvevő határrendészeti feladatokat végző rendőri, katonai alakulatokhoz, mint azok, akik csak távoli szemlélői az eseményeknek.³ Ennek részletes és területileg is koncentrált vizsgálatát azért tartjuk fontos kutatási kérdésnek, mert az irreguláris migrációval kapcsolatos hazai kutatások legtöbbször csak országos reprezentatív mintán készülnek, így nem, vagy csak korlátozottan alkalmasak arra, hogy kisebb területi egységre vonatkozóan adjanak megbízható információt. A tanulmány célja az irreguláris migrációval kapcsolatos attitűdök, valamint ezek változásának elemzése a 2015. évi migrációs válság által közvetlenül érintett Csongrád megye határmenti településein. Tanulmányunkban bemutatjuk, hogy a válság által közvetlenül érintett területeken élő emberek együttérzése, elutasítása és

¹ A szuverenitás sikeres védelmezhetőségével kapcsolatban a nép-fegyveres erők viszonyának fontosságát részletesen tárgyalja Kiss Álmós Péter: Háború a nép között, c. könyvében. Budapest 2016. Zrínyi Kiadó.

² Tudományos megközelítésben, illetve szakszerűen „tömeges irreguláris migrációs válság”, de mivel ez hosszú, valamint a közbeszédben a migrációs válság kifejezés terjed el, így e tanulmányban is ezt használjuk.

³ Vajkai Edina Ildikó: A migrációs válság biztonságpolitikai aspektusai. In: Tóth Péter (szerk.) Magyarország és a 2015-ös migrációs válság. NKE Bp. 2017

szolidaritása, mennyiben különböző mind minőségében mind pedig a válsághelyzet különböző szereplőinek irányában azokétól, akik nem ott élik mindennapjaikat, és nem részesei az eseményeknek.

Elemzésünk további célja a kvantitatív adatok mögött rejlő magyarázatok, értelmezések és motivációk megismertetése, melynek során kvalitatív és kvantitatív adatfelvételekre támaszkodva bemutatjuk a Magyarország dél-alföldi határvidékén élő emberek irreguláris migránsokkal kapcsolatos attitűdjeinek változását, annak okait, valamint a határvédelemben résztvevő Magyar Honvédség és rendőrség munkájával kapcsolatos lakossági véleményeket.

Módszertan

A migrációval és a migránsokkal kapcsolatos vélekedésekről megjelent elemzések leggyakrabban az idegenellenesség és a xenofóbia, fogalmak mentén tárgyalják a jelenséget és a vele kapcsolatos attitűdöket, de előfordul esetenként az idegengyűlölet kifejezés is.⁴ Ezeket a fogalmakat az elemzések alapjául szolgáló - legtöbbször kérdőíves - felmérésekben úgy konceptualizálták, hogy azokat tekintették idegenellenesnek, xenofóboknak, illetve idegengyűlölőknek, akik valamilyen mértékben elutasító válaszokat jelöltek azoknál a kérdőíves kérdéseknél⁵, amelyek az adott ország felé irányuló migrációval és a migránsokkal kapcsolatos véleményekre kérdeztek rá.⁶ Ezek az elemzések – ezen fogalmi meghatározottság mentén természetesen - arra mutatnak rá, hogy a magyar társadalom kifejezetten bevándorlás- és menekültellenes.⁷ A kvantitatív kutatási elemek célja sokszor nem a fogalmak mérési megbízhatósági szintjének a növelése, hanem

⁴ Kriska 2014:36

⁵ A kvantitatív kutatások a legtöbb hibát nem az adatgyűjtés vagy az elemzés során követik el, hanem korábban, a kérdések megfogalmazásakor és a gyűjtendő adatok körének meghatározásakor. (Letenyei-Rácz 2010)

⁶ Lásd Simonovits-Bernát (ed.): The Social Aspects of the 2015 Migration Crisis in Hungary, Budapest March 2016 TÁRKI

⁷ Wetzel 2011

a szóban forgó kérdés vizsgálhatóságának és az adatok elemezhetőségének demonstrálása.⁸ Kutatásunk egyik kiemelt célja éppen ezért az volt, hogy feltárjuk azokat a mélyebb ok-okozati összefüggéseket is, amelyek az általánosító megállapítások mögött rejlenek.

Kutatásunkat a migrációs válság által közvetlenül érintett településeken két szakaszban végeztük Csongrád megye Szerbiával határos három településén, Ásotthalmon, Mórahalmon és Röszkén. Az első, azaz a kvalitatív szakasz célja – amely során interjúkat készítettünk⁹ –, az volt, hogy a későbbi kvantitatív (kérdőíves) kutatási szakaszra már magas érvényességű kérdéseket tudjunk majd megfogalmazni.¹⁰ Az általunk készített strukturálatlan interjúk során nem irányítottuk a megkérdezetteket, hanem többnyire csak egy-egy indító kérdést tettünk fel, majd hagytuk, hogy válaszadók a saját szempontjaik szerint fejtsék ki a véleményüket és saját maguk alakítsanak ki csoportokat a kutatási téma kapcsán. Ezenél az interjúknál számunkra az volt a fontos információ, hogy mik a vizsgált jelenséggel kapcsolatos kulcsinformációk csoportosulásának szempontjai és, hogy milyen fogalmakat milyen jelentéstartalommal használnak helyben a kérdés tárgyalására.

Ezt követően az interjúk eredményei, és a korábban mások által hasonló témában végzett kérdőíves kutatások alapján készítettük el a második (kvantitatív) kutatási szakaszra tervezett kérdőívünket, mely a három településre reprezentatív háromszáz fős véletlen mintán került lekérdezésre a felnőtt korú lakosság körében.¹¹

⁸ Letenyei-Rácz 2011

⁹ 21 interjú készült 2015 december és 2016 január hónapban, a civil lakosság valamint a közigazgatásban dolgozók körében.

¹⁰ Bryman 2006

¹¹ A mintavételi keret és a mintaelemszám meghatározása a Központi Statisztikai Hivatal szakmai támogatása mellett történt.

Fogalmi keretek

A migrációval foglalkozó kutatók körében, és a migrációs válsággal kapcsolatos közbeszédben, a sajtóban és a politikában is sokáig vitatéma volt magának a jelenségnek, és az abban résztvevőknek a helyes megnevezése.

A definíciós – azaz érvényességi - problémából adódóan, elsőként azt kellett megtudnunk, hogy a kutatási terepen, ahol majd kérdőíves adatfelvételt is végezni fogunk, hogyan fogalmazzuk meg az erre vonatkozó kérdéseinket úgy, hogy mindenki ugyanazt értse alatta. A déli határ mentén élők körében az irreguláris migráció – amely a migrációs kutatók szerint a helyes szakkifejezés – egyáltalán nem használatos. A jelenség elnevezésére a terepen általában a bevándorló, migráns vagy a menekült kifejezések a leggyakoribbak és (a kutatásban résztvevő válaszadók megítélése szerint) tartalmilag is ugyan azt jelentik, azaz azokra az emberekre vonatkoznak, akik nem szabályosan lépik át az államhatárt, függetlenül attól, hogy egyénileg, vagy csoportosan érkeznek, illetve attól is, hogy milyen okból hagyták el hazájukat. A kutatás során tehát mi is ennek megfelelően fogalmaztuk meg kérdéseinket és ezért nem tettünk különbséget az egyébként a szakértői nyelvvezetben különböző jelentéssel bíró fogalmak között.¹²

Az interjúk során az irreguláris migrációval kapcsolatosan tartalmilag öt fő kulcskérdés mentén csoportosultak a vélemények:

1. Az irreguláris migráció időbeli megjelenése és lefolyása (mióta tart);
2. Az irreguláris migránsokkal szembeni attitűdök változása (hogyan változott);
3. A szubjektív biztonságérzet csökkenése (mit okozott);
4. Rendőrség határrendészeti tevékenysége (mivel járt);

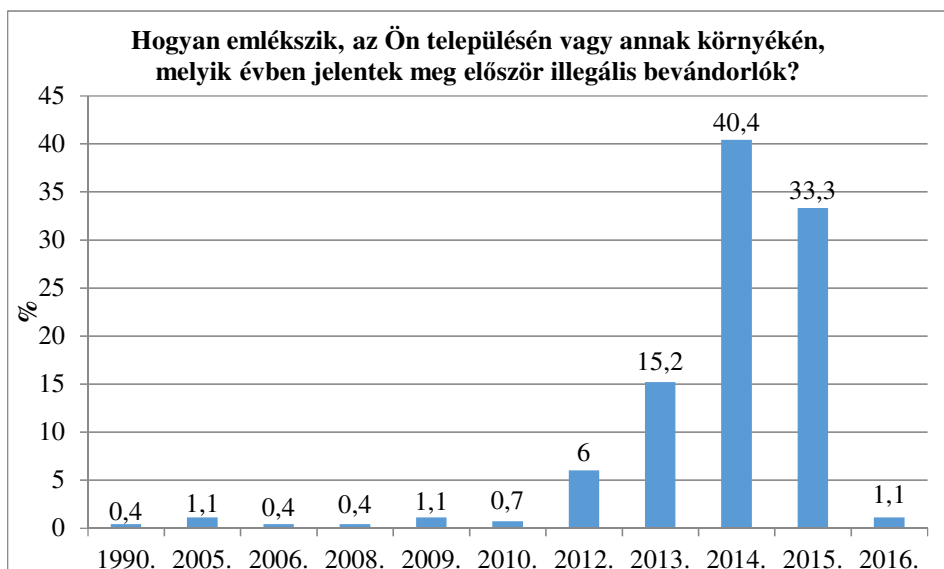
¹² Tudományos definíciókat lásd például Ritecz – Sallai könyvében. (Ritecz – Sallai 2016: 11-22)

5. A rendőrség és a Magyar Honvédség közös helyzetkezelése (hogyan kezelhető).

A kvantitatív adatfelvétel kérdéseinek egy része később ezen – az interjúk kutatási szakaszban feltárt - szempontok alapján került kidolgozásra, további része pedig a mások által korábban végzett hasonló kutatások kérdéseinek átvételével vizsgálták a jelenséget azért, hogy a területi különbségek és az idősoros változások is kimutathatók legyenek.

Irreguláris migráció megjelenése Csongrád megye Szerbiával határos szakaszán

Az irreguláris migráció, mint jelenség a Csongrád megyei határszakasz három településén nem 2015-ben, hanem már jóval korábban érzékelhető volt. Az itt élők nagyobb része (40,4%) ugyan csak 2014-ben találkozott először „migránsokkal”, de az irreguláris migránsok megjelenésének érzékelése az emlékezetben 1990 és 2016. évek között szóródik.¹³

¹³ A tanulmányban megjelenítésre kerülő grafikonokon a válaszadók százalékos megoszlása került feltüntetésre, ezt külön nem jelöljük.

A jelenség észlelésében jelentős emelkedés először a 2012. év említésénél figyelhető meg. Az interjúk szerint 2012 előtt csak kisebb „valóban menekültek” kinéző csoportok érkeztek, majd 2012-ben jelentek meg először „nagyobb fekete afrikai csoportok”, de emellett továbbra is folyamatosan érkeztek a kisebb nem feketékből álló migránsok is. Az irreguláris migrációs jelenség a vizsgált határszakaszon 2012-ben érthette el azt a szintet, mikor már az ott élőkben kezdett aggodalmat kelteni. A migrációs válság kezdete (a déli határszakaszon élők szerint 2012) és tetőzése (2015. szeptember) közötti időszak különböző szakaszai, különböző népcsoportok megjelenéséhez kötődtek. A migrációs nyomás 2014 szeptemberében vált „elviselhetetlenné” a határ menti településeken, amikor megérkeztek a koszovói menekültek. Ez a Koszovóból érkező migrációs hullám tette egyébként „látványossá” a már korábban is létező problémát. A Koszovóból érkező migránsokkal kapcsolatosan egy erősen negatív kép alakult ki a helyiek körében. Ez a negatív kép elsősorban az új menekültek viselkedéséhez és külső megjelenéséhez kapcsolódott. A koszovóiak egyrészt nem is úgy viselkedtek és nem is úgy néztek ki, mint az igazi menekültek (a korábban a helyiek által gyakran látott, és megszokott nem európai kinézetű, rosszul öltözött), másrészt pedig „felelőtlenek is voltak”, sokszor nem az évszaknak megfelelő ruházatban vágtak neki a zöldhatárnak, több alkalommal csecsemők és kisgyermekek életét is veszélyeztetve. A Koszovóból érkezők jellemzően inkább családotól érkeztek, a közel-keleti és fekete afrikai migránsok között pedig jellemzően csak férfiak voltak. Mindemellett a korábbi menekültcsoportokkal ellentétben a koszovóiak már „láthatóan is szervezeten érkeztek a határra”. A válaszolók szerint 2015 februárjában jelentek meg a készenléti rendőrök a határon, és ezzel kb. egy időben, márciusban a koszovóiak száma szinte nullára csökkent, ugyanakkor maga a migrációs hullám továbbra sem lanyhult, hanem a más országokból érkezőkkel tovább erősödött.¹⁴

¹⁴ A 2013-15 közötti koszovói irreguláris migrációs mozgásról, illetve annak háttéréről részletesebben is olvashatunk Ritecz – Sallai 2016: 100-105.

A migránsokkal szembeni attitűdök változása

Találkozások

A migránsokkal kapcsolatos hazai kutatások közül a TÁRKI¹⁵, és a Szegedi Tudományegyetem Szociológia Tanszékének adatfelvételeiben találtunk arra vonatkozóan adatokat, hogy a megkérdezett emberek közül hányan találkoztak migránsokkal. Azok aránya, akik az adatfelvételeket megelőző 12 hónap során találkoztak menekülttel a TÁRKI 2015-ös országos reprezentatív adatfelvételében 27%¹⁶, a szegedi 2016-os adatfelvételben 80%¹⁷, az általunk vizsgált határmenti területen pedig 92%.

Az együttérzéstől az elutasításig

Az első találkozások során, azaz az irreguláris migráció kezdeti szakaszában (1990-2012) a lakosságot az együttérzés és a segítő magatartás jellemezte. Az általunk készített interjúk rámutatnak arra is, hogy a határmenti önkormányzatok és civilek 2015 szeptembere előtt – a válság csúcspontja előtt, az országos és nemzetközi médiumok megjelenéséig - gyakorlatilag magukra voltak hagyva, annak ellenére, hogy korábban több fórumon is jelezték a településükre nehezedő migrációs nyomás fokozódását és az ezzel járó problémákat.

Ebben az időszakban – a válaszadók meglátása szerint – a migránsok ellátása önerőből, lakossági és helyi önkormányzati összefogással történt,

¹⁵ A TÁRKI által készített elemzés megállapítja, hogy ellentétes attitűdök jellemzik azokat, akik „csak” találkoztak menekültekkel vagy migránsokkal és azok között akik, személyesen is ismernek ilyen embereket. Azok az emberek, akik nem ismernek személyesen bevándorlókat, menekülteket vagy menedékkérőket – azaz csak találkoztak, velük - elutasítóbbak, valamint az átlagnál magasabb szintű félelmet táplálnak velük szemben. (Bernát et al., 2015)

¹⁶ A hivatkozott elemzésben található grafikon adatai alapján általunk számolt arány. (Simonovits 2015:13)

¹⁷ Szegedma.hu: Sok szegedi elzárkózik, ha a menekültek befogadása a kérdés. 2016. június 16. <http://szegedma.hu/hir/szeged/2016/06/sok-szegedi-elzarkozik-ha-a-menekultek-befogadasa-a-kerdes.html>

és ez gyakorlatilag így is maradt mindaddig, amíg a migrációs hullám el nem érte a csúcspontját és nagyobb médianyilvánosságot nem kapott. A területen csak ezután jelentek meg a különböző – már nem helyi – migránsokat segítő civil szervezetek, amelyek a fokozódó médiajelenlét következtében nagyobb nyilvánosságot is kaptak, mint a helyben segítő civilek, vagy önkormányzatok. A válság csúcspont előtti kezdeti szakaszaira jellemző lakossági segítő magatartás – amely a nagy nyilvánosság előtt a médiajelenlét és egyéb tudósítások hiányában láthatatlan maradt, mert nem volt hírértéke -, később egyre inkább tartózkodóvá, majd pedig a kaotikus helyzet kialakulásával, a rend valamint a biztonságérzet helyreállításának igényéből adódóan egyre inkább elutasítóvá vált az irreguláris migránsokkal és a migrációval kapcsolatosan. Az attitűdváltozás bekövetkezésének oka egyrészt a migránsok nagy tömegű ellenőrizetlen és kontrollálatlan megjelenése a településeken, mely idegen tömeg a demográfiai összetételéből adódóan is (nagy részük fiatal férfiakból áll), ellátatlanságának és a helyi kulturális szokásoktól eltérő viselkedése¹⁸ következtében is egyre inkább ellenszenvet váltott ki és még inkább félelmet generált a lakosság körében.¹⁹

A szubjektív biztonságérzet csökkenése

Veszélyérzet, konfliktusok

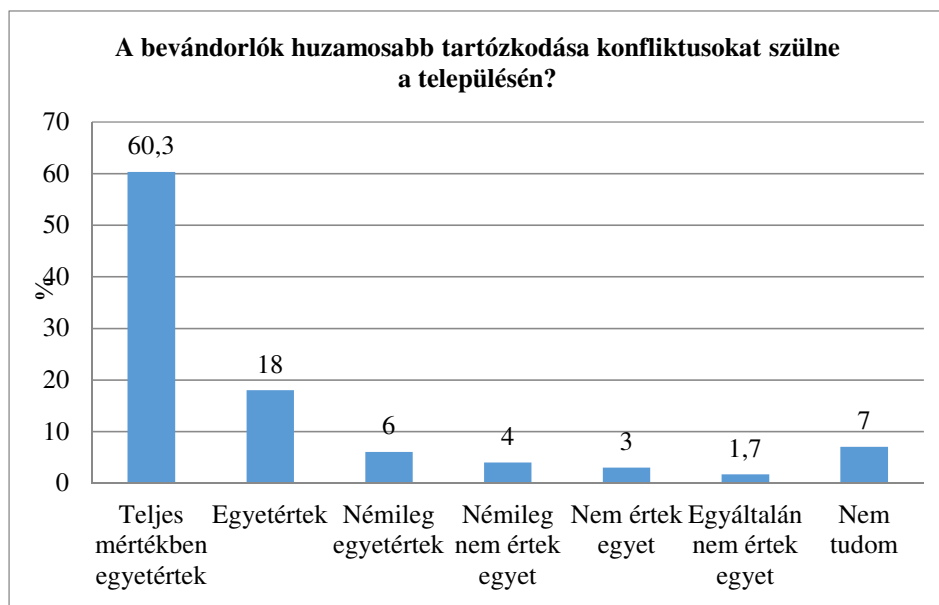
Már egy 2014-ben végzett kérdőíves felmérés is rámutatott arra, hogy a Röszkén és Horgoson megkérdezettek 47%-a szerint, a bevándorlók huzamosabb ideig, adott településen történő tartózkodása konfliktusokat szülne a helyiek és a migránsok között.²⁰ Bár a két felmérés eredménye a közben lezajlott események és a területi lehatárolás különbözősége következtében

¹⁸ Póczik 2014

¹⁹ Ugyanez a folyamat figyelhető meg más országokban is, például Németországban, ahol a kormányzó pártok között is egyre több feszültséget generál a rövid időn belül beérkezett, nagy tömegű irreguláris migráns. (Besenyő 2015:8-9)

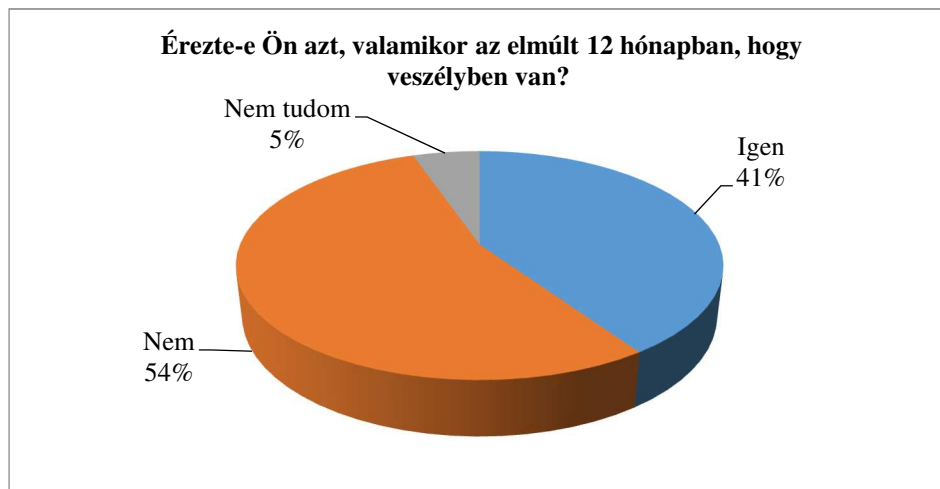
²⁰ Kriska 2014:46

is csak korlátozottan hasonlítható össze, sokat mondó, hogy az általunk 2016-ban feltett hasonló kérdésre kapott válaszok megoszlásából jól látszik a konfliktusoktól tartók számának a drasztikus növekedése, amely 2016 májusában már 84,3%-ra emelkedett.²¹

A veszélyérzet kialakulásának és a félelem fokozódásának egyik oka, az irreguláris migránsok megfelelő ellátásának hiányosságaira vezethetők vissza – a válaszok alapján –, mivel a zöldhatáron folyamatosan özönlő nagyszámú ellenőrizetlen és ellátatlan csoportok sok esetben a helybeliektől próbálták beszerezni a további útra szükséges dolgokat (élelmiszer, víz, mobiltelefon töltés, stb. valamint éjszakai menedékhely foglalás), amely némely esetben konfliktusokat idézett elő.

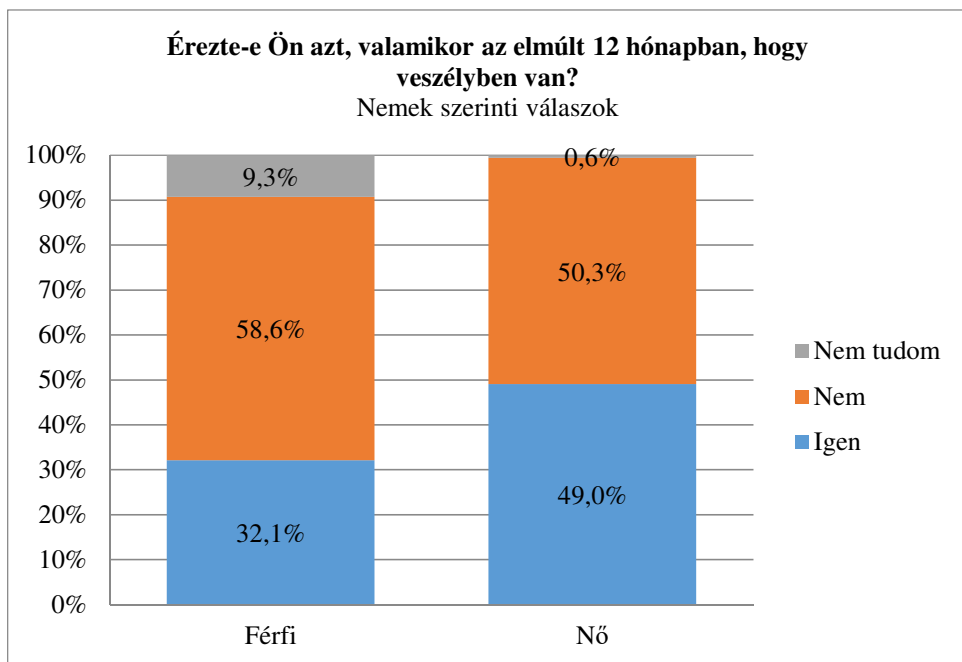
²¹ Röszkén ez az arány 2016-ban 87,1% (Ásotthalmon 93%, Mórahalmon 77,2%). Településenkénti bontásban azonban az eredmények már nem tekinthetők reprezentatívnak.

A 2016 május-júniusban végzett adatfelvételünket megelőző 12 hónapban a válaszadók 41% százaléka érezte magát veszélyben.²²

Statisztikailag is igazolható összefüggés mutatkozik a veszélyérzet gyakoriságában két csoportnál: a nőknél és a külterületen élőknel, akik gyakrabban érezték magukat veszélyben, mint a férfiak, vagy a belterületi lakosok. Szinte minden második nő (49%), de a férfiak is majdnem egyharmada átélt valamilyen irreguláris migránsokkal, migrációval kapcsolatos félelmet kiváltó helyzetet 2015 május és 2016 május-június között.

²² Joggal merülhet fel az a módszertani probléma, hogy az ebben a formában megfogalmazott kérdésre adott válaszok elvileg tartalmazhatnak egyéb, nem közvetlenül a migrációhoz kapcsolódó olyan helyzeteket is, amelytől a válaszadó veszélyben érezhette magát, de egyébként a szituációnak semmi köze nincs az irreguláris migrációhoz. Ezt azonban kizárhatjuk, mivel a kérdőív ezt követő nyitott kérdésben csak a migrációs helyzethez kapcsolódó veszélyhelyzetet leíró válaszok jelentek meg.

A külterületi lakosság körében gyakrabban fordultak elő olyan szituációk, amelyek veszélyérzetet keltettek, mint a települések belterületein élők között. Korcsoportonként és településenként is megvizsgáltuk a veszélyérzet gyakoriságát, abból a feltételezésből kiindulva, hogy az idősebbek és a fő vonulási útvonalakhoz közelebb eső településeken lakók gyakrabban érezték magukat veszélyben, azonban statisztikailag igazolható összefüggést nem találtunk ezekben a csoportokban.

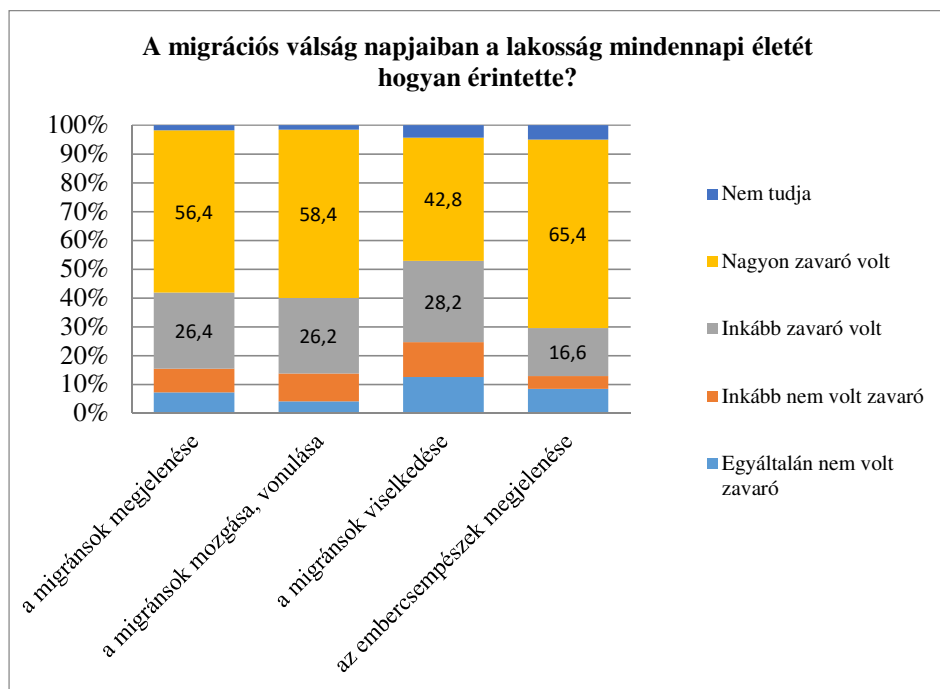
		Az ingatlan ahol Ön az elmúlt 12 hónapban életvitelszerűen lakott, a település mely részén található?		Összesen:
		belterület	külterület	
Érezte-e Ön azt, valamikor az elmúlt 12 hónapban, hogy veszélyben van?	Igen	35,9%	47,8%	40,5%
	Nem	61,4%	42,6%	54,2%
	Nem tudom	2,7%	9,6%	5,4%
Összesen:		100,0%	100,0%	100,0%

A konkrét szituációkra vonatkozóan is gyűjtöttünk információt, mikor a kérdőíves adatfelvételkor arra kértük a válaszadókat, hogy egy nyitott kérdésben röviden írják le a veszélyérzetet kiváltó eseményeket. A veszélyérzetet kiváltó szituációk négy biztonságérzetet meghatározó probléma körül csoportosultak:

1. Idegen emberek tömeges megjelenése és folyamatos vonulása a lakóhely közelében:
„Hétfélgén a gyerekeim az udvaron játszottak. A legkisebb fiam (6 éves) rohan a saját udvarunkban sírva és kiabálva, hogy: Anya, anya itt vannak, jönnek utánam a bevándorlók. Egyedül voltam itt-hon a gyerekeimmel. A bevándorló fiatal férfiak pedig 10-15 voltak. Nagyon megijedtünk és féltünk. Inkább nevezném félelemnek és ijedtségnek, mint veszélynek, de ez máshogy is alakulhatott volna.”
2. Tehetetlenség és kiszolgáltatottság érzete:
„A kertemben, az utcában, nagy számban erőszakos követelődző kiabáló tömeg, aki inkább fellök mint megáll.”
3. Sorozatos magánlaksértések, károkozások a magántulajdonban:
„A saját házam területén fogtak össze 14 migránst. A WC-ben 4 főt, a tyúkólban 7-et, a fáskamrában 3-mat. De a rendőrség és a katonaság gyors reagálásának köszönhetően semmi baj nem történt.”
4. Embercsempészek megjelenése a lakóhely közelében:
„A kapunk előtt tanyáztak a migránsok. Nem mertünk éjszaka aludni. A házunk előtt voltak az embercsempészek.”²³

²³Az embercsempészés büntetőjogi aspektusait lásd részletesen Gaál Gyula: Az embercsempészés a hatályos magyar büntetőjogban. In: Dobák, Imre - Hautzinger, Zoltán (szerk.) Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, pp. 233-240.

A migráció szervezetségének láthatóvá válása

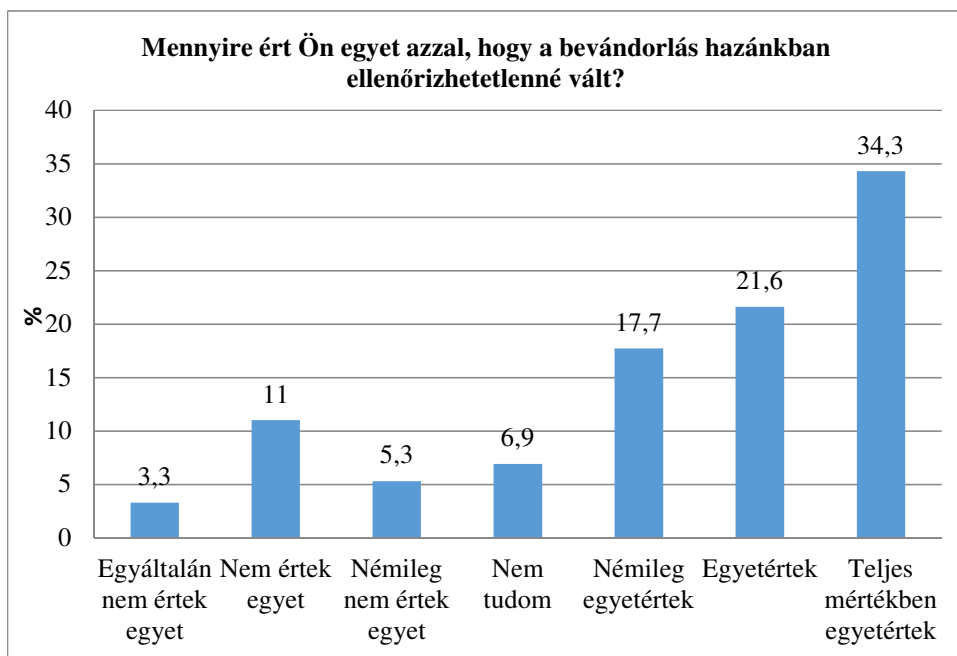

A mindennapi életet befolyásoló, és a lakosság biztonságérzetét csökkentő tényezők közül a leginkább zavarónak a szervezett bűnözés, azaz embercsempészek megjelenése mutatkozott (65,4%), ezután következik az irreguláris migránsok vonulása (58,4%), és az irreguláris migránsok megjelenése (56,4%) valamint viselkedése 42,8%-os említési gyakorisággal.

Az irreguláris migránsok szervezett szállítása, az embercsempészek megjelenése a Koszovóból érkező migránshullám során vált először a lakosság számára is láthatóvá. A Koszovóból érkező hullám levonulása után a menekültek szervezett szállítása továbbra is zajlott, és továbbra is jól érzékelhető és látható maradt a helyben élők számára. A különbség mindössze abban mutatkozott meg, hogy más nációk érkeztek szervezeten a határra. Az irreguláris migránsok két csoportja volt jól megkülönböztethető a határon való átkelési stratégiájuk alapján: Az egyik csoport a „nappal érke-

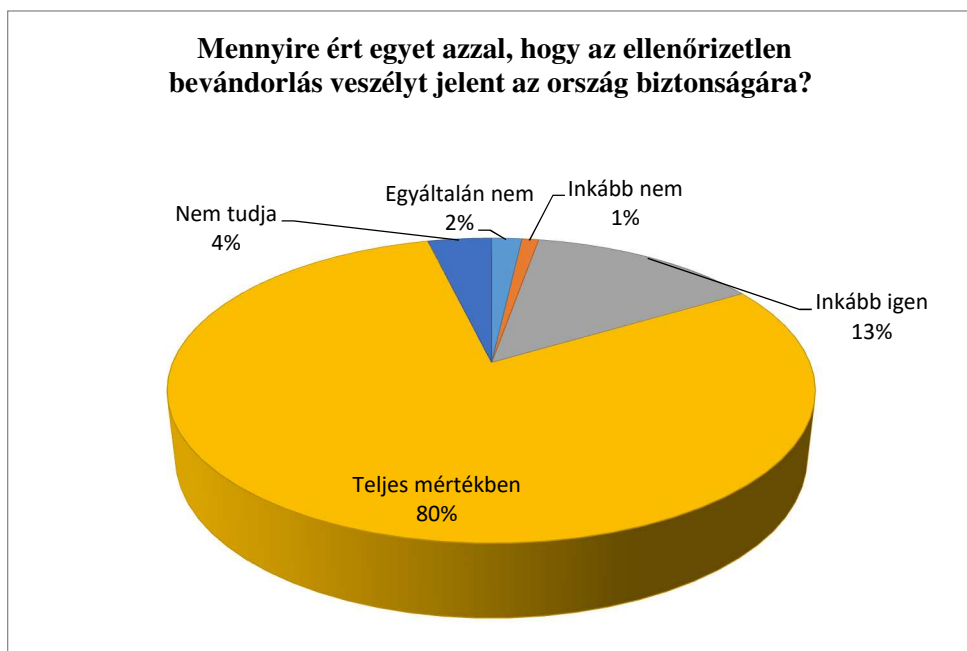
zők csoportja”, akik között családok is voltak, és nem zárkóztak el a regisztráció elől sem, a másik csoport az éjszakai tiltott határátlépők, akik javarészt férfiakból álltak és az „erdők között rejtve” egy előre meghatározott találkozási pont felé igyekeztek, ahol már várták őket az embercsempészek.

A kérdőíves felmérésben feltett kérdésre adott válaszokból is kitűnik a helyzet ellenőrizhetőségével és megfelelő kezelhetőségével kapcsolatos bizonytalanság. A válaszadók több mint egyharmada (34,3%) gondolja úgy, hogy hazánkban a bevándorlás teljes mértékben ellenőrizhetetlenné vált, de összességében ez az arány már közel háromnegyed (73,6%) ha a valamennyire egyetértőket is hozzávesszük. A visegrádi országokban készült 2015 októberi adatfelvétel idején a kijelentéssel valamennyire egyetértők aránya Magyarországon 62%, Csehországban és Szlovákiában 69-69%, Lengyelországban pedig 52% volt.²⁴

²⁴ Bernát et. al. 2015

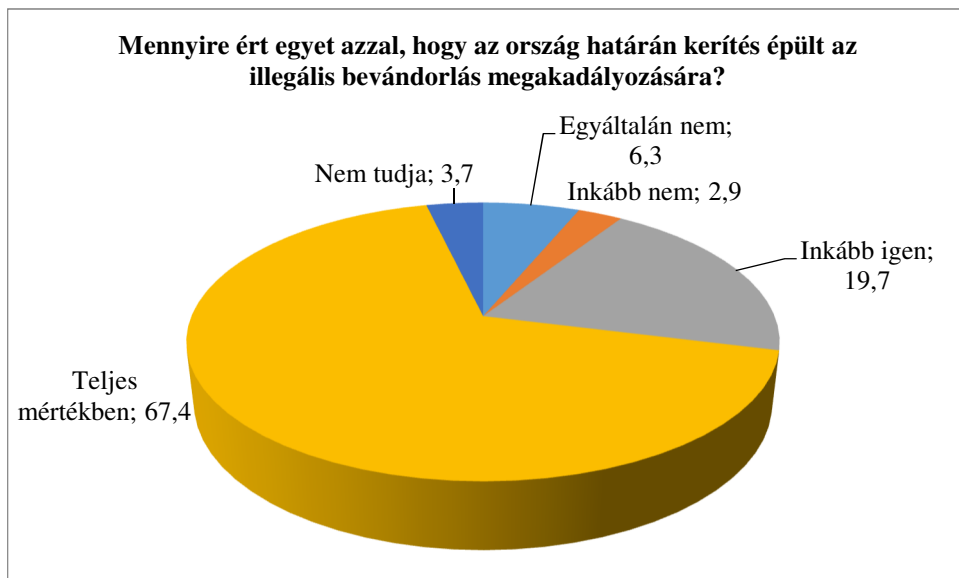
Még magasabb a déli határ mentén élők között azoknak az aránya (93%), akik úgy gondolják, hogy az ellenőrizetlen bevándorlás veszélyt jelent az ország biztonságára.

A határrendészeti intézkedések lakossági megítélése

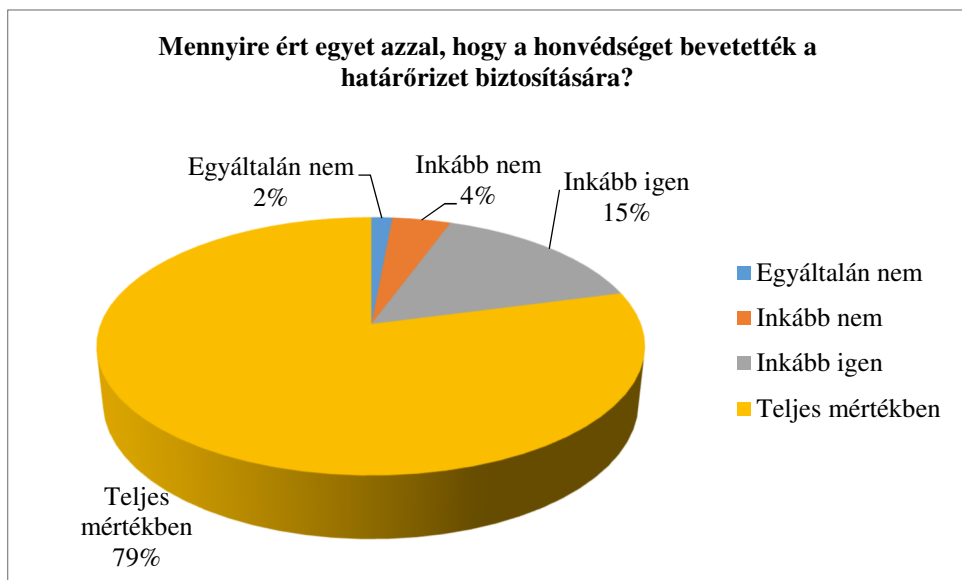
A helyzetet a fizikai határvár (Ideiglenes Biztonsági Határvár – IBH) telepítése, valamint a rendőrség határozott fellépése, továbbá a Magyar Honvédség határrendészeti feladatokra való vezénylése oldotta meg – a válaszolók szerint –, és rövid időn belül megszüntette az elviselhetetlen állapotokat a településeken, ahol rövid időn belül helyre állt rend.²⁵

²⁵ Hautzinger Zoltán: Büntetőjogi válaszok a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetre Magyarországon. In: Tóth Péter (szerk.) Magyarország és a 2015-ös migrációs válság, NKE Budapest, 2017, pp. 69-83.

A határzár megépítésével a vizsgált három település lakóinak 87,1%-a ért egyet²⁶, és a határ menti településeken élők 96 %-a támogatja a Magyar Honvédség határrendészeti tevékenységben való részvételét.

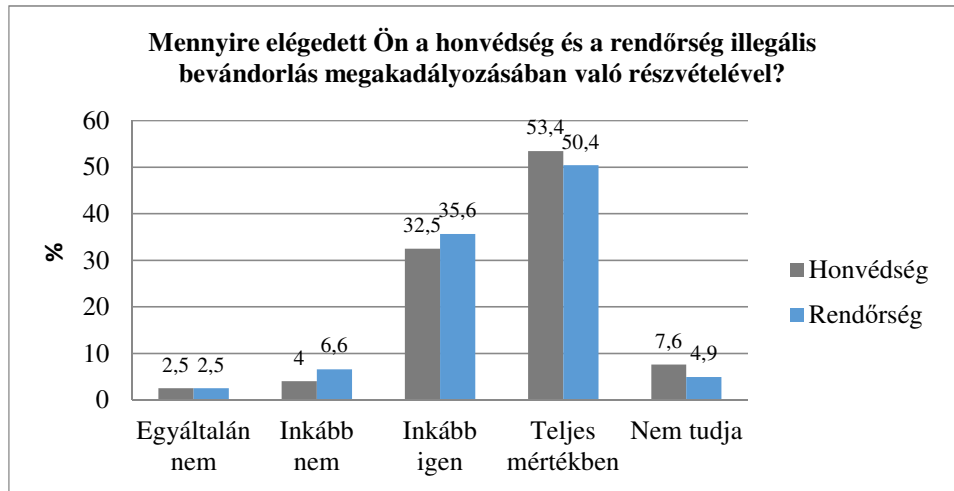
²⁶ Ez az arány a Migrációkutató Intézet ugyancsak 2016. május-júniusban készített országos reprezentatív felmérése szerint 80%. <http://www.migraciokutato.hu/hu/2016/07/12/kozvelemenynyutatas-sorozat-a-migracio-tarsadalmi-megiteleserol-i/> (letöltés dátuma: 2016. július 12.)

A rendőrök és a honvédek megjelenése a „*fegyveres rendőrök és katonák látványa megnyugtatóan hatott a lakosságra*”, és a szubjektív biztonságérzetet növelte a településeken.

Az akcióterület lakossága mind a rendőrség, mind a Magyar Honvédség illegális bevándorlás megakadályozásában történő szerepvállalását egyöntetűen kedvezően ítélte meg²⁷.

²⁷ A különbség statisztikai hibahatáron belül van, így az eredményekből a két szervezet lakossági megítélésével kapcsolatosan az a megállapítás tehető, hogy mind a rendőrség, mind a honvédség illegális bevándorlás elleni tevékenységével a Csongrád megye déli határszakasza mentén élők mintegy fele teljes mértékben elégedett volt.

Új szolidaritás. A határellenőrzésben résztvevők civil támogatása

Az irreguláris migrációval kapcsolatos különböző civil mozgalmak közül leginkább azokról az önkéntesekről, csoportokról és szervezetekről készültek elemzések, akik a migránsok támogatásával, ellátásával foglalkoztak, azaz a migránsok irányában voltak szolidárisak. Az események alatt a közösségi média és a vezető televíziós csatornák is kifejezetten csak a migránsok támogatását végző önkéntesekre fókuszáltan jelentettek meg híradásokat. Ezt az irreguláris migránsok sok esetben ki is használták saját céljaik támogatására, a helyi lakosság – azaz a nép – szolidaritásának elnyerésére.²⁸ Ezek között az alulról, helyben szerveződő civil csoportok között azonban voltak olyanok is, amelyek a határrendészeti feladatokat ellátó rendőrök és katonák segítségét tűzték ki célul, és így egy új szolidaritási irány jelentkezett az eseménysorban.

A két különböző irányba mutató szolidaritási irány mentén kialakult civil szerepvállalást azért tartjuk elemzésre érdemesnek, mert folyamatában és irányultságában is hasonlít a határ mentén élő emberek migránsokkal kapcsolatos attitűdváltozásához.

²⁸ Bernát et. al. 2015:76

Dátum	Esemény
2015. június 25-30.	Az új önkéntes helyi civil szerveződések alakulása a migránsok segítésére.
2015. július 13.	A magyar kormány megkezdi a kerítés építését a magyar-szerb határ mentén.
2015. augusztus 5-8.	Tranzitzőnák megnyitása Budapesten, ahol a helyi önkéntesek szociális munkások segítik a migránsok ellátását.
2015. augusztus vége, szeptember eleje	Nő a feszültség a budapesti pályaudvarokon, ahol több ezer „menedékkérő” várja a lehetőségét annak, hogy tovább tudjon utazni Németországba. A nemzetközi járatokat pár napra törlik, majd szeptember 3-án elindul a Keleti pályaudvarról egy szerelvény Németország felé, de Bicskén megáll, és az ottani befogadóállomásra szállítják a migránsokat.
2015.szeptember 3-6.	Az irreguláris migránsok bicskei befogadóállomásra szállításának hírére a többiek gyalog indulnak az M1-es autópályán Ausztria felé. A magyar kormány, hogy a közlekedés biztonságát fenn tudja tartani, buszokkal kezdi el szállítani a migránsokat közvetlenül az osztrák határra.
2015. szeptember 8.	László Petra TV operatőr egy irreguláris migráns ellen irányuló esete a röszkei határnál bejárja a világsajtót.
	Megalakul a Zsaruellátó
2015. szeptember 15-16.	A „röszkei csata” a rendőrség és az irreguláris migránsok között. A magyar-szerb határ fizikai és jogi lezárásának kezdete.

A határ ellenőrzését ellátó rendőrök és katonák irányában megnyilvánuló szolidaritás 2015 szeptember közepén jelenik meg nyilvánosan, amikor a „Zsaruellató” facebook csoport közzétette az alábbi felhívását:

„Úgy döntöttünk, hogy itt az ideje, hogy erejükön felül szolgáló srácokért is összefogjon az ország lakossága, azaz Mi és Ti, ahogyan azt már megtettük/megtették sok esetben. Szolgáljuk és védjük azokat, akik minket mindennap!”²⁹

„A Zsaruellató egy civil kezdeményezésre, pártoktól függetlenül létrehozott szervezet melynek célja, hogy megmutassuk a határainkon szolgálatot teljesítő "modern végvári vitézek" maximális támogatást élveznek a polgári lakosság részéről. Nem kritizálunk senkit, nem hisszük hogy az ellátásuk rossz lenne, vagy nem kielégítő, csupán azt szeretnénk megmutatni, hogy kiállunk mindazokért akik védenek minket. Mindezt úgy tudjuk megtenni, hogy ott segítjük a munkájukat, és úgy, ahogy arra szükség van. [...] Bár az adományokat teljes egészében eljuttatjuk a határokon szolgálatot teljesítőkhöz, azt a hihetetlen mértékű szeretetet és hitet, amit az adományozók ezrei éreznek sajnos csak részleteiben tudjuk átadni a megfelelő helyekre. Igen, az emberek hisznek bennük és hálásak nekik. Azokért az emberekért dolgozunk, akik a hétköznapi életüket a biztonság megőrzésére tették fel, akik ebben a nehéz nemzetközi helyzetben 26-30 órát dolgoznak, és hetekig vannak a szeretteiktől távol. [...] Köszönetet mondunk mindannyiuknak, és kitartást kívánunk az elkövetkezendőkre is!”³⁰

Az ország lakosságának szolidaritása, támogatása tehát így már a migránsok mellett a határokat őrző, a válságkezelésben résztvevő rendvédelmi és honvédelmi szervek felé is megnyilvánult.

²⁹ Forrás: NLcafe: 2015. szeptember 13. <http://www.nlcafe.hu/ezvan/20150913/zsaruellato-rendorok-roszke/>

³⁰ Forrás: https://www.facebook.com/zsaruellato/info?tab=page_info

Összegzés

A tömeges irreguláris migrációs válság által közvetlenül érintett Csongrád megyei civil lakosságának migrációs válsággal kapcsolatos attitűdjeit felmérő kutatás egyik legfontosabb következtetése, hogy az emberek a mindennapjaikat érintő szempontok, és tapasztalatok mentén utasítják el a tömeges, kontrollálatlan migrációt, hasonlóan a magyar társadalom egészének migrációval kapcsolatos álláspontjához³¹.

A migráció elutasítása nem általában a migránsok, mint személyek, és nem egyes nációk, etnikumok, népcsoportok vagy emberek ellen irányul, hanem a folyamat kontrollálatlansága, szubjektív veszélyérzetet keltő és biztonsági kockázatokat magában hordozó hatásai ellen.

A válaszadók 92%-a személyes tapasztalattal rendelkezik a migránsokról, amely 2016-ra alapvetően negatív.

A tömeges kontrollálatlan migráció és a vele járó konfliktushelyzetek, atrocitások félelmet és veszélyérzetet keltettek a határmenti települések lakosságában.

Az irreguláris migránsok határázárral (kerítéssel) történő feltartóztatása mellett ugyancsak nagy támogatottsággal bír a rendőrség és honvédség közös határőrizeti tevékenysége.

A válaszolók megítélésé szerint a rendőrség és honvédség határozott fellépése gyorsan rendezte a kialakult kaotikus helyzetet és rendőrök és katonák közös jelenléte megnyugtatóan hatott a határ mentén élők szubjektív biztonságérzetére.

IRODALOM

Bryman, A (2006): Kvantitatív és kvalitatív módszerek összekapcsolása. In: Letenyei L.: Településkutatás, L'Harmattan Kiadó Budapest. 371-391 o.

³¹ Országos kutatás eredményeit lásd: Migrációkutató Intézet 2016. május-júniusban készített országos reprezentatív felmérése. <http://www.migraciokutato.hu/hu/2016/07/12/kozvelemenykutatas-sorozat-a-migracio-tarsadalmi-megitelesrol-i/> (letöltés dátuma: 2016. július 12.)

Babbie, E (1996): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó Budapest

Bernát, A. – Sik, E. – Simonovits, B. – Szeitl, B. (2015) *Attitudes towards refugees, asylum seekers and migrants*. Budapest: TÁRKI. http://www.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151203_refugee.pdf

Besenyő János (2015): Not the invention of ISIS: Terrorists among immigrants, *Journal of Security and Sustainability Issues*, (2015) Volume 5, Number 1, pp. 5–20.

Hunyady György (1996): Sztereotípiák a változó közgondolkodásban. Akadémiai Kiadó, Budapest

Hunyady György (2001): Sztereotípiakutatás, hagyományok és irányok. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest

Kriska Olivér (2014): A menekültügyi helyzet társadalmi megítélése a Szerb-Magyar határtérségben 2014-ben. Szakdolgozat. Szegedi Tudományegyetem Gazdaság-és Társadalomföldrajzi Tanszék 2014

Letenyei László-Rácz Attila (2011): In: Kurucz Erika (szerk.): Roma Kutatások, 2010 Élethelyzetek a társadalom peremén. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet TÁMOP-5.4.1-08/1-2009-0002 http://www.ncs-szi.hu/download.php?file_id=1920

Migrációkutató Intézet 2016. május-júniusban készített országos reprezentatív felmérése. <http://www.migraciokutato.hu/hu/2016/07/12/kozvelemenykutatas-sorozat-a-migracio-tarsadalmi-megiteleserol-i/>

Póczik Szilveszter (2014): *Nemzetközi migráció, biztonságpolitika, biztonság* In: Tarrósy I., Glied V., Vörös Z. (szerk.): Migrációs tendenciák napjainkban Publikon Kiadó, Pécs, 2014, 101–132. o.

Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0 Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2016.

Simonovits Bori szerk. (2015): *Attitudes Towards Refugees, Asylum Seekers and Migrants First results* (October 2015) TÁRKI Social Research Institute, Budapest

Wetzel Tamás: A bevándorlás kérdése Magyarországon, Publikon, 2011., 26., 135.

Az innováció értelmezése a turizmusbiztonság területén – különös tekintettel az oktatás és a kutatás területére

Bevezetés

A biztonság kérdésköre a 2001. szeptember 11-i terrorcselekményeket követően nemcsak helyi, hanem globális, iparági szinten is egyre nagyobb figyelmet kap. A turizmusipar működésének sérülékenységét fokozó terrorizmus napjainkban is aktuális problémaként van jelen.

Egy-egy negatív esemény jelentős gazdasági, vendégforgalmi visszaesést, átrendeződést idézhet elő a turisztikai célterületeken, ezért is különösen fontos a desztinációk biztonságának garantálása. A biztonságra való igény a turisták részéről is egyértelműen megmutatkozik, a Turisztikai Világszervezet (World Tourism Organization, UNWTO) felmérése alapján a biztonság az első három, turistaforgalmat befolyásoló tényező között szerepel.¹

A turizmusbiztonság megteremtése – beleértve a negatív eseményekre való felkészülést, helyzetkezelést és válaszadást, valamint a helyreállítást – mind kínálati, mind keresleti oldalon tudatos előkészületet és összehangolt együttműködést kíván meg a piaci és állami szereplők részéről. A szereplők közötti kooperáció kulcsfontosságú szereppel bír, melynek újszerű megközelítése a turizmusbiztonság növeléséhez és fenntartásához járul hozzá. Az együttműködés sikerességének feltétele a hatékony működés feltételeinek, mint például a folyamatok átláthatóságának megteremtése.

Jelen tanulmány fő célkitűzése, hogy betekintést nyújtson a turizmusbiztonság értelmezésének különböző aspektusaiba, továbbá az innováció és

¹ Unwto, 2016

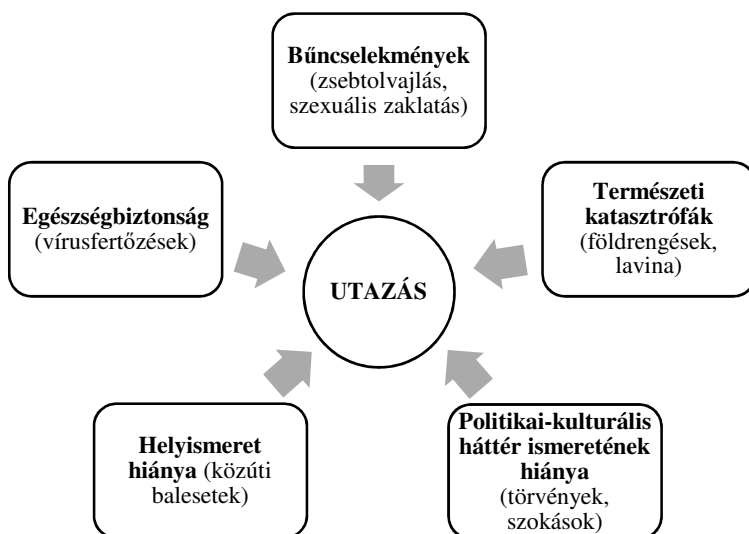
a turizmusbiztonság lehetséges kapcsolódási pontjaiba, az „quintuple helix” modell mint innovációs keretrendszer alkalmazási lehetőségein keresztül, különös tekintettel az oktatási térre.

Turizmus és biztonság – lehetséges megközelítések

Az elmúlt évtized terrorcselekményei, valamint a média erősödő szerepe miatt a turizmusbiztonság szó hallatán az első asszociációs elem valószínűleg a terrorizmus az utazók körében, azonban a jelenség értelmezése túlmutat ezen. A turisták utazási döntéseiket az utazás során felmerülő lehetséges rizikótényezők mérlegelését követően hozzák meg, melyeket Mansfeld és Pizam öt csoportban különít el.²

A szerzőpáros a turisták közbiztonságát fenyegető bűncselekmények, egészségbiztonságát fenyegető fertőzések mellett a természeti katasztrófák, a helyismeret hiánya, valamint politikai-kulturális tájékozatlanság okozta fenyegetettségekre hívja fel a figyelmet.

² A Nemzeti Közzolgálati Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem együttműködésében, a KÖFOP támogatásával létrejött „Turizmusbiztonság és versenyképesség” Műhely (kutatásvezető: Michalkó Gábor) megjelenés előtt álló tanulmánykötetében a szerzők a turizmusbiztonság öt szektorát különítik el, úgymint: közbiztonság (1), egészségbiztonság (2), fogyasztásbiztonság (3), műszaki biztonság (4), eligazodásbiztonság (5).

1. számú ábra

Az utazások során felmerülő fenyegetettségek csoportosítása³

A szerzőpáros kategorizálása egy általános keretként szolgál a turisztikai utazásokat fenyegető kockázatok tekintetében; a turizmus különböző fajtái azonban természetesen eltéréseket mutathatnak, egyes kockázati elemek domináns jelleggel bírnak (például síturizmus – balesetek). A fenti csoportosítás a turizmusbiztonságot veszélyeztető és egyben a turisták személyes biztonságát fenyegető kockázatok fizikai nézőpontból közelíti meg, illetve a keresleti oldal (turisták) szemszögéből vizsgálja a fenyegetettségeket. Érdeemes azonban megemlíteni, hogy a fizikai kockázat mellett felmerülnek pénzügyi, társadalmi, pszichológiai tényezők is^{4 5}, melyek szintén hatással vannak az utazási döntésekre.

³ Saját szerkesztés (Mansfeld-Pizam, 2006, pp.139-141. nyomán)

⁴ Karl-Schmude, 2017

⁵ Yang-Nair, 2014

A turizmusbiztonság és az innováció kapcsolatrendszere

A turizmus világgazdaságban betöltött szerepe vitathatatlan, 2016-ban a világgpiaci export 7%-át, a GDP 10%-át tette ki.⁶ Az előző fejezetben említett fenyegetettségek, kockázatok és bekövetkezett katasztrófák azonban az ágazat működésében rövidebb-hosszabb időtávon változásokat, átrendeződéseket idézhetnek elő (például turistaforgalom visszaesése, célpiacok elvesztése, infrastruktúra összeomlása).

A biztonság és a védelem garantálása éppen a fentiek miatt stratégiai fontosságú a desztinációk, szolgáltatók számára, mely a turizmusipart új kihívások elé állítja. A szektor helyzetét tovább nehezítik a szolgáltatás-specifikus tulajdonságok (változékonyság, szétválaszthatatlanság, tárolhatatlanság és megfoghatatlanság).^{7 8} A turisztikai ágazatot fenyegető kockázatokból eredő kihívások és a szektor szereplői részéről jelentkező biztonságspecifikus elvárások egy innovatív szemlélet kidolgozására ösztönzik az ágazati érintetteket a turizmusbiztonság területén.

Az innováció fogalmát Joseph A. Schumpeter (1883-1950) Nobel-díjas osztrák közgazdász vezette be a közgazdaságtanba (1939); tőle származik a legrégebbi értelmezés, miszerint a „*gazdasági életben a dolgok másképpen való csinálásának bármely formája az innováció*” fogalmába tartozik. Schumpeter felfogása minden további innovációval foglalkozó elmélet kiindulópontjának tekinthető.

Az innováció a gazdaság minden területén versenyelőnyt jelent, ennek megfelelően a turizmusban is egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az újítási folyamatok, az új technológiák, az innovatív eljárások. A turisták egy desztináció biztonságosságát széles spektrumban képesek értelmezni, ennek megértéséhez és a turizmusbiztonság megteremtéséhez egyrészt új szemléletre van szükség – a dolgokat másképpen kell megközelíteni, mint ahogy

⁶ Unwto, 2017

⁷ Vargo-Lusch, 2004

⁸ Lovelock-Wirtz, 2011

eddig jellemző volt⁹, másrészt széleskörű összefogás és kreativitás szükséges ahhoz, hogy egy turisztikai célterületet minden szempontból biztonságosnak érezzék.

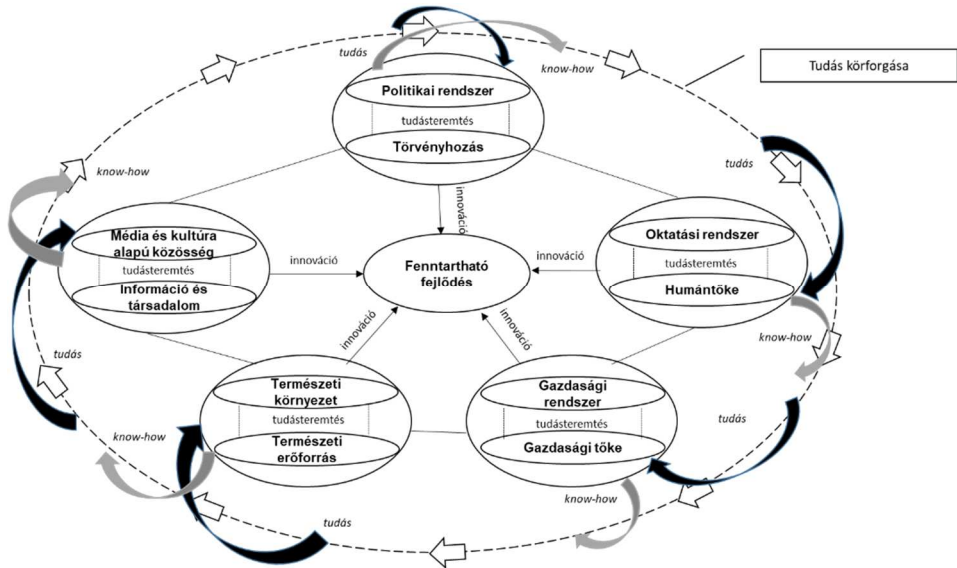
A turisztikai vállalkozások innovációs tevékenységét nagyban segítheti, ha kapcsolatot tartanak fent kutatási, felsőoktatási, illetve akadémiai intézményekkel, az ilyen irányú együttműködések elősegítésében a kormányoknak, önkormányzatoknak is egyre nagyobb szerep jut. Etzkowitz és Leydesdorff úgynevezett „triple helix” modellje szerint e három intézménytípus (*állam – vállalat – egyetem*) együttműködésének szorossága és intenzitása határozza meg, hogyan alakul egy régió vagy ágazat innovációs rendszerének dinamikája.

A „triple helix” modell széleskörű alkalmazása során felmerült egy negyedik helix (spirál) létezése. Carayannis és Campbell 2012-ben megalkották a „quadruple helix” modellt, ahol negyedik helix-ként a *média és kultúraalapú közösségi tér*, valamint a *civil társadalom közege* jelenik meg. Ezzel világossá válik, hogy a társadalom és a közösségek tagjai kapcsolódnak az üzleti, technikai, szolgáltatási, tudományos területhez, így az egyetem–szolgáltatóipar–kormányzat összefüggés rendszerébe a civil- és közszféra is bekapcsolódik. Ez a megközelítés a turizmusiparra könnyen adaptálható.

A négyes helix modell továbbgondolása adta a lehetőséget az ötödik spirál (quintuple helix) megszületésének.¹⁰ Ettől kezdve a szakirodalom megkülönbözteti a társadalom és a gazdaság *természeti környezetét*: az ökológiai szemléletet, amely a természeti környezet, a társadalmi környezet és a gazdasági fejlődés egységes megközelítését javasolja annak érdekében, hogy fenntartható módon történjen a gazdasági, társadalmi átalakulás, vagy a változások kezelése. A fenntarthatóság kérdése a turisztikai fejlesztések és a biztonság megteremtése esetében is kulcstényező.

⁹ Schumpeter, 1939

¹⁰ Carayannis et al., 2012

2. számú ábra

A „quintuple helix” modell¹¹

A helix modellek olyan értelmezési felületek, melyek egyben folyamat-modellek is, területileg szinte mindenhol alkalmazhatóak. A fejlesztések lehetnek ágazati vagy földrajzi megközelítésűek, a modelleket ezért tartjuk alkalmasnak a turizmusbiztonság innovatív megközelítésére.

Az ötös helix modell megértése és alkalmazása segít abban, hogy ennek a nagyon összetett és turisztikai trendeket és fogyasztói szokásokat formáló jelenségnek – a turizmusbiztonságnak – a kiépítése sikeres legyen.

A turisták biztonsággal kapcsolatos elvárásainak kialakításában a kínálati oldal szereplőinek a meghatározása és az együttműködésük minősége kiemelten fontos. Tulajdonképpen az ötös helix modell bemutatja a szereplőket, hiszen a turizmusbiztonság megteremtésében az államnak (önkormányzatoknak, rendőrségnek, katasztrófavédelemnek, a turizmus állami

¹¹ Forrás: Saját szerkesztés CARAYANNIS, et al. 2012:18 nyomán

szervezeteinek, fogyasztóvédelemnek stb.), a kínálati oldal vállalkozásainak (turisztikai szolgáltatók, közlekedési vállalatok stb.), az oktatási-kutatói tér szereplőinek (egyetemek, szakképző intézmények, kutatóintézetek stb.), a médiának és a helyi közösségeknek (civil szervezetek, kamarák stb.), valamint a fenntartható gondolkodásnak van szerepe. A szereplők közötti együttműködés minőségét szinte minden esetben az új megoldások keresése határozza meg, melyet a turizmusban bekövetkező újszerű és változatos (negatív) események, katasztrófák indukálnak. Ezt az új szemléletet innovációnak tekinthetjük, hiszen a szereplők és a problémák változatossága kreativitást követel, melyet az ötödik helix értelmében a fenntarthatóság jegyében kell megvalósítani.

A modell gyakorlati alkalmazása

Az előző fejezetben ismertetett, innovációs folyamatokat bemutató helix modellek nemcsak a szerzők, de már az olvasó számára is egyértelműsítik a modellek alkalmazhatóságának létjogosultságát a turizmusbiztonság területén. A következő részben a gyakorlati megvalósítás lépései kerülnek bemutatásra az oktatási-kutatói tér megújításának vizsgálatán keresztül.

Új oktatási-kutatói tér létrehozása a turizmusbiztonság megértése és létrehozása érdekében

A szerzők alapfeltételezése szerint a jelenleg elérhető turisztikai képzések, kutatások nem foglalkoznak kellő mélységben a turizmus biztonsági kérdéseivel. Michalkó Gábor professzor munkásságának¹² ¹³ köszönhető, hogy a biztonság témája megjelent a hazai turisztikai szakirodalomban és egyre szélesebb együttműködési kapcsolatrendszer kiépítése kezdődött meg a hazai szinten új kutatási területnek számító turizmusbiztonsággal összefüggésben. A rendészettudományban is leginkább a terrorizmussal

¹² Michalkó, 1996

¹³ Michalkó, 2002

azonosítják a turizmusbiztonságot, azonban a Mansfeld és Pizam által azonosított rizikótényezők arra világítanak rá, hogy a jelenséget nem lehet csak közgazdasági vagy rendészettudományi megközelítésben feltárni, hanem szükséges a holisztikus, transzdiszciplináris gondolkodás.

2015-ben a Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampuszán született meg az elhatározás, miszerint a turizmusbiztonság újszerű és érdemi feltárása részterületnek számít hazai szinten, így több szereplő bevonásával elkezdődött az együttműködés. Ennek eredményeképpen három egyetem (Pannon Egyetem, Nemzeti Közszerológati Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem), négy tudományos társaság, illetve kutatóközpont (Rendőrség Tudományos Tanácsa, Magyar Rendészettudományi Társaság, MTA Veszprémi Területi Bizottság Kommunikáció Munkabizottsága, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet) valamint a turizmus legfontosabb állami szervezete (Magyar Turisztikai Ügynökség) megkezdte azt a közös munkát, aminek köszönhetően a turizmusbiztonság területeit, jellemzőit és fejlesztési lehetőségeit új megközelítésben kutatják.

Eredmények

A közös munka első eredményei között említendő a partnerek által már két alkalommal szervezett nemzetközi konferencia, mely nyolcszáz oldallal bővítette a hazai turizmusbiztonság szakirodalmát (a konferenciaanyagok letölthetők az uni-pen.hu oldalon), továbbá 2018 őszén elkészül egy hiánypótló könyv is. Az eddig felhalmozott ismeretek megalapozzák azt, hogy a turizmusbiztonság holisztikus megközelítése specializációként megjelenjen az egyetemi oktatásban, továbbképzésekben is. A turizmusbiztonság meghatározott érintettjeinek (turisták és turisztikai szolgáltatók) bevonásával (kérdőíves lekerdezés és interjúk formájában) további mérési lehetőségek körvonalazódnak, melynek eredményei új turisztikai termékek és szolgáltatások létrehozását segítené elő, továbbá az országimázs és -marketing újragondolását is előirányozhatja.

Hogyan igazolják a fent leírtak az új innovációs megközelítés (ötödik helix) jelenlétét ebben a konkrét példában? Fontos volt felismerni, hogy a

hagyományos tudományterületi megközelítéssel nem lehet a témát teljesen feltárni, ehhez transzdiszciplináris megközelítés szükséges. A második fontos elem, hogy a hélix modellekben megismert szereplők közül minél többet érdemes megszólítani, abban az esetben is, ha csak egy részterületnek, az oktatási-kutatási térnek a megújítása a cél. Nagyon meghatározó a nyitottság és az elérhetőség kérdése is, hiszen valódi tudásáramlásra csak úgy van esély, ha az információk, a kutatások eredményei mindenki számára elérhetőek. Végül az innovatív megközelítés következménye, hogy egyre több kérdés és lehetséges új kutatási irány születik, ami biztosítja, hogy továbbra is izgalmas téma a turizmus biztonságának megteremtése.

IRODALOM

- Carayannis, E. G. – Campbell, D. F. (2012):** Mode 3 knowledge production in quadruple helix.
- Carayannis, E. G. – Barth, T. D. - Campbell, D. F. (2012):** The Quintuple Helix innovation model: global warming as a challenge and driver for innovation. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 1:(1)
- Etzkowitz, H. – Leydesdorff, L. (2000):** The dynamics of Innovation: from National Systems and “Mode2 “to a Triple Helix of University- Industry- Government Relations. *Research Policy*. 29. pp. 109-123.
- Karl, M. – Schmude, J. (2017):** Understanding the role of risk (perception) in destination choice: A literature review and synthesis. *Tourism Review*. 65. 2. pp. 138-155.
- Lovelock, C.; Wirtz, J. (2011):** *Services Marketing. People, Technology, Strategy*. 7th Edition. Prentice Hall. USA.
- Mansfeld, Y.; Pizam, A. (2006):** *Tourism Security and Safety: From Theory to Practice*. In: Mansfeld, Y.; Pizam, A. (eds): *Tourism, Safety and Security*. pp. 139-141. Burlington MA.
- Michalkó G. (2002):** Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája. *Belügyi Szemle: A Belügyminisztérium folyóirata* (1995-2006) 50:(10) pp. 68-85.

Michalkó G. (1996): A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten. *Belügyi Szemle: A Belügyminisztérium folyóirata* (1995-2006) 34:(11) pp. 12-30.

Schumpeter, J. A. (1939): *The Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Vargo, S. L.; Lusch, R. F. (2004): The Four Service Marketing Myths. Remnants of a Goods-Based, Manufacturing Model. *Journal of Service Research*. 6. 4. pp. 324-335.

World Tourism Organisation (2016): *UNWTO Tourism Highlights 2016 Edition*, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145>, Letöltve: 2018. február 10.

World Tourism Organisation (2017): *UNWTO Tourism Highlights 2017 Edition*, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029>, Letöltve: 2018. február 15.

Yang, E.C.L.; Nair, V. (2014): Tourism at risk: A Review of Risk and Perceived Risk in Tourism. *Asia-pacific Journal of Innovations in Hospitality and Tourism*. 3. 2. pp. 239-259.

A „Z generáció” címke – Jogos félelmek vagy lehetőség a megújulásra?

Bevezetés

A rendőrség hatékony működésének segítéséhez tudományos szempontból két fontos tényezőt kell figyelembe venni. Az egyik a szervezet múltja, történelme, annak megismerése, hogy miként alakult meg a jelenlegi rendszer. A másik pedig a jövőre, a várható kihívásokra való tudatos készülés.

Jelen írás terjedelme nem teszi lehetővé, hogy a történelmi kitekintéssel behatóan foglalkozhassunk, így a fókusz a jelen és a nem túl távoli jövő egyik nagy kihívásán van, ez pedig a munka világába éppen belépni készülő Z generáció kérdésköre.

A témakör nehezen körvonalazható, hiszen tudományos értelemben nincs egységesen definiálva már az sem, hogy pontosan kik tekinthetők egy generációba tartozónak. A „Z”-ről való tudásunk tehát még meglehetősen csekély, annak ellenére, hogy a kutatók egyre többet foglalkoznak velük, hiszen az oktatást már minden szempontból kihívások elé állították. Joggal feltételezhető tehát, hogy a jövőben a szervezetek életében is fontos szerepük lesz és fel kell tudnunk készülni a fiatalok elvárásaira, képességeire, világnézetére – meg kell tanulnunk velük kommunikálni azért, hogy képesek legyünk együtt élni és dolgozni. De vajon mit is takar a „Z generáció” címkéje? Tényleg annyira mások ők, mint az idősebbek vagy egyszerűen csak adaptálódtak ahhoz a világhoz, amelyet teremtettünk?

Jelen írás elsődleges célkitűzése a Z generáció tulajdonságainak tudományos alapokon nyugvó ismertetése, majd annak megválaszolása, hogy

vajon jelenlegi ismereteink tükrében inkább tartanunk kell-e attól, hogy átfarmálják a jelenlegi rendet, avagy éppen ők azok, akik révén egyfajta, a már idősebbekre is pozitívan ható megújulás köszönt ránk.

„Ezek a mai fiatalok...!”

„Mai fiatalok” mindig is voltak és mindig is lesznek az emberiség történetében. Az idősebbek és fiatalok között húzóó feszültségek természetesen¹. Csakhogt eme frázis mellett napjainkban az is elhangzik, hogy „ebben a rohanó világban” minden felgyorsult, átalakult, megváltozott, sőt! Ezen kifejezések múlt idejű használata immáron szinte nem is lehetséges, hiszen minden folyamatosan gyorsul, minden folyamatosan átalakul és minden folyamatosan változik. Nincs megállás, pörögnek az események. De a fejlett világ ilyen léptékű fordulatszám-növekedése a XX. századi technológiai forradalom, és különösen az infokommunikációs technológia korábban elképzelhetetlen fejlődésének az eredménye. A múlt század azonban (sőt, a múlt évezred) még nincs tőlünk olyan távol. Többségünk még az offline világban született, így emlékszik arra, hogy milyen volt a világ azelőtt, hogy minden és mindenki egyetlen szempillantás alatt elérhetővé vált volna online.

Csakhogt ez a XXI. század, és egyben a harmadik évezred. Már felnőt és lassan a munkaerőpiacra is belép egy olyan nemzedék, egy olyan generáció, akik Marc Prensky² közkeletű (bár vitatható³) kifejezésével élve a „digitális világ bennszülöttjei”, miközben az idősebb generációk „bevandorlóként” kénytelenek szembesülni azzal, hogy asszimilációjuk nem volt tökéletes. Az új generáció nyelvét még mindig akcentussal beszélik, így a kommunikációban is fennakadások lehetnek – márpedig a kommunikációs stíluson sok múlik. Többek között a szervezeti egységek hatékony együttműködése, a megfelelő információáramlás, és általában a kooperáció⁴.

¹ Besenyei, 2016

² Prensky, 2001

³ Besenyei, 2016

⁴ Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

Éppen ez az oka annak, hogy foglalkoznunk kell a fiatalokkal, ugyanis ha nem figyelünk oda kellőképpen a megváltozott kommunikációra, ha nem törekszünk arra, hogy idősebb és fiatalabb is értse egymást, annak szervezeti szempontból számos, a hatékonyságot csökkentő káros hatása lehet. Nem is szólva arról, hogy a szervezeteknek már most azon kell töprengeniük, hogy vajon miként szólíthatják meg a fiatalokat, mit tudnak ajánlani munkájukért cserébe?

A fejlett világ általános problémája a társadalmak elöregedése, az első gyermek vállalási idejének kitolódása, a vállalt gyermekek átlagos számának csökkenése. Ebből logikusan következik, hogy belátható időn belül eljőhet az az idő, amikor több foglalkoztatottra van szükség, mint ahányan összesen a munkaerőpiacon vannak. Ez nem csak a munkaerő bevonását, de megtartását is nehezíti, hiszen meg kell találni azokat a motivátorokat, azokat az incentiveket⁵, amelyek révén a fiatalok maradásra bírhatók.

Különösen izgalmas ez a kérdés a rendvédelem területén, hiszen a rendőrség egy olyan szervezet, amely számára az állandóság a természetes⁶, és amely ugyanakkor lojalitást vár el⁷. Tőzsér és munkatársai a generációk szervezeten belüli és szervezeten kívüli együttélését olyan, eddig ismeretlen problémaként említik, amely a szervezet önmagáról alkotott képére éppúgy hatással van, mint arra, amely a külvilág szemében tükröződik⁸.

Mindenképpen fontos beszélnünk az egyes generációk sajátosságairól és az egymáshoz való kapcsolódási lehetőségeikről, ugyanakkor, ha időt szánunk a fiatalabb generáció megismerésére rájöhettünk, hogy a rendőrség szervezete számos olyan tulajdonsággal bír, amelyek miatt igen vonzóvá válhat a fiatalok szemében. Elöljáróban elmondható, hogy ez természetesen nem jelenti azt, hogy a szervezetnek ne lenne szüksége bizonyos fokú

⁵ Az incentivek külső ingerek, ösztönzők, amelyek egy személy viselkedését valamilyen cél irányába terelik. Vannak olyan egyszerűbb incentivek, mint példának okáért egy étel illata, de a fizetés, a kapcsolatainkban kapott elismerések is incentivek lehetnek. Természetesen vannak negatív incentivek is, amelyek éppen elkerülésre ösztönöznek – ilyen lehet például egy kellemetlen illat, de egy munkahely esetében ilyen lehet az arról kialakult általánosan negatívan vélemény is.

⁶ Finszter, 2013

⁷ Paoline, 2003

⁸ Tőzsér, Fridrich és Borbély, 2017

alkalmazkodásra, ugyanakkor a változások, amelyeknek elébe néz olyan újítások, amelyek a már bent lévő, aktív generációkra is pozitív hatással lehetnek.

Generációk, nemzedékek, korosztályok

A nemzedékek születési idő alapján történő korszakolása nem újszerű jelenség. Már az ókori szövegekben is találtak utalásokat rá⁹. Az azonos időpontban születettekre, mint közösségre való tekintés voltaképpen a magyar nyelvben korosztályként írható le¹⁰. Manapság mégis a generáció kifejezés a legelterjedtebb, sőt kimondottan felkapott változat. Ennek a trendnek az elindítóit az Egyesült Államokban élő és dolgozó Strauss és Howe szerzőpáros, akik születési idejük alapján adták meg a generációs kategóriákat¹¹ (a ma használatban lévő elnevezések: veteránok, baby-boomerek, X, Y, Z és alfa). A generációs együvé tartozás lényege, hogy bizonyos közös tapasztalatok, élmények, események alapján egyfajta laza, mégis meghatározó kapcsolat alakul ki az egyének között¹² - vagyis a generációk egymástól szociológiai értelemben térnek el¹³. (A teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy a generációk vizsgálata multidiszciplináris és az egyes szerzők nem definiálják egységesen a fogalmat.¹⁴)

Bármely generációval foglalkozó irodalmat, kutatást vesszük is elő, minden esetben meghatározzák, hogy a születési idő függvényében mettől-meddig tart egy generáció. Fontos tudnunk, hogy a valóságban a határ nem ilyen éles, így – különösen a generációk váltásának ideje körül születettek között – elképzelhető, hogy valaki akár két generáció jellemzőjét is magán viseli, illetve nem olyan élesen jelennek meg esetében a tudományok által leírt, vagy a médiában terjesztett jellemzők. A Strauss és Howe által megadott dátumok lehet, hogy csupán az országukra jellemzők, ettől a magyar

⁹ Meretei, 2017

¹⁰ Szabó és Kiss 2013

¹¹ Strauss és Howe, 1991

¹² Törőcsik, Szűcs és Kehl, 2014

¹³ Kurai és Suhajda, 2015

¹⁴ Meretei, 2017

korszakolás lehet valamelyest eltérő, hiszen a mi társadalmunk törésvonalait sokáig egészen más események és élmények alakították.¹⁵ A generációs kérdésfeltevések tehát lehetnek nemzet specifikusak, illetve pontos elkülönítésük a kutatói kérdések mentén alakul ki.¹⁶ Ugyanakkor szembe kell néznünk a ténnyel, hogy a globalizáció révén ez a jelenben már nem feltétlenül marad igaz, elvégre egyre inkább az azonos élmények és tapasztalatok alakítják a fiatalokat.

„Homo Globalis” – másként: Z generáció

A technológia fejlődése azt eredményezte, hogy a bolygó bármely pontjáról bárki elérhet bármit, így szükségképp ugyanazok a tartalmak lehetnek és lesznek azok, amelyek a fiatal generációk tagjait – akik már születésüktől kezdve részesei az online világnak – meghatározóan formálják.

A Z generáció (más néven például: IT generáció¹⁷, R (responsible) generáció¹⁸, bedrótzott vagy C (Connection) generáció¹⁹, de Magyarországon lehetne akár posztoszocialista generáció is²⁰ stb.) az első globális generáció, ha úgy tetszik: a „homo globalis”, akik megközelítőleg ugyanazon a zenén, kultúrán, divaton és értékek közepette nőttek fel.^{21 22 23} Egyben ők azok, akik épp most kezdenek el megjelenni a munkaerőpiacon, így egyre több kutatás foglalkozik velük (és a még mindig igen fiatalnak tekinthető Y generációval).²⁴ A globalitást támasztja alá egy nemrégiben lezajlott kutatás is, amely hét európai ország 596 fiatalját vizsgálva, csupán kis eltéréseket kapott a vizsgált kérdésekben (a vizsgálat két fő kérdése az volt, hogy

¹⁵ Hack-Handa és Pintér, 2015

¹⁶ Szabó és Kiss, 2013

¹⁷ Besenyei, 2016

¹⁸ Kissné András, 2013

¹⁹ Pais, 2013

²⁰ Róbert és Valuch, 2013

²¹ Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

²² Törőcsik, Szűcs és Kehl, 2014

²³ Pais, 2013

²⁴ Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

az oktatás miként segíti elő a fiatalok szakmai pályára való felkészülését, illetve hogy milyen preferenciáik vannak a munkahellyel kapcsolatban).²⁵

A munkaerőpiacon jelenleg négy generáció (a baby-boomer, az X, az Y és immáron kisebb számban a Z) van jelen²⁶, s bár már az Y generáció is sokszor okozhat fejtörést a szervezeteknek a Z-ről való eddigi tudásunk, tapasztalatunk mind arra figyelmeztet, hogy a szervezeteknek változtatniuk kell. Már kialakult sztereotípiák vannak velük kapcsolatban (én-közpon-túak, tiszteletlenek, motiválatlanok stb.)²⁷, de vajon miként is foglалható össze mindaz, amit eddig ténylegesen tudunk róluk?

Z generáció a kutatások tükrében

Tény, hogy magyar nyelvű szakirodalmak szerint is rendkívül profin kezelik a legfejlettebb elektronikus eszközöket^{28 29 30}, sőt egyszerre többet is használnak egyidejűleg, több funkcióval – közkeletű kifejezéssel élve ez a multitasking.³¹ Ez számukra olyan alapvető tudás, vagy ha úgy tetszik kompetencia, hogy sokszor értetlenül szemlélik azokat a náluk idősebbeket, akik valamit nem tudnak elsajátítani. Számukra ez a legegyszerűbb dolog a világon, hiszen mindig is jelen volt az életükben. Már az iskolapadba való bekerülést megelőzően is használták ezeket az eszközöket, sőt mi több: saját eszközeik modernebbek, mint amivel az oktatás keretein belül találkozhatnak.³²

Egy 2013-as magyar tanulmány szerint sok időt, átlagosan napi 5-6 órát fordítanak a médiaeszközök használatára (az általuk használt legnépszerűbb programok: közösségi oldalak, csevegőprogramok, fájl- és videómegosztók), miközben az olyan klasszikus tömegmédiumok, mint a televízió vagy rádió a háttér média-használattá válnak, hiszen a legnépszerűbbek a

²⁵ Havlíček, Dömeová és Hlavatý, 2018

²⁶ Meretei, 2017

²⁷ Havlíček, Dömeová és Hlavatý, 2018

²⁸ Duga, 2013

²⁹ Kissné András, 2013

³⁰ Pais, 2013

³¹ Kissné András, 2013

³² Duga, 2013

mobilhordozók, különösképpen az okostelefonok. Médiatudatosságuk fokozott, a reklámokat például tudatosan kerülik – ugyanakkor hajlamosak arra, hogy alábecsüljék az időt, amit a médiumokra és eszközhasználatra szánnak.³³

A mobiltelefonok azért is fontosak, mert az infokommunikációs technológia révén kialakult új szociális közösség ez által lesz elérhető és megosztható – ugyanakkor a generáció tagjai tudományos értelemben nem tekinthetők függőnek eszközeiktől.³⁴

Az internet révén elvárják, hogy minél gyorsabban jussanak hozzá naprakész információkhoz³⁵, bár a hiteles információk kiválasztása és a kritikai gondolkodás már okozhat problémát.³⁶ A tartalmak megosztása természetes része mindennapjaiknak, s egy, az Instagram felhasználói között végzett 533 fős elemzés kimutatta, hogy az 1995 és 2012 között születettek a tartalmak közül leginkább a fotókat osztják meg.³⁷ Komoly elvárásaik is vannak azonban az okostechnológiák révén – egy viszonylag szerény mintájú (38 fős) kvalitatív adatokon nyugvó kutatás az Egyesült Királyságban arra a következtetésre jutott, hogy tudatosabb vásárlók elődeiknél, vélhetően azért, mert elvárják, hogy a technológia olyan információkhoz segítse őket, amelyek révén informált döntést képesek hozni.³⁸ Ez is mutatja, hogy – miként arra a magyar tanulmányok is rámutatnak – alapvetően gyakorlatiasak^{39 40 41}, intelligensek.⁴² Viszont nem szeretnek elmélyülni egy bizonyos témában, érdeklődésük sokkal inkább nevezhető szerteágazónak.⁴³ Figyelmük így nem köthető le hosszabb távon⁴⁴ (sőt, mivel ingerküszöbüket az

³³ Guld és Maksa, 2013

³⁴ Ozkan és Solmaz, 2015a

³⁵ Törőcsik, Szűcs és Kehl, 2014

³⁶ Duga, 2013

³⁷ Kolli, Salavatian és Khajeheian, 2018

³⁸ Priporas, Stylos és Fotiadis, 2017

³⁹ Törőcsik, Szűcs és Kehl, 2014

⁴⁰ Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

⁴¹ Pais, 2013

⁴² Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

⁴³ Duga, 2013

⁴⁴ Törőcsik, Szűcs és Kehl, 2014

őket érő ingeráradat jelentősen feljebb emelte, így már felkelteni sem egyszerű⁴⁵), a képeket és az ábrákat a szöveggel szemben – amelyhez nincs is igazán türelmük – előnyben részesítik.⁴⁶

Ugyanakkor minden tekintetben kritikusak is és kevés modellt fogadnak el maguknak a felnőttek közül (saját generációjukat megbízhatóbbnak ítélik)⁴⁷, nem kedvelik az autoritást viszont élvezik a függetlenséget⁴⁸, személyes szabadságuk rendkívül fontos számukra annak ellenére is, hogy életüket folyamatosan megosztják.⁴⁹ Az iskolákban jól megfigyelhető, hogy a tanár a szemükben már messze nem a tudás kizárólagos birtokosa, társaiktól, fórumokból előbb kérdeznak.⁵⁰ Kezdeményezőkések és bátrak.⁵¹

Egy Magyarországon végzett, kétezer főt országosan érintő kutatás eredményei alapján saját bevallásuk szerint a többség tudatosan tervezi életét, a tanulás és a karrier tervezése foglalkoztatja őket.⁵²

Z generáció és a munka világa

A munka világában jelenleg több generáció is aktív. Jellemzően a baby-boomerek, valamint az X és Y generáció tagjai vannak jelen egy szervezetben, ahova fokozatosan már most elkezdtek bekerülni a Z generáció első képviselői is. A magyar szabályzók értelmében az aktív munkavállalók között akár 46 évnyi korkülönbség is lehetséges. Ez mindenkitől alkalmazkodást kíván.⁵³

Vajon egyértelmű-e a mai világban, hogy ki kit tanít? Régebben egyértelmű volt, hogy az idősebbek segítették, tanították a fiatalokat, átadták tudásukat, tapasztalatukat, de ma megcsúsz, hogy egy fiatalabb könnyebben és gyorsabban lát át egy helyzetet, vagy könnyebben oldja azt meg. Ennek

⁴⁵ Soós, 2013

⁴⁶ Prensky, 2001

⁴⁷ Töröcsik, Szűcs és Kehl, 2014

⁴⁸ Ozkan és Solmaz, 2015b

⁴⁹ Pais, 2013

⁵⁰ Duga, 2013

⁵¹ Pais, 2013

⁵² Bittner, Kehl és Szűcs, 2013

⁵³ Kurai és Suhajda, 2015

egyik oka nyilvánvalóan abban a korábban is ismertetett tényben keresendő, hogy a modern világ eszközeivel rutinosabb kapcsolatot ápolnak, könnyebben kiigazodnak hardveresen és szoftveresen egyaránt (technikai és nem mellékesen nyelvi ismereteik miatt egyébként jó munkaerők⁵⁴, hiszen ezt a fajta tudást a munkáltatók is egyre inkább elvárják⁵⁵). Ugyanakkor a Z generáció nem önző, sőt, egy 276 főt érintő törökországi vizsgálat eredményei szerint közvetlen elődeiknél segítőkészebbek⁵⁶, így feltételezhető, hogy bizonyos esetekben ők adnak át tudást a náluk idősebbeknek – vagyis megfigyelhetővé válik egyfajta fordított szocializációs tendencia is.

Egy magyarországi kérdőíves kutatás eredményeként elmondható, hogy a megkérdezettek (összesen 186 fő) jelentős része inkább előnyösnek látja a több generáció kapcsolatát, hiszen a fiatalok naprakész tudása ötvöződhet ezáltal a tapasztalatokkal. Persze ez nem jelenti azt, hogy ne jelennének meg ellentétek is a generációk között, ám ezek jellemzően a kommunikációból, a személyiségbeli különbségekből, az eltérő szocializációból adódnak.⁵⁷

Eddigi ismereteink alapján a Z generáció tagjai kevésbé preferálják az otthoni munkavégzés lehetőségét az irodaival szemben⁵⁸, amelynek oka – a magyar és külföldi tanulmányok alapján – vélhetően az, hogy sokkal inkább prioritás számukra a munka és magánélet egyensúlyának megteremtése^{59 60 61}, a másik pedig, hogy a kapcsolatok ápolása rendkívül fontos a számukra.^{62 63 64} Egy korábban már hivatkozott nemzetközi tanulmány szerint a munkahelyen inkább mentorokra vágynak, akikkel nyíltan lehet

⁵⁴ Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

⁵⁵ Duga, 2013

⁵⁶ Ozkan és Solmaz, 2015b

⁵⁷ Kurai és Suhajda, 2015

⁵⁸ Ferincz és Szabó, 2014

⁵⁹ Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

⁶⁰ Kissné András, 2013

⁶¹ Ozkan és Solmaz, 2015b

⁶² Ferincz és Szabó, 2014

⁶³ Havlíček, Dömeová és Hlavatý, 2018

⁶⁴ Pais, 2013

kommunikálni és akiktől rendszeres visszajelzéseket kapnak.⁶⁵ Fontos lehet ugyanakkor az is, hogy legyenek meg bizonyos formalitások, mint például a munkához való kiöltözés, vagy az odaérkezés ráhangolódásának rutinja.⁶⁶ A fiatalok hajlamosak úgy látni, hogy a munkavállaló a munkáltatónak kiszolgáltatott⁶⁷, a generáció egy része tart is a munkanélküliségtől⁶⁸, talán ez is az egyik oka annak, hogy egy magyar vizsgálatban úgy találták, hogy a reprezentatív mintájú válaszadók (közel 2000 fő) alig valamivel kevesebb, mint 40%-a szerint a munkahely biztonsága még a jövedelemnél is fontosabb.⁶⁹

Más szempontból viszont fontos számukra a munkahely rugalmassága, a karrier-lehetőség és a boldogság is – ha valahol boldogtalannak érzik magukat valószínűleg hajlamosak lesznek könnyebben tovább állni.⁷⁰ Fontos számukra az újdonság⁷¹, a kaland⁷² így nem meglepő, hogy nem szeretik a monotonitást.⁷³

A potenciálisan gyors munkahelyváltások ugyanakkor demoralizálóan hatnak az idősebb generáció tagjaira is⁷⁴, így a szervezetek egyre nagyobb nyomás alá kerülnek a tekintetben, hogy miként is válnak megtarthatókká „ezek a mai fiatalok”.

A Z generáció és a munka világának kapcsolata a fentiek tükrében igen csak érdekes témakörnek ígérkezik. Mire is van tulajdonképpen szüksége egy Z generációhoz tartozó fiatalnak a leendő munkahelyén? Eddigi ismereteink alapján a válasz az lehet, hogy „*A fiataloknak egyszerre van szükségük formális struktúrára, mely biztosítja a munkavégzés keretét, ezen struktúrán belül pedig a rugalmasságra.*”⁷⁵

⁶⁵ Havlíček, Dömeová és Hlavatý, 2018

⁶⁶ Ferincz és Szabó, 2014

⁶⁷ Bittner, Kehl és Szűcs, 2013

⁶⁸ Bencsik, Horváth-Csikós és Juhász, 2016

⁶⁹ Bittner, Kehl és Szűcs, 2013

⁷⁰ Ozkan és Solmaz, 2015b

⁷¹ Májer és Tóth, 2017

⁷² Kissné András, 2013

⁷³ Ferincz és Szabó, 2012

⁷⁴ Májer és Tóth, 2017

⁷⁵ Ferincz és Szabó, 2014, 36. o.

Z generáció és a rendőrség

A 2018-as évben az rendészeti oktatási intézmények jelentkezői között már olyanok is szerepeltek, akik a millenium idején látták meg a napvilágot. Szinte sokkoló lehet, hogy ők már egy új évezred szülöttei. Csakhogy a világot, amelyben felnőttek, javarészt mi, az idősebb generációk tagjai alakítottuk. Ők csak alkalmazkodtak hozzá és kihasználják az általa nyújtott lehetőségeket. Így végső soron a mi felelősségünk, hogy képesek legyünk megtalálni a közös hangot velük.

A rendőrség számos olyan lehetőséget kínál a mai fiatalok számára, amely okán igen vonzó pálya és munkahely lehet a szemükben. Vegyük most sorra ezeket.

Egyfelől, mint az a fentiekből is kitűnik a fiatalok érdekes, izgalmas, kalandos munkára vágyanak, ahol a fontosak az emberi kapcsolatok. A rendőrségnél – ha némi szépítéssel is – mindez adott. Szépítésre azért van szükség, mert tudjuk, hogy a rendőri valóság távol áll a médiában mutatott, filmekben látható folyamatos pörgéstől, el kell ismerni, hogy vannak eseménytelen időszakok is a szolgálatellátások során. A munka viszont semmi esetre sem kiszámítható, és lehetőséget biztosít a szakmai fejlődésre, így az önkitaljesedés egy formája is lehet.

Fontos az is, hogy tudjuk: nincsenek magányos hősök, a rendőrnek mindig csapatban, de legalábbis egy társsal kell dolgoznia, és általában tudnia kell csapatban gondolkodnia. Szintén hatalmas előny, hogy rendkívül stabil szervezet – szinte közhelyes, de tény: rendőrré mindig is szükség volt és szükség lesz.

Ezek tehát olyan pontok, amelyekre a szervezet építkezhet – tudatos és a fiatalokhoz hitelesen szóló toborzás és oktatás révén.

Amit a szervezet egyelőre nem tud megadni – sok más szervezettel egyetemben – az a rendkívül fejlett technológiai háttér. Törekvések természetesen vannak, de akárcsak az oktatás keretein belül, itt is elmondható, hogy a magánéletben használt eszközök messze modernebbek lehetnek, mint a munka során alkalmazottak. A rugalmasság szintén érdekes kérdés, elvégre ez bizonyos munkakörök esetében nem okozhat gondot, míg mások kapcsán kivitelezhetetlen.

A Z generáció számára nem feltétlenül a fizetés lesz az elsődleges motiváló faktor – vannak olyan tényezők, amelyek viszont az általuk keresett boldogság és stabilitás szempontjából szintén lényegesek lehetnek. Ha az olyan elemek, mint a kiöltözés, vagy a munkába való megérkezés-onnan való távozás rutinja jelentős számukra, akkor nem elrugaszkodott ötlet azt feltételeznünk, hogy a munkahely komfortja fontos lesz számukra. A már ismertetett kutatások alapján látható az is, hogy a képi világ meghatározó a számukra, így hát fel kell tennünk azt a kérdést is, hogy vajon milyen „látványtervet” várnak majd el a munkaadótól? Vajon a szolgálati helyiségek, a szolgálati gépjárművek, vagy az egyenruhák képi világa megfelelő lesz a számukra, vagy ennek kapcsán is fontos teendők várnak ránk? A szervezet rendkívül nagy előnye, hogy feladata olyan, a társadalom szempontjából jól körvonalazható és hasznos tevékenység, amelyért megéri tenni, és amely lehetőséget ad az intrinzik motiváció szociálpozitív megélésére, de a toborzás szempontjából vajon mennyire kell a jelenben a jövőt mutatnunk? És mennyire kell a jelen valóságát, ha nem is futurisztikussá, de legalábbis innovatívabbá, csalogatóbbá tenni?

A belépők szempontjából ugyanakkor talán a legizgalmasabb kérdés, hogy mit tudnak kezdeni ezzel a jellegéből adódóan hierarchikus, parancsuralmi rendszerrel? Miként alakul esetükben a tekintély – hiszen az ő értelmezésükben a tiszteletet mindenkinek ki kell érdemelnie. Vajon lehet-e ebbe olyan rugalmasságot csempészni, ami a fiatalok hosszútávú megmaradását, mi több: boldogságát elősegíti úgy, hogy a szervezet alapvető jellege nem változik meg?

Úgy vélem vannak eszközök, amelyek segíthetnek. A gyakorlaton lévő tanulók jelenleg is kapnak mentort maguk mellé, akik tapasztalt rendőrök, és akik visszajelzést adhatnak számukra, egyúttal az addig tanult elméletek, jogszabályok gyakorlatba való átültetését is megmutathatják. A bevonódás, a szakmai gyakorlatok, tapasztalatok, életszerű példák mind olyan tényezők, amelyeket a fiatalok egyébként is fontosnak éreznek a felkészültségüket segítőnek.⁷⁶ A rendszerben jelenleg is működik teljesítmény-értékelés, ám a humán szakterület számára érdekes feladatot jelenthetne, hogy miként

⁷⁶ Havlíček, Dömeová és Hlavatý, 2018

lenne ez átalakítható, minél inkább objektíven az egyénre szabható. Szintén humánszakterületi – és persze jogszabályi – kérdéskör, hogy vajon az oktatás átalakítható-e a jelenleginél gyakorlatiasabbá, több intézkedéstaktikával, több gyakorló, de jelentős tapasztalattal rendelkező rendőr bevonásával? Ez a fajta lehetőség vélhetően az idősebbek számára is motiváló erővel bírna, hiszen tudásuk megbecsültségének egy újfajta módja lehetne.

Az 1. számú táblázatban látható egy SWOT elemzés, amelynek célja a rendőrség és a Z generáció viszonylatában meglévő erősségek, gyengeségek, lehetőségek és fenyegetettségek jobb átláthatóságának biztosítása a stratégia-alkotás segítésének érdekében.

	Pozitív	Negatív
Belső tényezők	Erősségek (Strengths)	Gyengeségek (Weaknesses)
	Érdekes, izgalmas munka Csapatmunka Stabil munkahely Egyértelmű társadalmi haszon	Infrastruktúra Munkahelyi komfort Munka-magánélet optimális egyensúlya
Külső tényezők	Lehetőségek (Opportunities)	Fenyegetettségek (Threats)
	Szervezett toborzás Média megjelenés Mentorálás Szakmai gyakorlatok növelése az oktatás során Egyénre szabott teljesítményértékelés	Kiszámíthatatlan munkaterhelés Csökkenő munkaerő-létszám Növekvő munkaerő hiány Növekvő átlagéletkor

1. számú táblázat

Összegzés

A rendőrségnek több fronton is érdemes lehet elgondolkodnia a jövőt illetően, de a jövő felé irányuló lépéseket mindenképp a jelenben kell megtennie. Más szavakkal már most fel kell készülni a fiatalok elvárásaira annak

érdekében, hogy toborzásuk, kiválasztásuk és szervezetben való megtartásuk eredményes legyen.

A Z generáció csak egy a sok újabb közül – hiszen már az alfa generáció képviselő is jelen vannak a társadalomban – és a fejlődés vélhetően nem áll meg, de még csak vissza sem lassul belátható időn belül.

Így végső soron lényegtelen, hogy milyen címkét teszünk a fiatalokra – a címkézéssel legjobb esetben elősegítjük a működések megértését, legrosszabb esetben infrahumanizáljuk⁷⁷ őket –, a lényeg, hogy a világ pörgő ritmusát felvéve folyamatosan és tudatosan készüljünk a jövőre.

IRODALOM

BESENYEI Lajos (2016). A generációváltás forradalma. *Opus et Educatio* 3. évfolyam 4. szám, 371-378.

BENCsik Andrea, HORVÁTH-CSIKÓS Gabriella, JUHÁSZ Tímea (2016). Y and Z Generations at Workplaces. *Journal of Competitiveness*, 8 (3), 90-106.

BITTNER Zoltán, KEHL Dániel és SZÜCS Krisztián (2013). *Az országos megkérdezés eredményei. Kutatási jelentés.* Pécs, TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016. Tudománykommunikáció a Z-generációnak. letöltés helye: <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> letöltés ideje: 2018. július 3.

⁷⁷ Az infrahumanizáció voltaképp a dehumanizáció egy speciális altípusa. A dehumanizáció a csoportok közti torzítás azon szélsőséges formája, amely során a másik csoport tagjait emberi esszenciáiktól, vagyis mindattól a tényezőtől, ami egy személyt emberré tesz, megfosztják (éppen ezért a jelenség főleg a faji kérdésekkel hozzák összefüggésbe). Az infrahumanizáció lényege viszont az, hogy a komplex, vagy úgynevezett másodlagos érzelmeiktől fosztják meg a személyeket (ilyen másodlagos érzelm például a bűntudat), míg az ösztönösnek tekintett érzelmeiktől (ilyen lehet például az öröm vagy a düh) nem. Az infrahumanizáció nyelvet, nemzetet is érintő jelenség is lehet (Paladino, Leyens, Rodriguez, Rodriguez, Gaunt, és Demoulin, 2002), így tehát nem kötődik feltétlenül két csoport közti intenzív konfliktushoz. Azért érdekes és veszélyes is egyben, mert két csoport között próbál nyilvánvalónak látszó különbségek mentén növekvő szakadékokat képezni, természetesen mindig annak a csoportnak a javára, ahová az egyén tartozik.

DUGA Zsófia (2013). *Tudomány és a fiatalok kapcsolata. Irodalomkutatás.* Pécs, TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016. Tudománykommunikáció a Z-generációnak. letöltés helye: <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> letöltés ideje: 2018. július 3.

FERINCZ Adrienn és SZABÓ Zsolt Roland (2012). A „Z Generáció” menedzsmentje. In: SZABÓ Zsolt Roland (szerk.) *Innováció vezetői szemmel. Egy könyv azoknak a vezetőknek, akik a jövőt formálják.* Budapest: Aula Kiadó Kft. pp. 183-192.

FERINCZ Adrienn és SZABÓ Zsolt Roland (2014). Z generáció a megváltozott munkakörnyezetben. Gazdálkodási és menedzsment hallgatók preferenciái. *Munkaügyi Szemle, 3. szám,* 31-41.

FINSZTER Géza (2013). A változó rendészet és a rendészettudomány. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV,* 5-12.

GULD Ádám és MAKSA Gyula (2013). *Fiatalok kommunikációjának és médiahasználatának vizsgálata. Tanulmány.* Pécs, TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016. Tudománykommunikáció a Z-generációnak. letöltés helye: <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> letöltés ideje: 2018. július 3.

HACK-HANDA, József and PINTÉR, Róbert (2015) *Generációs különbségek a magyar médiafogyasztásban. Információs társadalom, 15 (2).* 7-17.

Jaroslav HAVLÍČEK, Ludmila DÖMEOVÁ és Robert HLAVATÝ (2018). Gen Z In The Workplace: Expectations, Communication and Relationships. Conference Paper, https://www.researchgate.net/publication/325756609_Gen_Z_in_the_workplace_Expectations_communication_and_relationships?enrichId=rgreq-930b709305fb5c04d1e0f78c9d197f58-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzMjNTc1NjYwOTtBUzo2MzczNDY5OTk0NTE2NDhAMTUyODk2Njc3NDgyNw%3D%3D&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf letöltés ideje: 2018. július 6.

KISSNÉ ANDRÁS Klára (2013). *A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományának, valamint a versenyszféra motiváltságának összehasonlító elemzése. Doktori (PhD) értekezés.* Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola.

Shaghayegh KOLLI, Siavash SALAVATIAN, Datis KHAJEHEIAN, Amirhossein YAZDANI. (2018). *Identifying Generation Z's Behavioral Pattern*

in Social Media: A Case Study of Big Data Generated from Active Teens in Instagram. Conference Paper, https://www.researchgate.net/profile/Sia-vash_Salavatian3/publication/325923173_Identifying_Generation_Z%27s_Behavioral_Patterns_in_Social_Media_A_Case_Study_of_Big_Data_Generated_from_Active_Teens_in_Instagram/links/5b2c9e630f7e9b0df5ba6945/Identifying-Generation-Zs-Behavioral-Pat-terns-in-Social-Media-A-Case-Study-of-Big-Data-Generated-from-Active-Teens-in-Instagram.pdf letöltés ideje: 2018. július 7.

KURAI Marianna és SUHAJDA Csilla Judit (2015). Együtt vagy egymás mellett a munkaerőpiacon: generációs különbségek a munka világában. *Studia Mundi – Economica*, Vol. 2. No. 3., 174-187.

MÁJER Eszter Petra és TÓTH Barbara (2017). Y és Z generáció kommunikációs kihívásai a felsőoktatásban és a munkaerőpiacon. In: Reisinger Adrienn és Kecskés Petra (szerk). „Ifjúság – Jövőképek” Kautz Gyula emlékkonferencia. http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2016/MajerE_TohtB_J.pdf letöltés ideje: 2018. július 4.

MERETEI Barbara (2017). Generációs különbségek a munkahelyen. Szakirodalmi áttekintés. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review*, XLVIII. évf. 10. szám, 10-18.

Mustafa OZKAN és Betul SOLMAZ (2015a). Mobile Addiction of Generation Z and Its Effects On Their Social Lives. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 205, 92-98.

Mustafa OZKAN és Betul SOLMAZ (2015b). The Changing face Of The Employees – Generation Z And Their Perceptions Of Work (A Study Applied To University Students). *Procedia Economics and Finance* 26, 476-483.

PAIS Ella Regina (2013). *Alapvetések a Z generáció tudomány-kommunikációjához – tanulmány*. Pécs, TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016. Tudománykommunikáció a Z-generációnak. letöltés helye: <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> letöltés ideje: 2018. július 3.

Maria-Paola PALADINO, Jacques-Philippe LEYENS, Ramon RODRIGUEZ, Armando RODRIGUEZ, Ruth GAUNT, és Stéphanie DEMOULIN, S. (2002). Differential Association of Uniquely and Non Uniquely Human

Emotions with the Ingroup and the Outgroup. *Group Processes & Inter-group Relations*, 5 (2), 105–117.

Eugene A. PAOLINE (2003). Taking stock: Toward a richer understanding of police culture. *Journal of Criminal Justice*, 31, 199–214.

Marc PRENSKY (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon MCB University Press*, Vol. 9. No. 5., 1-6. <http://www.marc-prensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> letöltés ideje: 2018. július 3.

Constantinos-Vasilios PRIPORAS, Nikolaos STYLOS, Anestis K. FOTIADIS (2017) Generation Z consumers' expectations of interactions in smart retailing: A future agenda. *Computers in Human Behavior* 77, 374–381.

RÓBERT Péter és VALUCH Tibor (2013). Generációk a történelemben és a társadalomban. Generációs politikai attitűdök és részvételi mintáktörténeti-szociológiai megközelítésben. *Politikatudományi Szemle*, XXII/4, 116–139.

Soós János (2013). *Kommunikáció a fiatalokkal, best practice és trendpéldák.* Pécs, TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016. Tudománykommunikáció a Z-generációnak. letöltés helye: <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> letöltés ideje: 2018. július 3.

William STRAUSS és Neil HOWE (1991). *Generations. The History of America's Future, 1584 to 2069.* New York, NY: William Morrow & Company.

SZABÓ Andrea és KISS Balázs (2013). Konfliktus és Generáció. A generációs konfliktusok kutatásának fogalmi kiindulópontjai. *Politikatudományi Szemle*, XXII/4, 97–115.

TÖRÖCSIK Mária, SZÜCS Krisztián és KEHL Dániel (2014). How Generations Think: Research on Generation Z. *Acta Universitatis Sapientiae, Communicatio*, 1, 23–45.

TÓZSÉR Erzsébet, FRIDRICH Andrea Cecília és BORBÉLY Zsuzsanna (2017). Ügyfélszolgálati szemlélet a szervezeti kultúrában. *II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet*, 119–127.

Tapasztalatok a rendőri fegyelemkezelés „új rendszere” kapcsán

Bevezetés

A rendőrség működésében, szakmai munkájában jelentős dátum volt 2015. július 1-je. Ezen a napon a korábbi szolgálati törvény¹ közel tizenkilenc év után „adta át a helyét” az új szolgálati törvénynek². Az új jogszabály a szervezet tevékenységének minden területén változásokat eredményezett, s ez nem kerülhette el a munkáltatói intézkedések körébe tartozó fegyelemkezelő tevékenységet sem.

A korábbi törvényben harminc szakasz³ terjedelemben került szabályozásra a fegyelemi felelősség rendszere, az új jogszabályban már negyvenhárom szakasz⁴ rendelkezik e tevékenységről. A terjedelem növekedése önmagában nem jelentheti a munka jellegének egyértelmű megváltozását.⁵ Tartalmi oldalról megközelítve a kérdéskört viszont egyértelműen kijelenthető ki, hogy a változások nagyságrendjére és azoknak a fegyelemkezelés rendszerére gyakorolt hatására figyelemmel a címben említett új rendszer

¹ A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Régi Hszt.) A törvény szövegének a 2015. június 30-án hatályos szövegét használtam.

² A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (a továbbiakban: Új Hszt.) A törvény szövegének – a publikáció megírásának időpontjára tekintettel – a 2018. július 24-én hatályos szövegét használtam.

³ Régi Hszt. 119. § -tól a 149/C. § -ig

⁴ Új Hszt. 181. § -tól a 224. § -ig

⁵ Molnár Tamás, Kardos Sándor, Horváth Attila: A szolgálati jogviszonnyal összefüggő alapvető kérdések szabályozása. *Rendőrségi Igazgatás jegyzet*. Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság (2016) 30.

kifejezés nem minősíthető – csupán az olvasói érdeklődés felkeltését célzó – túlzó kijelentésnek.

Az ORFK Fegyelmi Osztályának helyettes vezetőjeként az új törvény fegyelmi munkára gyakorolt hatását első kézből tapasztaltam meg országos kitekintéssel. A megváltozott szabályrendszernek történő megfelelés, az eljárási rend(ek) átalakulása/átalakítása folyamatos tanulási tevékenységet igényelt a szakterület valamennyi dolgozójától. E téren szerzett szakmai tapasztalataim bemutatásával egyidőben írásomban abban is állást foglaltok, hogy az új rendszer mely területeken segítette, vagy esetleg nehezítette a fegyelmi jogkör gyakorlóinak munkáját, illetve a megváltozott szabályok milyen hatást gyakoroltak a fegyelemkezelő tevékenység rendszerére.

Figyelembe véve a tanulmány terjedelmi korlátait is az új szolgálati törvény minden, a fegyelmi munkát érintő változását részleteiben bemutatni nem lehet. Erre tekintettel – a korábbi szabályok érintőleges bemutatása mellett – az új törvény azon változásait értékelem kizárólag, melyek megítélésem szerint jelentős szakmai hatást váltottak ki a fegyelemkezelő tevékenységben. Írásomban azt is értékelem, hogy az új eljárási rend és szabályrendszer alapján bekövetkező változások milyen mértékben követték, illetve képezték le a korábbi jogszabály megalkotása óta eltelt időszak felmerült fegyelemkezelői/parancsnoki igényeit. Erre tekintettel azt is megvizsgálom, hogy a „korszerűbbnek” ítélt szabályok emelték-e a fegyelemi tevékenység jog- és szakszerűségét.

Csaknem húsz éves fegyelmi szakterületi tapasztalataim alapján jogot formálok magamnak arra is, hogy állást foglaljak abban, hogy az értékelt változások a fegyelemkezelés során jelentkező szakmai kihívásoknak, problémáknak meg tudtak-e felelni, s új szabályok korszerű válaszokat tudtak-e adni egyes korábbi problémákra.

A válogatás ezáltal természetesen szubjektív, és kizárólag az eljárási szabályokra irányul. Ezáltal a fegyelemkezelés terén az e-ügyintézés bevezetése kapcsán történt változások sem képezik írásom tárgyát, mivel e szabályok értékelése külön publikációt igényelne. A szubjektív válogatási szempontok ellenére remélem, hogy sikerül a rendőri fegyelemkezelő tevékenység terén kevésbé jártas olvasóban is érzékeltetni a változások mér-

tékének nagyságrendjét. Ugyancsak a területi korlátokra tekintettel kizárólag az új szolgálati törvényben bekövetkezett változásokat értékelem, a munkához kapcsolódó egyéb alacsonyabb szintű normákban (például a Fegyelmi Szabályzatban⁶, valamint az egyéb utasításokban, rendeletekben) bekövetkezett módosításokra, változásokra nem térek ki.

A fegyelmi eljárás megindításának meghatározott új esetei

A 2015. évben hatályba lépett szolgálati törvény – egyezően a korábbi jogszabály szövegezésével – egyértelműen meghatározza a fegyelmi eljárás megindításának alapját: *„Fegyelemsértést követ el és fegyelmi eljárás keretében kell felelősségre vonni a hivatásos állomány tagját, ha szolgálat teljesítésre, vagy a szolgálati viszonyra vonatkozó kötelezettségét vétkesen megszegi”*.⁷ A jogszabály ezen a normahelyen rendelkezik továbbá a hivatásos állományú rendőr által a szolgálati helyen, illetve a szolgálattal összefüggésben elkövetett szabálysértés kapcsán szükséges fegyelmi intézkedésekről,⁸ valamint a katonai vétségek fegyelmi eljárásban történő elbírálásáról.⁹

A korábbi szabályozástól eltérően viszont ezen általános megfogalmazáson túlmenően új elemként jelentkezik a törvény szövegében négy olyan – a fegyelmi szakterület szabályaitól eltérő törvényhelyen található – konkrétan nevesített elkövetési magatartás, melyek megvalósulása fegyelmi eljárás megindítását vonják maguk után.

Azon nevesített elkövetői magatartások, melyek a korábbi törvényben nem szerepeltek:

- a korlátozott véleménynyilvánítás szabályait megszegő magatartás,¹⁰

⁶ A belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai Fegyelmi Szabályzatáról kiadott 11/2006. (III.14.) BM rendelet

⁷ Új Hszt. 181. § (1) bekezdés

⁸ Új Hszt. 181. § (2) bekezdés

⁹ Új Hszt. 181. § (3) és (4) bekezdések

¹⁰ Új Hszt. 21. § (1), (2), (3) és (4) bekezdések

- a politikai, illetve a rendőrség tevékenységével ellentétes rendezvény, gyűlés megtartásának tilalma a szolgálati helyen, illetve ilyen rendezvényeken egyenruha-viselés szabályait megszegő magatartás,¹¹
- a rendvédelmi szerv feladataival ellentétes tevékenységű szervezet-hez csatlakozás tilalmába ütköző magatartás,¹²
- a rendőrrel szemben közvádra üldözendő bűncselekmény írásos jelentésére vonatkozó kötelezettség elmulasztása.¹³

Az új törvény úgy rendelkezik, hogy e magatartások megvalósítójának felelősségét „*fegyelmi eljárásban kell vizsgálni*”, illetve az utolsó magatartást megvalósítása „*fegyelemsértésnek minősül*”, vagyis a rendelkezések nem adnak mérlegelési lehetőséget a munkáltatói intézkedés vonatkozásában. Ki kell emelni, hogy a jelzett elkövetések alapvetően a szolgálati tevékenységen kívüli szférával kapcsolatosak, abban valósulnak meg, mégis a szolgálati rend és fegyelem fenntartása érdekében megalkotott fegyelmi eljárás keretében kell ezen eseteket elbírálni. A jogszabályi környezet önmagában visszásnak tűnhet első megközelítésben, de mélyebb átgondolást követően más eredményre jutunk.

Álláspontom szerint a jogalkotó tudatosan, az utóbbi években felmerült fegyelemkezelői igényekre is figyelemmel vonta be a munkáltatói intézkedések körébe e szolgálaton kívüli magatartások elbírálását. A rendőrnek ugyanis nem kizárólag a szolgálati helyen, illetve a szolgálati tevékenységgel összefüggésben, hanem azon kívül is be kell tartania a szolgálati rend és a szolgálati tekintély fenntartásának alapelveit, e magasabb erkölcsi elvárási rendszer minden helyzetben megfogalmazódik vele szemben. Ezen általános kötelmeket a rendőrségi törvény¹⁴ és a szolgálati szabályzat¹⁵ is megfogalmazza, ezáltal az általános viselkedési és magatartási szabályok a

¹¹ Új Hszt. 22. § (1) és (2), valamint a 23. § (1) és (2) bekezdések

¹² Új Hszt. 24. § (3) és (4) bekezdések

¹³ Új Hszt. 219. § (1) és (4) bekezdések

¹⁴ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

¹⁵ A Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról kiadott 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet (a továbbiakban: Szolgálati Szabályzat)

szervezet egészére, az állomány valamennyi tagjára kötelező jelleggel bírnak. Ezen túlmenően mivel a „rendészeti szakközegek” – mivel az államot képviselik – tekintélyük kell, hogy legyen, ennek többek között a viselkedésükben kell megnyilvánulni.^{16 17}

A leírtakra figyelemmel álláspontom szerint helyesen döntött a jogalkotó akkor, amikor e viselkedési magatartások vonatkozásában kötelezővé tette a fegyelmi eljárás megindítását, vagyis azt, hogy a munkáltatónak, vagyis a fegyelmi jogkörrel rendelkező a parancsnoknak kötelező legyen reagálnia a nevesített esetekben.

Indokolttá tették a felsorolt magatartások fegyelmi intézkedési jogkörbe vonását a korábbi szolgálati törvény hatálya lépése óta eltelt időszakban bekövetkezett – a rendőri szervezen kívül végbement – változások is, mivel a tizenkilenc évvel ezelőtti norma megalkotása idején sok szempontból más közeg vette körül az embereket, így a rendőröket is. Az 1990-es évek derekán – a korábbi szolgálati törvény megalkotásának idején – ugyanis az egyéni vélemény kinyilvánításának is lényegesen kisebb tere volt. Gondoljunk például csak arra, hogy a különböző közösségi oldalak akkor még csak „bontogatták szárnyaikat”, manapság viszont már ez a virtuális tér a napi élet, valamint a napi kommunikáció és kapcsolattartás szerves része lett, s e „felületre” feltétel, és korlátozás nélkül bárki beléphet, az szinte mindenki számára elérhető.¹⁸ A rendőrré vonatkozó véleménynyilvánítás szabályozása az új törvény alapján természetesen kiterjed az internetes felületekre is, mely kérdéskör a csaknem húsz évvel ezelőtti szabályozás esetén még nem merülhetett fel. Az utóbbi években – gyakorló fegyelmi tisztként – számtalan olyan esettel szembesültem munkám során, amikor a közösségi

¹⁶ Zeidler Sándor: A Magyar Királyi Határőrség egyenruhái és rangrendszere, *Határrendészeti Tanulmányok*, 3. (2006/1) 67.

¹⁷ Vedó Attila: A Magyar Királyi Csendőrség közbiztonsági tevékenységének szervezete és gyakorlata, In: Orbók Ákos (szerk.): *A hadtudomány és a XXI. század*. (2016) 361-373.

¹⁸ Kovács István: Kiberbiztonság? Gyermek szexuális kizsákmányolása az interneten, azaz gyermekpornográfia Magyarországon, különös tekintettel a nemzetközi iOCTA, és INHOPE értékeléseire. *Rendvédelem* (2018/1) 178-267.

oldalak felhasználásával, a rendőri mivoltuk felfedésével járatták le a kolégák a rendőrséget. Többek között ezekre a helyzetekre is reagált megfelelően a jogalkotó az új szabályozással.

A korábbi évtizedek tapasztalatai „követelték meg” azt a törvényi rendelkezést is, miszerint a mindenkori pártpolitikától mentes rendőrség tagjai a szervezet működésével, feladataival ellentétes párthoz, szervezethez ne csatlakozhassanak, illetve a „civil” politikával kapcsolatban egyenruházatban, rendőri mivoltuk esetleges fitoktatásával ne foglaljanak nyíltan állásponton. E stratégiai irány értékét a rendőrség már a rendszerváltást megelőző időszakban is fontosnak tartotta – többek között tudományos-szakmai fórumokon, például a Belügyi Szemlében – szorgalmazta, erősítette,^{19,20} a szolgálati törvényben viszont a kérdéskört nem szabályozták. A törvényi rendelkezés e téren azért sem történt/történhetett meg, mivel a régi Hszt. megalkotásakor, a rendszerváltás időszakát követő néhány évben is nehezen volt elképzelhető, hogy a „régiben” szocializálódott rendőri állomány tagjai – akár egyenruhában, akár „civilben” – nyíltan politikai állást foglaljanak, vagy a rendőrség működésével ellentétes szervezethez csatlakozzanak. Az elmúlt két évtized alatt ez is megváltozott, ugyanis a vélemény nyilvánításának szabadságát és lehetőségét – akarva/akaratlanul – esetenként az állomány nem megfelelően értelmezi napjainkban.

A következő pont, a rendőrrel szemben kezdeményezett eljárások kapcsán megkövetelt jelentési rend korábban is szabályozott volt,²¹ az új törvény viszont ezen a téren annyi pontosítást fogalmaz meg, hogy a büntető-eljárás keretében a megalapozott gyanú közléséhez – vagyis egy büntetőügyben első alkalommal gyanúsítottként történő jegyzőkönyvi kihallgatáshoz – rendelve külön is meghatározza a rendőr számára a jelentési kötele-

¹⁹ Deák József: A Belügyi Szemle közpolitikai, rendészetelméleti és szerkezeti fejlődése a rendszerváltásig. *Hadtudományi Szemle*. (2017/2)

²⁰ Deák József: A Belügyi Szemle és jogelődei a mindenkori politika és a rendészettudomány szolgálatában (1918-1990) In: Orbók Ákos (szerk.) *A hadtudomány és a XXI. század* Tanulmánykötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége (2016) 40.

²¹ Szolgálati Szabályzat 89. § (2) bekezdés b) pont

zettséget. A törvény e rendelkezését a 2015. április 1-je után közölt meg-
alapozott gyanú esetén kell csak alkalmazni.²² A jogszabály az időkorlát
meghatározásával konkrét keretet is adott a munkáltatói elvárás érvényesí-
tésére, egy határnap megjelölése nélkül ugyanis a jelentésre vonatkozó pa-
rancsnoki elvárás – véleményem szerint – számtalan jogvitát eredményez-
hetett volna a munkáltató és a munkadó között.

Összességében kijelenthető, hogy az új szolgálati törvényben a fegyelmi
felelősségre vonás eseteinek jelzett kibővítése, a munkavállalói jogok és a
munkáltatói kötelezettségek egyértelművé tételével jelentős mértékben se-
gítette elő a szolgálati rend és fegyelem fenntartását. Az új szolgálati tör-
vény e rendelkezései a korábbi törvény megalkotása óta eltelt két évtized
társadalmi változásaira is megfelelően reagáltak.

Új eljárási szabályok

Az új szolgálati törvény a fegyelemkezelő tevékenység végzése terén ho-
zott változásai közül néhány, a fegyelmi- és a méltatlansági eljárásban –
megítélésem szerint – érdemi változást eredményező szabályt értékelek.

A fegyelmi eljárás

a)

A korábbi szabályozás szerint a fegyelmi eljárások lefolytatását biztosító
fegyelmi jogkör a törvényi feltételek alapján rendelkezési állományba he-
lyezettekkel szemben minden esetben az ORFK vezetőjét, vagy az általa
kijelölt vezetőt illette meg.²³ A negyvenezer főt meghaladó állomány ese-
tében ez a jogi környezet gyakran jelentős számú eljárást, ezáltal nagy mun-
katerhet jelentett az érintettekkel szembeni fegyelemsértések elbírálása te-
rén.

²² Új Hszt. 361. § (2) bekezdés

²³ Régi Hszt. 127/A. § (1) bekezdés

Az új törvény „megoldja” ezt a problémát, mivel a megváltozott szabályozás a fegyelmi jogkört automatikusan meghagyja annak az állományilletékes parancsnoknak a hatáskörében, amelynek állományába a rendelkezési állományba helyezett rendőr tartozik.²⁴ A szabályozás meghatározza továbbá a fegyelmi jogkör gyakorlójának személyét átrendelés esetében is.²⁵

A törvény e rendelkezései előremutatóak, mivel minden esetben azon parancsnokot jelöli ki a fegyelmi eljárások lefolytatására, aki az eljárás alá vontat, annak szakmai előéletét a fennálló – alá-fölé rendeltségi – munkaviszony alapján vezetőjeként legjobban ismeri.

b)

A fegyelmi eljárások szakszerűségét fokozza az a rendelkezés is, miszerint az új törvény – a korábbi törvényben csak ajánlás jelleggel szereplő – meghallgatási jegyzőkönyvek felvételét kötelezővé tette, ezen a téren a vizsgálónak már nincs lehetősége arra, hogy a fegyelmi vizsgálat keretében fogatanosított meghallgatásokon elhangzottakat csupán egy jelentésben összegezze.²⁶

Megjegyzést érdemel viszont, hogy – a szakmai indokok alapján kialakult gyakorlat alapján – a fegyelmi eljárások keretében korábban is szinte minden esetben jegyzőkönyv felvételére került sor a meghallgatások alkalmával, mivel a jegyzőkönyvben foglaltak minden esetben megkérdőjelezhetetlen bizonyítékot képeztek. Mindezekkel együtt az új szabályok – a jelentés megírásának lehetőségét egyértelműen kizárva – azt eredményezte, hogy nagymértékben emelkedett a vizsgálatok szakszerűsége a bizonyítékok körébe nagyobb súllyal bevonható meghallgatási jegyzőkönyvek révén.

²⁴ Új Hszt. 194. § (1) bekezdés

²⁵ Új Hszt. 194. § (2) bekezdés

²⁶ Új Hszt. 204. § (3) bekezdés

c)

Fontos új elem a fegyelmi eljárások szabályozásában a vizsgálat lezárását követő állományilletékes parancsnok általi személyes meghallgatás kitűzésére vonatkozó határnap meghatározása. Az új szabályok szerint a vizsgálati szakaszt követően, az iratok átvételét követően a parancsnoknak 15 napon belüli időpontra ki kell kitűzni az általa megtartásra kerülő személyes meghallgatást,²⁷ az időpont kitűzésére vonatkozó megkötés a korábbi törvényben nem szerepelt. A határnap hiánya egyes szélsőséges esetekben az eredményezte, hogy – akár szolgálati érdekből, akár más okokból – a fegyelmi vizsgálat leteltét követően esetenként 15 napot is meghaladó idő elteltével került sor a meghallgatásra. E körülmény révén nem minden esetben érvényesültek a fegyelmi eljárások gyors lezárásához és a normaszegések mielőbbi elbírálásához kapcsolódó munkáltatói érdekek. Az új szabályok e gyakorlati problémára „reagáltak”, azok meggátolják az eljárások elhúzódását, elősegítve ezzel a fegyelemkezelő tevékenységhez rendelt következmények mielőbbi érvényesülését.

d)

A korábbi szolgálati törvény úgy rendelkezett, hogy a felfüggesztett fegyelmi eljárás tovább folytatására a felfüggesztést megalapozó ok megszűnését követően lehet csak intézkedni, viszont lehetőség volt arra, *„ha előreláthatólag a szolgálati viszony megszüntetése, vagy lefokozás fenytés kiszabása szükséges, a fegyelmi eljárást folytatni lehet.”*²⁸ A jelzett szabályozás biztosította, hogy a legsúlyosabb fenytési nemek, a lefokozás és a szolgálati viszony megszüntetése – a szolgálati rend és fegyelem védelme érdekében – akkor is alkalmazhatóak legyenek, ha a fegyelmi eljárás alá vont esetleg bármely módon az eljárás elhúzására törekedne.

Mivel a fegyelmi eljárás felfüggesztésének egyik indoka lehet például egy szakértői, vagy valamely hatóság általi szakvélemény elkészítése, erre tekintettel a nem feltétlenül indokolt szakértők eljárás alá vont kezdeményezésével történt igénybevételeivel a fegyelmi vizsgálatok felfüggesztés

²⁷ Új Hszt. 206. § (5) bekezdés

²⁸ Régi Hszt. 131. § (1) bekezdés

hatálya alatt tarthatóak esetenként. Hasonló módon lehet fenntartani a fegyelmi eljárás felfüggesztését például azzal is, ha az eljárás alá vont nem teljesen indokolt okból és módon betegállományban van.

Az új szolgálati törvény a legsúlyosabb fegyelmi fenytés szükségessége esetében – például egy tettenérés révén egyértelmű korrupciós jellegű magatartás esetén – az eljárás gyors lezárásának a lehetőségét a leírtak alapján „kivette” az állományilletékes parancsnok kezéből. A jelzett körülmények révén előállhat olyan helyzet, melyben csorbát szenvedhetnek a fegyelmi eljárások gyors lezáráshoz fűződő munkáltatói érdekek.

e)

A fegyelemkezelés szabályai lehetőséget adnak arra, hogy bizonyos feltételek megléte esetén egyszerűsített fegyelmi eljárás keretében történjen meg a fegyelemsértés elbírálása. A szabályrendszer ez esetben egyszerűbb eljárási rendet határoz meg (például mellőzni lehet a bizonyítást), valamint az eljárás határideje is rövidebb.

A régi szolgálati törvény az egyszerűsített fegyelmi eljárás lefolytatását három feltételhez kötötte a megvalósított cselekmény kapcsán:

- egyszerű ténybeli megítélés,
- csekély tárgyi súly, valamint
- a fegyelemsértés elkövetésének a beismerése.²⁹

E hármas meghatározás mellett eredményesen le lehetett folytatni az egyszerűsített eljárásokat.³⁰

Az új szolgálati törvény a feltételek közül a harmadikat, vagyis az érintett beismerését, mint feltételt nem írja elő kötelező jelleggel, a hatályos

²⁹ Régi Hszt. 137. § (1) bekezdés

³⁰ Ezen fegyelmi eljárásban vizsgálót nem kell kijelölni, nem kell bizonyítást folytatni, a fegyelemsértés az eljárás alá vont állományilletékes parancsnok általi meghallgatás alapján elbírálható. Az un. alakszerű fegyelmi eljárásban a kijelölt vizsgáló folytatja a bizonyítást, tanúkat, eljárás alá vontat hallgat meg, egyéb bizonyítékokat szerez be a normaszegés bizonyítása érdekében.

szabályozás alapján csupán a két másik feltétel megléte is elegendő a fegyelmi eljárás az egyszerűsített formában történő lefolytatásához.³¹

Álláspontom szerint a fegyelemsértést megvalósító személy „hozzáállásának” – vagyis a normaszegő magatartás esetleges beismerésének, vagy tagadásának – ismerete nélkül nem lehet megalapozottan dönteni az egyszerűsített fegyelmi eljárás elrendeléséről. Az egyszerűsített eljárás indokolatlan elrendelése, majd a későbbiekben a döntés módosítása a munkáltatói eljárásban felesleges elhúzódást eredményez a fegyelemsértés megvalósítása, valamint annak elbírálása között.

Az eljárások megalapozatlan elrendelése a napi gyakorlatban úgy küszöbölhető ki, hogy egyszerűsített fegyelmi eljárás megindítása előtt az elkövető rendőr által az eset kapcsán készített jelentést, vagy bármely formában tett hivatalos nyilatkozatát minden esetben be kell szerezni, mint ahogy az megtörtént a korábbi törvény hatálya alatt is. Az új szolgálati törvény a beismerés szükségességét eltörölte ugyan, viszont ezzel együtt a fegyelemsértéssel gyanúsított rendőr vonatkozásában jelentés beszerzését nem tiltotta meg. A jelentés beszerzésével megalapozott módon kerülhető el az eljárás indokolatlan elrendelése.

f)

A fegyelmi eljárások szabályai alapján az eljárás alá vont személy és képviselője az eljárási iratokat megismerheti, azokba már az eljárás menetében betekinthet. A régi törvény szövege alapján az iratokból „*feljegyzést, másolatot készíthet*”³², az új törvény szövege alapján viszont „*feljegyzést készíthet, másolatot kérhet*”.³³ Első olvasatra a két megfogalmazásban nem mutatkozik érdemi eltérés, mivel csupán egy szó beemelése történt az új szövegbe. Ennek ellenére mégis jelentős mértékű az eljárási rend megváltozása.

³¹ Új Hszt. 207. § (1) bekezdés

³² Régi Hszt. 134 § (4) bekezdés

³³ Új Hszt. 204. § (4) bekezdés

A két megfogalmazás azon a téren teremt új helyzetet az eljárásban, hogy az iratok kiadását egyértelműen a vizsgáló feladatkörébe utalja, ezáltal kizárólag csak olyan formátumú, külalakú másolati irat kerülhet ki az eljárás iratai közül, melyet a vizsgáló készített. A szabályozás azáltal előremutató, hogy az iratok kiadása terén a korábban kialakult gyakorlatot – miszerint az eljárás alá von az eljárási iratokat akár mobil telefonnal is fényképezhette – megszünteti. A törvény szövegszerű értelmezése ugyanis erre korábban jogszerűen lehetőségét biztosította.

Álláspontom szerint az új szabályok azáltal, hogy az eljárási iratok kapcsán kizárólag a feljegyzés készítését hagyta meg az eljárás alá vont és képviselője lehetőségének, az iratok másolását viszont nem, jelentős mértékben emelte az eljárások tekintélyét.

A méltatlansági eljárás

A méltatlansági eljárás a rendőrség hivatásos állományú tagjai által a szolgáltatón kívül elkövetett normaszegő magatartások elbírálására létrehozott jogintézmény, annak kapcsán az új törvényben két változás érdemel kiemelést.

Az új szabályozásban az eljárás megindításához rendelt objektív – vagyis a jogsértés elkövetése óta eltelt – elévülési határidő három évre került felemelésre, harmonizálva e határidőt a fegyelemsértések elévülési szabályaihoz³⁴. A korábbi törvényben a szolgáltatón kívüli normaszegések esetében az objektív elévülés ideje „mindössze” egy év volt.³⁵ Az elévülési határidő meghosszabbítása lehetőséget biztosít arra, hogy korábbi szolgáltatón kívüli magatartások egy esetleges későbbi tudomásra jutás esetén is jogszerűen elbírálhatóak legyenek, mely segíthet az állomány erkölcsi-fegyelmi helyzetének megfelelő szinten tartásában.

A másik – megítélésem szerint nagy jelentőséggel bíró – változás az, hogy a korábbi szabályok szerint a szolgáltatón kívüli normaszegő maga-

³⁴ Új Hszt. 222. § (4) bekezdés

³⁵ Régi Hszt. 149/A. § (4) bekezdés

tartás elbírálására háromtagú méltatlansági bizottság létrehozására volt lehetőség, melynek elnöke az állományilletékes parancsnok volt.³⁶ E lehetőség álláspontom szerint széles mérlegelési lehetőséget biztosított a magatartások megítélésére, mivel a gyakorlat szerint az elkövető közvetlen parancsnoka, vagy közvetlen előljárója is tagként járt el a bizottságban, a harmadik tag pedig – legtöbbször – fegyelmi, vagy személyzeti területen dolgozó személy volt. Az új szabályok szerint viszont e lehetőség már nem adott, az állományilletékes parancsnok a szolgálati tevékenységhez nem kapcsolódó jogsértő magatartások megítélésében egy személyben dönt a méltatlanság kérdésében.³⁷

A méltatlansági bizottság megszüntetése – szakmai álláspontom szerint és szakmai tapasztalataim alapján – problémásnak tekinthető. Mivel a méltatlansági eljárás nem a szolgálati tevékenységet értékeli, hanem a szolgálathoz nem kapcsolódó, azon kívül megvalósított normaszegő magatartások elbírálására hivatott, ezért ezen esetek megítélésénél számtalan szempontot kell figyelembe venni. Fontos körülmény, hogy míg egy fegyelmi eljárás kizárólag konkrét belső normában, vagy egyéb szabályozóban meghatározottak megszegése miatt indulhat, a méltatlansági eljárás jogszerű megindításának viszont nem szükségszerű feltétele a konkrét norma, vagy jogszabály megszegése. Ezen eljárás keretében ugyanis akár egy – a szolgálaton kívül megvalósított – helytelen, vagy helyteleníthető viselkedés, illetve az általános életvitel is megítélésre kerülhet, amennyiben az alkalmas a rendőrségbe vetett közbizalom veszélyeztetésére, vagyis olyan magatartások elbírálására is lehetőség adódhat, melyeket a jog nem szabályoz.³⁸

A leírtak alapján megalapozottan fogalmazható meg az az állítás, miszerint a méltatlansági eljárás a fegyelmi vizsgálathoz képest esetenként – az ügy jellegéből adódóan – erősen szubjektív megítélésű és lefolytatású is

³⁶ Régi Hszt. 149/B. § (5) bekezdés

³⁷ Új Hszt. 223. (3) bekezdés

³⁸ Például: ha egy rendőr a szolgálati idején kívül, a szolgálati tevékenységéhez nem kapcsolódóan rendszeresen „megfordul” bűnözői körökben, vagy ilyen módon kapcsolatot tart fenn bűnöző életmódot folytató személyekkel, e magatartás önmagában – konkrét jogsértés megvalósulása nélkül is – felvetheti a rendőrségbe vetett közbizalom veszélyeztetését, ezáltal megalapozhatja a méltatlansági eljárás megindítását az érintett rendőrrel szemben.

lehetett. Mégis létjogosultsága van és kell, hogy legyen a méltatlansági eljárásnak, hiszen a rendőrt nem kizárólag a szolgálattal összefüggésben, hanem azon kívül is kötik a kiemelt szolgálathoz kapcsolt magasabb erkölcsi elvárások.

A probléma véleményem szerint ott fogalmazható meg a méltatlansági eljárások terén, hogy a régi törvény hatálya alatt lehetőség volt a rendőri munkához nem kapcsolódó normaszegő magatartást „bizottságilag” elbírálni, vagyis nem kizárólag a parancsnok, hanem a három tagból álló alkalmi „testület” járt el. A bizottsági tagokkal szemben – többek között – törvényi megkötés volt, hogy legalább az eljárás alá vonattal azonos rendfokozati állománycsoportba tartozzanak, továbbá fontos elvárásként fogalmazott meg az a körülmény is, hogy szakmai, valamint fegyelmi múltjuk fedhetetlen legyen. A bizottság a rendelkezésre álló eljárási adatok, továbbá az eljárás alá vont kötelező meghallgatását követően titkos szavazással döntött arról, hogy az érintett rendőr a további hivatásos szolgálatra méltó-e. A bizottság kizárólag abban dönthetett a leírtak alapján, hogy az eljárás alá vont szolgálati viszonya fenntartható-e, vagy sem.

A méltatlanság kérdésében történő döntés minden esetben nagy jelentőséggel bír, hiszen az eljárás alá vont további rendőri alkalmazásáról történik állásfoglalás. A döntés meghozatala kapcsán ezáltal körültekintően, a lehető legtöbb szempontra figyelemmel kell eljárni, s erre tekintettel létjogosultsága volt annak, hogy e kérdésben a több szempontot is érkező három fős bizottság foglaljon állást. A korábbi törvény hatálya alatt magam is számtalan esetben vettem részt méltatlansági eljárásban bizottsági tagként, több esetben tapasztaltam, hogy egy adott szolgálaton kívüli magatartás több szempont szerinti megítélésének is lehet létjogosultsága. A bizottságban a kötelező jelleggel meghatározott három fő megléte kiküszöbölte a tagok által a titkos szavazás keretében meghozott döntésnél a szavazategyenlőséget, mivel a normaháttér a szavazástól történő tartózkodást nem tette lehetővé, és minden tag egy-egy azonos súlyú szavazattal rendelkezett. Megítélésem szerint a bizottságok felállítása megalapozott döntéseket eredményezett minden eljárásban.

Az új szabályozás alapján lefolytatott méltatlansági eljárásokban viszont már kizárólag a munkáltatói jogkörrel rendelkező parancsnok dönt egy személyben a szolgálaton kívüli normaszegő magatartás megítélésében. Szakmai álláspontom szerint a szolgálati tevékenységet nem érintő kifogásolható magatartások terén, melyek esetében abban kell állást foglalni, hogy az érintett rendőr állományban tartható-e, vagy sem, az egyszemélyi döntésnél szélesebb mérlegelési eljárásnak lehet(ne) helye napjainkban is. Nem megkérdőjelezve természetesen a fegyelmi jogkör gyakorlójának jogosultságát a szolgálati tevékenységhez nem kapcsolódó normaszegések megítélése terén – úgy vélem – a méltatlansági bizottságok megszüntetése révén csökkent e normaszegő magatartások, viselkedési formák sokoldalú, a lehető legtöbb szempontot figyelembe vevő megítélésének lehetősége és esélye.

Más szakmai megközelítés/vélemények szerint a méltatlansági eljárásban az egyszemélyi döntés bevezetése egyfajta harmonizációként értelmezhető a fegyelmi eljárással, mivel azokban a fegyelmi jogkör gyakorlója korábban is egy személyben hozta meg a döntését és szabta ki a fenyítést. Úgy vélem, a két eljárás közötti harmonizációra történő hivatkozás – legalább két okból is – kérdéseket vet fel.

Egyfelől a fegyelmi eljárásban kizárólag a szolgálati tevékenység, vagyis a szakmai munka során elkövetett normaszegések elbírálása történik meg, melyek esetében helye és létjogosultsága van annak, hogy a szervezet első számú vezetője ítélje meg a megvalósított cselekményt, annak tárgyi súlyát, valamint a szervezetre gyakorolt hatását. Ő az ugyanis egyszemélyben, aki a szakmai tevékenységhez kapcsolódó erkölcsi elvárásait megfogalmazza az állomány felé, ezzel tartva fenn a rendőri munka végzéséhez szükséges belső rendet és fegyelmet. A szolgálaton kívüli normaszegések megítélése esetén viszont a szakmai elvárásokon és szempontokon túlmenően egyéb körülményeket is érdemes, célszerű, valamint szükséges értékelni, megvizsgálni, mivel a méltatlansági eljárás tárgyát képező magatartás nem kapcsolódik a munkavégzéshez.

Másfelől a fegyelmi eljárás keretében a fegyelmi jogkör gyakorlója a figyelmeztetés alkalmazásától a szolgálati viszony megszüntetéséig össze-

sen 9 szankció³⁹ közül „válogathat”, és a fenyítések meghatározott sorrendje kifejezi a fenyítés súlyosságát is.⁴⁰ Ezáltal egy aktuális fegyelmi fenyítés alkalmazásánál egyfajta arányosság és fokozatosság is érvényesíthető, s e körülmény az eljárás tárgyát képező magatartás kapcsán megfelelő parancsnoki mérlegelési lehetőséget biztosít. A méltatlansági eljárás lezárásaként viszont csupán „két lehetőség” közül választhat a döntéshozó: az érintettet továbbra is állományban tartja, vagy a méltatlanság megállapításával megszünteti a szolgálati jogviszonyt.⁴¹ A döntéshozatali lehetőségek jelzett eltérésére, vagyis az elbírálás terén jelentkező „szűkebb mozgástérre” figyelemmel megalapozottan vetődik/vetődhet fel a méltatlansági bizottság felállításának igénye, mely több szempont mérlegelését is biztosítja a döntéshozatalnál.

Megjegyzést érdemel a leírtakon túlmenően, hogy a méltatlansági – korábbi nevén etikai – eljárások menetében, eljárási szabályaiban az utóbbi években nagyobb változások történtek, mint a fegyelemkezelés körébe tartozó más eljárásokban. A változások része volt az is, hogy a jogintézmény 2010. december 31-én teljesen megszüntetésre került, mellyel a szolgálaton kívüli rendőri normaszegő magatartások munkáltatói megítélésének lehetősége teljesen megszűnt.⁴² Elsősorban a szakmai igények alapján – mivel egyéb intézkedésekkel a méltatlansági eljárást pótolni nem lehetett – a jogintézmény 2013. január 1-től a korábbival nagyrészt azonos szakmai tartalommal és csaknem azonos eljárási renddel visszavezetésre került.

Bízva a méltatlansági eljárások terén a korábbi években tapasztalt „változási rugalmasságban” a három fős bizottságok visszaállításának lehetősége – a felmerülő szakmai igényekre is figyelemmel – nem zárható ki a közeljövőben.

³⁹ Új Hszt. 185. § (1) bekezdés

⁴⁰ Új Hszt. 185. § (2) bekezdés

⁴¹ Új Hszt. 224. § (2) bekezdés

⁴² Kardos Sándor István: Az etikai/méltatlansági eljárás nekrológja, *Belügyi Szemle*, 60. (2012/4) 55-70.

A szolgálati beosztásból felfüggesztés

Fegyelmi eljárás keretében akkor van lehetőség az eljárás alá vont szolgálati beosztásból történő felfüggesztésére, amennyiben a fegyelemsértés tárgyi súlya, vagy jellege miatt a szolgálati helytől történő ideiglenes távoltartás indokolt és szükséges. A korábbi szabályozás alapján amennyiben a fegyelmi eljárást a cselekmény kapcsán indult büntetőeljárásra tekintettel függesztették fel, akkor az eljárás alá vont szolgálati beosztásból felfüggesztése is meghosszabbítható volt ezzel az időtartammal.⁴³ Ez esetenként több évig tartó szolgálati beosztásból felfüggesztést is jelenthetett.

A 2015. július 1-jén hatályba lépett szolgálati törvény a szolgálati beosztásból történő felfüggesztés határidejét 18 hónapban maximalizálta, ezt követően a személyzeti intézkedést nem lehet fenntartani. Amennyiben a maximális 18 hónap eltelt és a szolgálati helytől történő távoltartás továbbra is indokolt, az érintett más szolgálati beosztásban foglalkoztatható, vezényelhető.⁴⁴ A szolgálati tevékenységgel nem összefüggő bűncselekmény miatt elrendelt szolgálati beosztásból felfüggesztés esetén is ugyanez a 18 hónapos határidő a kötelező.⁴⁵

A jogintézmény határidejének korlátozása, maximális időhöz kötése a fegyelemkezelés terén korábban nem létező helyzetet teremtett. A problémát – szakmai tapasztalataim alapján – alapvetően az okozza, hogy egyes büntetőeljárások – például a korrupciós jellegű magatartások kapcsán indult büntetőügyek – nem zárulnak le a szolgálati beosztásból felfüggesztés alkalmazhatóságának 18 hónapja alatt, a büntetőeljárások évekig is elhúzódnak. Egyes kiemelt tárgyi súlyú jogsértések – például a korrupciós jellegű rendőri magatartások – kapcsán a megalapozott gyanú megállapítását követően az érintett rendőr szolgálati helytől történő távoltartása a cselekmény kapcsán indult eljárás jogerős elbírálásáig is indokolt lehet, viszont az új szabályozás alapján 18 hónap elteltével az érintettet újra szolgálatba kell helyezni függetlenül a büntetőügy aktuális állásától. Tapasztalatom

⁴³ Régi Hszt. 132. § (1) és (3) bekezdések

⁴⁴ Új Hszt. 199. § (3) és (5) bekezdések

⁴⁵ Új Hszt. 221. § (1) és (3) bekezdések

szerint a korrupciós cselekménnyel büntetőjogilag érintett rendőrrel szemben – amíg esetleges bűnössége nem bizonyított – olyan mértékű parancsnoki bizalomvesztés következik/következhet be, mely megnehezítheti az érintettel történő közös munkát, legyen a rendőr bármilyen beosztásban is.

Természetesen az ártatlanság vétele a büntetőeljárás során mindenkit megillet, s ez rendőr esetében sincs, és nem is lehet másképp, mégis fennállhat a büntetőeljárásban érintett, s emiatt korábban 18 hónapig szolgálati beosztásából felfüggesztett rendőrrel szemben egyfajta negatív viselkedési attitűd a parancsnokon kívül az állomány tagjaiban is. Ezt a helyzetet a rendőri vezetői állománynak kezelnie kell!

Az új rendelkezés bírálataival nem a több évig tartó szolgálati beosztásból felfüggesztés mellett foglalkozunk állást. Ezen a téren megnyugtatóbb megoldást jelenthetne megítélésem szerint a büntetőeljárások meggyorsítása, azoknak 18 hónapnál rövidebb idő alatt bekövetkező jogerős lezárása.

A leírtakra figyelemmel határozott szakmai álláspontként fogalmazódik meg, hogy a felfüggesztésből visszahelyezett rendőr ne kerüljön vissza korábbi beosztásába amennyiben az a büntetőeljárás alapját képező cselekmény megvalósulását elősegítette, továbbá az érintett a vele szemben folyamatban lévő büntetőeljárás lezárásáig ne töltsön be vezetői beosztást.

A szolgálati beosztásból felfüggesztés kapcsán visszatartott távolléti díjat a korábbi szolgálati törvény maximalizálta, annak mértékét az illetmény 50 %-ában határozta meg,⁴⁶ ezen az összegben belül a fegyelmi jogkör gyakorlója szabadon mérlegelhetett a visszatartás tényleges mértékéről. Az új szabályok szerint viszont a távolléti díj visszatartásának mértéke kötelező jelleggel 50 % kell, hogy legyen, azzal a megkötéssel, hogy az érintett részére folyósított összeg nem lehet kevesebb a mindenkor minimálbér összegénél.⁴⁷

A korábbi törvény alapján a fegyelmi jogkör gyakorlója a szolgálati beosztásból felfüggesztett beosztottja anyagi körülményeire tekintettel, mérlegelési jogkörében eljárva dönthetett arról, hogy az illetmény 50%-ánál kisebb mértéket tartson vissza. Álláspontom szerint az új szabályozás,

⁴⁶ Régi Hszt. 107. § (1) bekezdés

⁴⁷ Új Hszt. 165. § (1) bekezdés

vagyis a parancsnoknak az illetmény meghatározása terén mozgásteret nem biztosító szabályok – az eseti mérlegelési lehetőség megszüntetése révén – a parancsnoki jogkörök szűkítéseként értékelhető. Viszont az új törvényben megfogalmazott azon jogi garancia – miszerint a beosztásból felfüggesztés alatt folyósított illetmény összege nem lehet kevesebb a mindenkori minimálbér összegénél – jelentős előrelépés az érintett megélhetési biztonsága irányába.

Összegzés, következtetések

Az új szolgálati törvény – szakmai álláspontom szerint – a fegyelemkezelés terén számtalan olyan problémát kezel a szabályozása révén, melyek a korábbi törvény alapján nem voltak orvosolhatóak, illetve amelyekkel kapcsolatban korábban rendelkezési, intézkedési lehetőség nem volt. Ezen problémák egy részét a korábbi jogszabály megalkotása óta eltelt csaknem 20 év változása generálta, egy része pedig a fegyelemkezelő tevékenység végzése során merült fel. Az új jogszabályi környezet egyes eljárási kérdésekben teljesen új „protokollt” követelt meg, napjainkra – a folyamatos tanulási folyamat révén – országosan egységes gyakorlat alakult ki a rendőrség fegyelemkezelése terén. Az új jogszabály rendelkezései a fegyelmi munka több területén emelték az eljárások szakmai színvonalát.

Egyes eljárásjogi szabályok kapcsán – a méltatlansági eljárás, az egyszerűsített fegyelmi eljárás, valamint a szolgálati beosztásból felfüggesztés megváltozott szabályai, továbbá a felfüggesztett fegyelmi eljárás tovább folytatására vonatkozó rendelkezések módosulása – szakmai kérdések vetődtek fel a törvény hatályba lépése óta eltelt három év alatt. A felvetődött kérdések jelentős részére a napi gyakorlat, vagyis a fegyelemkezelő tevékenység végzése során megoldások születtek.

Összességében kijelenthető, hogy az új szolgálati törvény szabályai jelentős mértékben járultak hozzá a fegyelemkezelő tevékenység jog- és szakszerűségéhez, valamint az eljárások eredményes lefolytatásához. A megújult jogi környezet biztosította a fegyelmi jogkör gyakorlását, elősegítette e tevékenység elveinek érvényesítését és érvényesülését, a fegyelemkezelés megfelelő szakmai keretek között tartását, továbbá a hivatásos

állomány tagjaival szemben a fegyelmi szankciók megalapozott és indokolt alkalmazását.⁴⁸

A korábbi és a jelenleg hatályos szolgálati törvény összevetése alapján a fegyelmi fenytés céljának meghatározásában nem történt változás: a korábbi és a jelenlegi szabályozásban is „*a fenytés célja a szolgálati rend és fegyelem védelme, az elkövetőnek/eljárás alá vont személynek és másoknak a fegyelemsértéstől való visszatartása*”.^{49 50} Ezek a célok a korábbi és a jelenlegi szolgálati törvény alapján is maradéktalanul megvalósultak, illetve meg fognak valósulni a jövőben is, az új jogszabály hatályba lépése ebben a vonatkozásban nem hozott változást.

IRODALOM

Deák József: A Belügyi Szemle közpolitikai, rendészetelméleti és szerkezeti fejlődése a rendszerváltásig. *Hadtudományi Szemle* (2017/2)

Deák József: A Belügyi Szemle és jogelődei a mindenkori politika és a rendészet tudomány szolgálatában (1918-1990) In: Orbók Ákos (szerk.) *A hadtudomány és a XXI. század*. Tanulmánykötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége (2016)

Kardos Sándor István: Az etikai/méltatlansági eljárás nekrológja. *Belügyi Szemle*, 60. (2012/4)

Kovács István: Kiberbiztonság? Gyermekek szexuális kizsákmányolása az interneten, azaz gyermekpornográfia Magyarországon, különös tekintettel a nemzetközi iOCTA, és INHOPE értékeléseire. *Rendvédelem* (2018/1)

Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében. Ellenőrzés, mint a kiadott szabályok, és utasítások betartásának (kontroll) feladata. *Államtudományi Műhelytanulmányok* (2017/1)

⁴⁸ Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében. Ellenőrzés, mint a kiadott szabályok, és utasítások betartásának (kontroll) feladata. *Államtudományi Műhelytanulmányok* (2017/1) 1-30.

⁴⁹ Régi Hszt. 120. § (1) bekezdés

⁵⁰ Új Hszt. XLII. tv. 182. § (1) bekezdés

Molnár Tamás - Kardos Sándor - Horváth Attila: A szolgálati jogviszonnyal összefüggő alapvető kérdések szabályozása. *Rendőrségi Igazgatás jegyzet*. Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság (2016)

Vedó Attila: A Magyar Királyi Csendőrség közbiztonsági tevékenységének szervezete és gyakorlata, In: Orbók Ákos (szerk.): *A hadtudomány és a XXI. század*. (2016)

Zeidler Sándor: A Magyar Királyi Határőrség egyenruhái és rangrendszere, *Határrendészeti Tanulmányok*, 3. (2006/1)

Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

Bevezetés

A társadalmi együttélés szabályainak megtartása a közösség szerves részét képezi. Mindig lesznek azonban olyanok, akik e magatartási szabályokkal szembehelyezkednek, cselekedeteikkel mások életét, testi épségét, vagyonbiztonságát, és mindennapi életkörülményeik zavartalanságát sértik, és veszélyeztetik. Hogy a jogkövető, és törvénytisztelő polgárokat, valamint az emberi jogok megtartásából leképezhető alkotmányos jogok adta értékeket megvédhessük szükségünk van arra, hogy egy intézményesített rendszer keretén belül e jogok érvényesülését és a kötelek teljesülését valaki felügyelje, ellenőrizze, esetlegesen – jogsértés esetén – szankcionálja. Az e típusú feladatok maradéktalan végrehajtásáért ma Magyarországon (többek között) a rendőrség felel. (A laikus számára ez egyértelműnek tűnhet, de nem szabad megfeledkeznünk a többi rendvédelmi szerv működéséről sem, akiknek a feladatvégzése szintén e feladategyüttes köré csoportosul. Lásd például a Nemzeti Adó-, és Vámhivatal feladatrendszerét, amely nyomozati jogkört is tartalmaz. Ha pedig a nemzetközi színteret vesszük górcső alá, jól látható, hogy például Amerikában a rendőri szervekkel párhuzamosan a „rendőrbíró” intézménye is megjelenik, akiknek nagymértékben hasonló feladatkört kell ellátniuk.¹ De azonos tekintetű példával élhetünk a

¹ MCCABE G.: A guide to the federal magistrate judge system. United States of America, United States District Judge and President of the Federal Bar Association, 2014.

Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

seriff tekintetében is, amelynek amerikai honosítását túlnyomórészt az angliai normann hódítás végrehajtó rendszere ihlette.² Míg feladatuk Angliában a vagyonbiztonság megteremtése volt, addig ma már Amerikában egy-egy kisebb vidéki, azaz „country” település rendőrhatalósági feladatait látja el.)

A tanulmánynak azonban nem célja, hogy a rendőrség történeti fejlődését az ókori római Pannóniában, és Dacziában tevékenykedő aedilisek, és céréalesek közbiztonsági tevékenységével kezdődően, az amerikai, vagy más nemzetközi rendszer szemléltetésén keresztül, egészen az 1912-ben kiadott városfejlesztésről, és a rendőrség államosításáról szóló magyar törvénycikkely idevágó rendelkezései alapján bemutassa, sokkal inkább annak évezredekre visszanyúló, és a mai napig fejlődő feladatrendszerével ismertet meg bennünket.^{3 4} (Nem is biztos, hogy megnyugtatóan állást tudnánk foglalni abban a kérdésben, hogy az első rendőrség, hol és mikor keletkezett, és talán nem is kapunk választ erre soha.⁵ Egy biztos: alapfeladata mindig a személyek-, és a vagyon biztonságának megteremtése körül körvonalazódott, amely időről időre, korszakról korszakra minőségében változott.)

² HAYES C.: The office of sheriff in the United States of America. The Police Journal: Theory, Practice and Principles, 2001/1. szám, 50.

³ Az ókori Római városokban – például Pannónia, és Dacia – a közbiztonság fenntartásáért a duumvirek alatt álló aedilisek voltak a felelősek. Az időszámításunk előtti negyedik évszázadban az aedilisekhez a céréalesek csatlakoztak, akik állami felhatalmazás alapján a gabonavásárok kapcsán az értékek vagyonbiztonságának megóvására törekedtek. In: KARAKOCALI A.: Magistrate: The most important political body of Roman Republic. Ankara Bar Review, 2013/2. szám, 65-82.

⁴ „Utasítatik a belügyminiszter, hogy a törvény életbelépésétől számított két éven belül a városok szervezetéről, közigazgatásáról és háztartásáról, úgyszintén a városi rendőrségek országos rendezéséről törvényjavaslatot terjesszen elő.” In: 1912. évi LVIII. törvénycikkely – a városok fejlesztéséről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91200058.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D37> (A letöltés dátuma: 2018. május 28.)

⁵ TISZA M.: Magyarország Rendőrségének története. Pécs, Haladás Nyomda Részvénytársaság, 1925.

Mindezekkel ellenben a tanulmány stratégiai céljának bizonyult, hogy a rendőrség feladatrendszerét, és célmeghatározását – a klasszikus Fayol-i iskola tanain keresztül – egy olyan rendszerben értékeli, amely a három („a bűnözés elleni háború”, a „rendfenntartás”, és a „szolgáltatás”) célmeghatározásra épülő feladatrendszert tartalmazó modellel, és annak forráskritikai megközelítésével egészül ki.

A téma összetettségére tekintettel a tanulmányban célszerűnek tartottam több olyan különböző, de mégis komplex kutatási módszert alkalmazni, ami reményeim szerint a gyakorlati életben is felhasználható, iránymutató, és új tudományos eredmények létrejöttéhez segíthet hozzá. Mindezek kivitelezésében segítségemre volt a történelmi alapkutatás, a primer, és szekunder források elemzése, és értékelése, majd a konceptualizálás folyamata. Az adatgyűjtő tevékenység során levéltári kutatást végeztem, a rendőri feladatrendszerrel összefüggésben kiadott írt, és fennmaradt rendeleteket, intézkedéseket, parancsokat, jelentéseket, rendőri jegyzőkönyveket, publikált tanulmányokat dolgoztam fel. A feldolgozás során forráskritikát alkalmaztam, majd azok tartalmát interpretáltam, így a jelenséggel kapcsolatos történelmi múlt hitelesen rekonstruálhatóvá vált. Mindennek végrehajtásához az analízis, és szintézis dialektikus egységének felhasználása járult hozzá. Mindezzel egy olyan alkalmazott kutatás lefolytatására került sor, amelynek során az elméleti tételeket, fogalmakat gyakorlati szituációban vizsgálhattam, majd általánosítható, sajátos igény kielégítésére szolgáló (lokális) alkalmazások, versenyképes szolgáltatások kidolgozására tehettem javaslatot.

A fentiek azért bírnak tudományos jelentőséggel, mert a bűnözés egyedi jelenség, amely földrajzi fekvésétől, és kiterjedésétől függően, helyben, térben, és időben egyedi arculatát mutatja, így annak visszaszorítására, prevenciózására és megszüntetésére is kizárólag egyedi intézkedés megalkotásával kerülhet sor. Reményeim szerint a tudományos eredmények prognosztizálhatnak megoldást jelentő alternatívákat.

Célmeghatározás és feladatrendszer

Egy demokratikus jogállam legfőbb értéke, hogy a közösség olyan meghatározott normák mentén éli életét, amely saját, és mások biztonságát megteremti. (Lásd például Magyarország Alaptörvényét, amely az alkotmányos-, és emberi jogok gyakorolhatóságát biztosítja⁶, vagy a Büntető törvénykönyvet, amely a társadalomra veszélyes magatartások elleni védelmet teremti meg⁷, vagy a Polgári törvénykönyvet, ami a személyek alapvető vagyoni, és személyi viszonyait a mellérendeltség, és az egyenjogúság elve szerint szabályozza.⁸)

De mi a biztonság? Megfoghatatlan kulcsszó, ami egyénenként, szubjektumként változik. Körülhatárolható, de konkrétan nem definiálható. Kinek mit jelent, mikor érzi magát biztonságban. Mást jelent a katona számára, aki Afganisztánban szolgálatot teljesít, és a konvojt akár az országot megszálló erők felrobbanthatják, mást jelent a rendőrnek, aki szolgálatteljesítés közben akár meg is halhat, más jelent a polgárnak is, aki akár éjjel is atrocitás nélkül szeretne hazajutni, és mást jelent a vállalkozónak is, aki a vagyonbiztonsága megteremtéséért küzd. Százára állnak rendelkezésre olyan tanulmányok, amelyek a biztonság fogalmát próbálják meg definiálni, mégis úgy gondolom, hogy mindenki a saját megfogalmazásában az egészhez részszeleteket tesz csak hozzá, komplex egyetértés, és konszenzus a szerzők között sosem lesz. Ehhez az egészhez, a kirakós egy darabját szeretném hozzátenni, és úgy fogalmazok, hogy az egyén számára a biztonságot egy olyan utópisztikus állapot megteremtése képezi, amelyet külső, és/vagy belső érdeksérelmet okozó körülmények negatívan nem befolyásolnak.

⁶ 2012. évi C. törvény – a Büntető Törvénykönyvről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV> (A letöltés dátuma: 2018. május 28.)

⁷ 2013. évi V. törvény – a Polgári Törvénykönyvről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300005.TV> (A letöltés dátuma: 2018. május 28.)

⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV> (A letöltés dátuma: 2018. május 28.)

A polgár a rendőrség vonatkozásában a biztonságot, annak egyik szűk keresztmetszetével a közbiztonsággal azonosítja. (Megjegyzem jóval több ennél, ennek vizsgálata a tanulmány központi magját alkotja. Ezt jól illusztrálja a későbbi fejezetekben részletezett, a rendfenntartás modelljeinek elemzése.) „A közbiztonság a konkrét veszélyek elhárítására, és a jogilag védett érdekek védelmére korlátozódott.”⁹ Az olyan személyek ellen, akik e normák ellen vétének, fellépésre van szükség. A rendőrség e társadalmilag alkotott normákhoz igazodva látja el feladatát, amelyre az 1994-ben megalkotott Rendőrségről szóló törvény nyújt jogalapot.¹⁰ Az elkövetkezendőkben annak elemzésére teszek kísérletet, hogy mik is ezek a konkrét veszélyek, a jogilag védett értékek, és a rendőrségnek milyen feladatokat kell megtenni, hogy a biztonság megteremtéséhez hozzájáruljon.

A törvény értelmében a rendőrség feladata az Alaptörvényben meghatározott feladatok mellett a határforgalom ellenőrzése, a terrorizmus elleni küzdelem és a törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés, valamint a bűncselekményből származó vagyron visszaszerzése. Azzal a személlyel szemben, aki a normákban rögzített társadalmi értékekkel szembe helyezkedve, mások életét, testi épségét, és vagyronbiztonságát sérti, és/vagy veszélyezteti – a cselekmény tárgyi súlyától, és minőségétől függően – eljárás lefolytatásának van helye. A törvény erejénél fogva a rendőrségnek kötelessége, hogy ez iránt a szükséges intézkedéseket tegye. Ad absurdum a rendőrségnek generális célja, hogy a törvényekben foglalt értékeket a társadalomra káros, és veszélyes magatartásokkal szemben megvédje, biztosítsa azt, hogy az emberek biztonságban élhessenek, jogaikat gyakorolhassák, és kötelmeiket teljesíthessék.

⁹ HAVASI Z.: A komplex biztonság időszerű kérdései. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2013, 65.

¹⁰ 1994. évi XXXIV. törvény – a Rendőrségről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> (A letöltés dátuma: 2018. május 28.)

A vezetési folyamat első lépcsője mindig az információk gyűjtése, és feldolgozása, azok elemzése, értékelése, tárolása, továbbítása, és felhasználása.¹¹ A célmeghatározást tehát úgy kell kialakítani, hogy a generális jellegből kiindulva, annak speciális, stratégiai céljai meghatározhatóvá váljanak. A célmeghatározás alapjául szolgáló információgyűjtés akkor eredményes, ha annak eredményeként azokat a veszélyforrásokat, vagy tényleges fenyegetéseket, amik a polgárok biztonságát sérthetik, illetőleg a szubjektív biztonságérzetüket ronthatják, sikerül megállapítanunk. (A közbiztonság fogalma is e kérdéskör köré körvonalazódott. Bár némely veszélyforrás, mint például a terrorizmus, a törvény szövegében is megjelenik, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a szervezett bűnözés, a pénzmosás, az emberkereskedelem, stb. is egyaránt ugyan olyan súlyos fenyegetést jelent.¹² A határforgalom ellenőrzéséhez pedig az illegális migráció társul, amelynek centruma a mai napig a Balkán régióiban gyökeredzik. Az ott tevékenykedő bűnszövetkezetek hazánkra nemcsak a földrajzi közelségük miatt jelentenek veszélyt, hanem azért is, mert olyan nemzetközi szervezetekben vállaltunk szerepet, amelynek érdeke, hogy a stabilitást az európai régióban is megteremtsük.¹³) Ebből adódóan információnak tekinthető minden olyan közvetett, vagy közvetlen úton a hatósághoz eljuttatott (adat-tartalommal bíró) közlés, amely alkalmas arra, hogy az inkriminált szervezetek működésére hatást gyakoroljon. (A rendőrség, és határőrség 2008. évben lezajlott integrációját követően sem volt kérdés, hogy az uniós, és schengeni tagság következtében a „fizikai” határok eltűnésével az illegális migráció ellen a rendőrségnek továbbra is kötelessége fellépnie. Erre szolgált az úgynevezett mélységi ellenőrzés, mint kompenzációs intézkedés,

¹¹ KOVÁCS G.: A rendészeti szervezetekben lejátszódó folyamatok. In: KOVÁCS G. (szerk.): Rendészeti szervek vezetése, és szervezéselmélete. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014.

¹² KOVÁCS I.: A prostitúció jelensége és társadalmi kontrolljának vizsgálata empirikus módszerekkel. PhD értekezés, NKE, 2016.

¹³ NÉMETH J.: Az illegális migráció hatása a Schengeni térség bővítésére. Tanulmányok a „quo vadis rendvédelem?” Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek, és a biztonság című tudományos konferenciáról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2010, 205-210.

mert e biztonságot veszélyeztető kockázati tényező továbbra sem szűnt meg, annak leküzdésére állampolgári igény mutatkozott. Gondoljunk csak arra, hogy a laikus polgár – jogismeret nélkül – a határok megszűnését nem feltétlenül a személyek, szolgáltatások, áruk, és a tőke szabad mozgásával azonosítja, hanem arra gondol, hogy, ha lebontják a határokat, mi védi meg majd őket a fenyegetésektől.) Az információ lehet egy generált statisztikai adat, de akár egy polgári névtelen levél is. Az információk elemzésének, és értékelésének során figyelemmel kell lennünk a beérkezés, készítés helyére, idejére, és módjára, hogy elkerülhessünk annak térbeli, és időbeli torzulását. Hiába érkezik névtelen levél arról, hogy a kerület illetékességi területén elhelyezkedő sétálónegyedben a kerékpárosok szabálytalanul közlekednek, és veszélyeztetik a közlekedés biztonságát, ha az információt kellő időben, helyen, és módon nem ellenőrzöm le. Ennek alapját az elemző, és értékelő munka teszi ki. A fenyegetések, és veszélyek tulajdonságait, attitűdjeit, körülményeit elemeznünk, és értékelnünk szükséges ahhoz, hogy a prevenció, a felderítés, és a kezelés feladatkörében a szükséges intézkedéseket meg tudjuk tenni. Ha mindez rendelkezésre áll, akkor tudjuk csak a célmeghatározás alapját képező információkat a szükséges mértékig, eredményorientáltan továbbítani, és a megfelelő helyen, időben, és módon felhasználni.

A három célkezelési modell

Tekintettel arra, hogy a rendőrség feladata, a rendőri munkavégzés társadalmi igény, ezért egyáltalán nem elhanyagolható, hogy a feladatrendszer milyen, az évek során kialakított modellek mentén végezzük. Mi kerül előtérbe, és mi az, ami elhagyható és örökre a háttérben marad. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk a tényt, hogy a politikai elvárások, a gazdasági körülmények, de leginkább a társadalom tagjainak szubjektív biztonságérzete a rendvédelmi szervezet tevékenységük minőségének fejlesztésére készítetik. A követelményeknek való megfelelést a társadalom tagjainak értékítélete mellett, döntő mértékben a rendészet kultúrája, és a rendvédelmi szervek értékrendje határozza meg. Ahhoz, hogy a rendvédelmi szervek

Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

társadalmi rendeltetésüknek meg tudjanak felelni, mindezek mellett szükségük van arra is, hogy az állampolgárok támogatását megkapják. (A megbecsülés, és támogatás mércéjét ugyanis mindig az állampolgárok alakítják.)¹⁴

A rendőr szolgálatát a törvényekben kifejeződő társadalmi akaratnak megfelelően, a köz érdekében, a társadalom által biztosított lehetőségek között látja el. Önként vállalt hivatásával szemben különleges társadalmi elvárások érvényesülnek, melyekre szolgálati viszonyának fennállása alatt mindvégig figyelemmel kell lennie. Hivatását az előírások és a vezetők utasításainak betartásával, az esküjében foglaltak szerint gyakorolja, tudása legjavát nyújtja. Cselekedeteivel erősíti a testület belső egységét és a szervezet jó hírnevét.¹⁵

A rendőrség társadalmi szerepvállalására nagymértékben hatással volt az adott korszak kriminálpolitikája, a társadalmi problémákra adott válaszok és a közbiztonság rendjére vonatkozó perspektívák kölcsönhatása. Mindez egyaránt magában foglalja a polgárok biztonsággal szemben támasztott igényeit, elvárásait, és a kriminálpolitika államhatalmi gyakorlását is.

A terjedelmi korlátok, és önmagában a tanulmány tartalmi vetülete sem engedi meg, hogy évszázadokat ugorva az időben mindezt teljességében bemutathassam, viszont, a korábbi megállapításból, miszerint a társadalom tagjainak szubjektív biztonságérzete a rendvédelmi szerveket tevékenységük minőségének fejlesztésére készítetik, kiindulhatunk. Ennek első lépője a dualizmuskori Magyarországra vezethető vissza, amikor a „haza, és haladás” szelleme a közintézmények működését áthatotta. Ma már mindez a személy, szolgáltatás és integritás hármásával egészült ki. Mindez a három modell elemzésén keresztül jól szemléltethető.

Fontos azonban megjegyeznünk, hogy a korszakokban jelenlevő modellek egymásra épülve, és egymást lassan kiszorítva kerültek alkalmazásra.

¹⁴ KOVÁCS I.: Az üzletszerű kéjelgéssel kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai. Belügyi Szemle, 2015/4. szám, 99-125.

¹⁵ A rendőri hivatás etikai kódexe. Forrás: <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe> (A letöltés dátuma: 2018. május 30.)

Előfordulhatott, hogy egy-egy modell bizonyos szegmensei még megtalálhatók voltak, amikor a másik modell bevezetésére irányuló törekvések, és önmagában a régít váltó új modell már alkalmazásra került.

A bűnözés elleni háború modellje

A modell alkalmazására Magyarországon a 19. század elejétől, egészen a 20. század közepéig került sor, amely így a rendőrség történetének leghosszabb modellalkalmazási időszakát ölelte fel. Társadalomtörténetileg ezt az időszakot a társadalmi csoportok közötti éles ellentétek, eltérő személyes igények, elvárások jellemezték. A bűnözéshez szorosan kapcsolódó deviancia – a társadalompatológiai felfogás értelmében – az adott korra jellemző, normákban megfogalmazott, és uralkodó életmódok szabályaitól eltérő magatartásokban öltött testet, amik a társadalmi értékeket, a szabályozott rendet sértették, és veszélyeztették.¹⁶ Akár magatartásukban, akár életvitelükben volt ez tetten érhető, cselekedeteiket betegesnek nyilvánították.

Ebben az időszakban a feladatszabás és célmeghatározás a köré összpontosult, hogy ezeket a patológikus magatartásokat, és életviteleket, amelyek a törvényes rendet veszélyeztetik, a rendőrség szigetelje el, szükség esetén szüntesse meg. Ha ez a társadalmi reintegrációval –, ami nem azonos a mai reszocializációs intézkedésekkel – nem sikerült, akkor a csoportokat a társadalom hasznos tagjai közül végképp ki kellett rekeszteni. Tipikus példája ennek, a társadalom periferiájára szorult személyek magatartása, például hajléktalanok, a melegek, illetve a prostituáltak életvitele, akik a rendszer marginalizált csoportjaivá nőttek ki magukat.¹⁷

A rendőri akciók legtöbbször katonai akciókhoz hasonlított, a rendőri szervezet katonai mintára szerveződött, annyiban különbözött a katonaságtól, hogy a városok utcáin folyamatosan jelen volt, a feladata viszont csak a „bűnözés elleni harc” köré koncentrált. Ez egyenértékű volt azonban

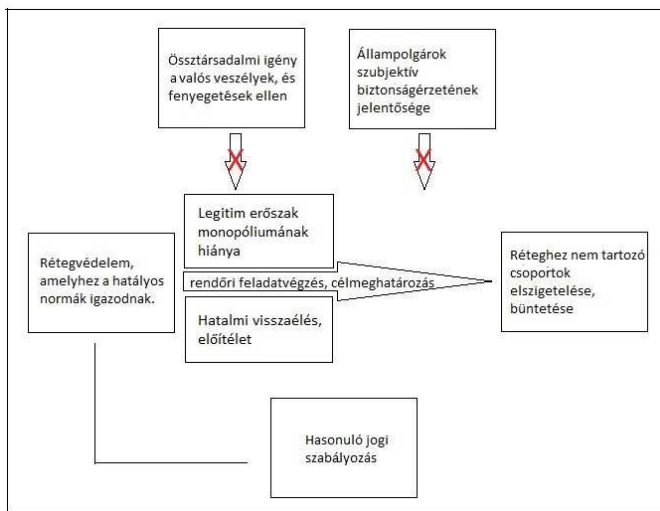
¹⁶ GÖNCZÖL K.: A büntetőhatalom korlátai - a társadalompolitika lehetőségei -. Doktori disszertáció, Budapest, 1989, 212-267.

¹⁷ KOVÁCS I.: Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. Határrendészeti Tanulmányok, 2017/4. szám, 82-161.

Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

azzal, hogy a társadalmi kontroll csak a társadalom bizonyos része fölött érvényesült, aki ebbe a részbe tartozott az potenciálisan gyanús volt, így a rendőri munkának szerves és szükséges részét az előítélet képezte.¹⁸ Az előítélet előítéletet szült. A korhű rendőri munka, és feladatrendszer jobban hasonlított egy felső réteget védő, és magánhadseregként üzemelő, hatalmat kiszolgáló közintézményhez, mint megbecsült, társadalmi reintegrálást elősegítő, intézkedéseit a kezelő kriminálpolitika alapján végrehajtó testülethez. Egy sajátos szubkultúra alakult ki: a tipikus rendőr ekkor inkább testi erejével tűnt ki, mint eszével, a paranccsal vezényelt rendőröknek nem kellett, de nem is volt szabad gondolkodniuk, irányítóik csak felhasználták fizikai erejüket a kitűzött célok elérésére.¹⁹

A modellel kapcsolatos feladatmeghatározást, és célkitűzést az alábbi folyamatábrán illusztrálom.

1. számú ábra

A bűnözés elleni háború modelljének elemei a célmeghatározás folyamatában²⁰

¹⁸ KOZÁRY A.: Rendészeti politológia II. Rendőrtiszt Főiskola, Társadalomtudományi Tanszék, Rendőrtiszt Főiskola Nyomdája, 2007, 1-47.

¹⁹ KRÉMER F.: A rendőri hatalom természete. Napvilág Kiadó, Budapest, 2003.

²⁰ A szerző saját kutatási eredményeinek ábrázolása.

A kutatási módszer segítségével a modell korhű ábrázolása, és múltbeli rekonstruálása kivitelezhető volt. Megállapítást nyert, hogy a rendőri feladatvégzés, és célmeghatározás, nem osztálytársadalmi igényt (a valós veszélyek, és fenyegetések elleni küzdelmet) teremtette meg, hanem bizonyos rétegek elvárásait szolgálta ki, amelyhez a jogi szabályozás társadalmi szinten hasonult. Az állampolgárok szubjektív biztonságérzete teljes egészében nem érvényesülhetett, mert a marginalizált csoportok egyéni értékelésével, és közintézményekkel szemben támasztott elvárásaival senki sem foglalkozott. A rendőrség feladatvégzését, és célkitűzéseit egy olyan rendszer jellemezte, amelyből a legitim erőszak alkalmazásának monopóliuma hiányzott, és rendőri hatalmi visszaélésektől, így gyakorta előítéleteken alapuló visszasságoktól hemzsegett.

A korban alkalmazott modell rendőre nem a társadalmi akaratnak megfelelően, a köz érdekében, hanem bizonyos rétegek, és osztályok elvárásainak megfelelően cselekedett. Különleges társadalmi elvárásoknak nem a köz érdekét, hanem az önös, magánérdekeket nevezhetjük, amelyre a rendőrök az önként vállalt hivatásukkal szemben, figyelemmel nem voltak. Bár kétség kívül utasításra és az érvényes jogszabályokban foglaltaknak maradéktalanul eleget téve cselekedtek, az a testület hírnevét azért csorbíthatta, mert a jogszabályok is a felső osztályok igényeihez hasonultak.

Megoldást jelentett volna, ha a rendőrség vonatkozásában a célmeghatározás osztálytársadalmi érdeket ölel fel, nem osztályok igényeit elégíti ki, amely önmagában lehetőség arra, hogy bizonyos csoportok társadalmi perifériára ne sodródhassanak. Ha pedig a marginalizált csoportok valóban megjelennek, őket célzott, társadalmi reintegrálást elősegítő, reszocializációs intézkedések foganatosításával a társadalom hasznos tagjaivá avaszzuk.

A rendfenntartás modellje

A modell alkalmazása a 20. század közepétől volt jellemző. Ahogy azt az elnevezés is mutatja, a modell alapja a törvényes rend fenntartása, és a társadalmi problémák kezelése. Ellentétben a korábbi modellel a feladat már

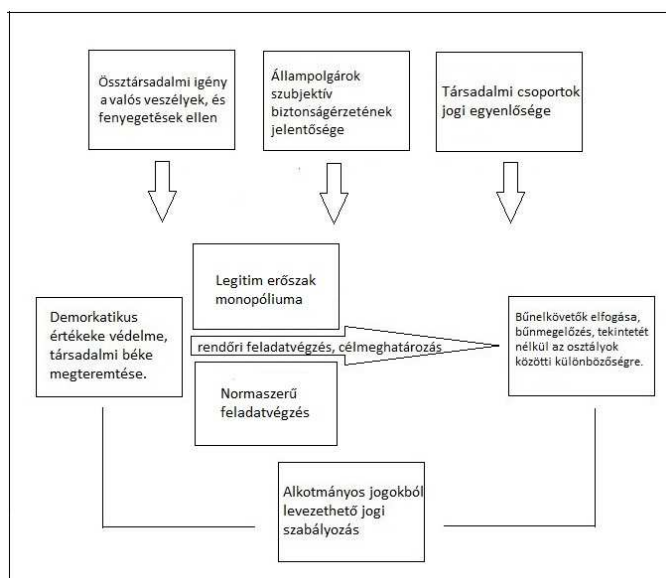
Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

nem a társadalmi csoportok kirekesztése, és szétválasztása lett, hanem a normákban foglalt jogok gyakorlásának, és kötelek teljesítésének garntálása, a béke megörzése. A rendörség célul tűzte ki, hogy a normákból levezethető demokratikus értékeket megvédi, így a társadalmi csoportok számára a békés együttélés feltételeit megteremti. Ebből adódik a modell neve is, miszerint a bünözés elleni háború csak konfliktusokat szőne, a devianciák, és jogellenes cselekmények kezelésére van inkább szükség. Ebből levezetve a bünüldözés mellett a prevenció, azaz a bünmegelőzés is megjelenik, a rendörség vagyonvisszaszerző tevékenysége is helyet kap. (A modellből fejlődő közösségi rendörség modelljének alapjául szolgáló segítségnyújtás, mint elsődleges funkció a rendőri feladatok centrális elemévé női ki magát). A rendőri erőszak alkalmazása átalakul, az kizárólag a törvényes rend fenntartása érdekében, a normákban meghatározott helyen, időben, és módon kerül – többek között – foganatosításra.

Tekintettel arra a tényre, hogy a demokráciából adódó értékek megörzésére, és megvédésre van szükség, a rendőri szubkultúra is jelentős változásokon esett át. Intelligencia, képzettség, és a legfontosabb, hogy a társadalmilag kirekesztett csoportokkal szemben a rendőri tolerancia meghirdetésre került. A kiváltságos társadalmi osztályok iránymutatása, és az ehhez asszimilálódó rendőri munkavégzést a különböző reszocializációs intézkedésekre törekvő rendszerek, és szervezetek váltották fel. A katonai jellegre emlékeztető munkamorál megszűnt, a parancs – mindenkori – teljesítését, az átgondolt, szakszerű, és jogszerű, normakövető intézkedési kötelelem váltotta fel.

A modell alkalmazása a rendörség, és így a társadalom kapcsolatában is új ajtót nyithatott meg. Figyelemmel arra a tényre, hogy a rendőri munkavégzés, és célmeghatározás nem az osztályharcok támogatásául szolgált, így a rendör azokhoz a közösségi elemekhez is közelebb kerülhetett, akik eddig a társadalmi marginalizáció áldozatául estek. A társadalmi békét, és a rendet a rendör csak akkor képes fenntartani, ha nem egy osztályt, hanem egy társadalmat képvisel, és mindenkit azonos mércével mérnek.

A modellel kapcsolatos feladatmeghatározást, és célkitűzést az alábbi folyamatábrán illusztrálok.

2. számú ábra

A rendfenntartás modelljének elemei a célmeghatározás folyamatában²¹

A rendfenntartás modelljének alkalmazásával a rendőrség felismerte, hogy a társadalmi célok nem egy bizonyos réteget kell, hogy kiszolgáljanak, hanem a társadalom értékeit, leginkább a demokráciából levezethető értékeket kell, hogy megvédje. Ebből adódóan, az össztársadalmi igénynek megfelelő veszélyhelyzeteket, és fenyegetéseket szükséges elhárítania, amely a lakosság szubjektív biztonságérzetének növekedését eredményezi. A bűnelkövetőket elfogni, a bűncselekményeket megelőzni szükséges, tekintet nélkül arra, hogy ki melyik társadalmi osztály, vagy réteg tagja. Ezt a demokráciából levezethető jogi normák alkalmazása teszi lehetővé, amely alapján a rendőrség is végzi feladatát.

Abból adódóan, hogy a rendőri feladatvégzés a jogi normáknak megfelelő, így biztosítható a részrehajlás, és hatalmi visszaélésektől mentes munkavégzés. Ez közelebb hozza a rendőröket a társadalmi rétegekhez, így a

²¹ A szerző saját kutatási eredményeinek ábrázolása.

Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

segítségnyújtás, és a közösség szellemében végzett munka kifizetődővé válik. A rendőr a feladatvégzésével erősíti a társadalom közhivatalokba vetett bizalmát, és kapocsként szolgál a jogi normákból levezethető társadalmi értékek, és a lakosság káros magatartások elleni védelme között.

A modell alkalmazásával kapcsolatban elmondható ugyan, hogy a társadalmi kirekesztettség teljesen nem szűnt meg, de a rendőrség azt társadalmi reintegrációs, valamint reszocializációs intézkedésekkel meg kívánta szüntetni. Megjelenik a különböző csoportok szükségletkielégítésére való intézkedési aktivitás.

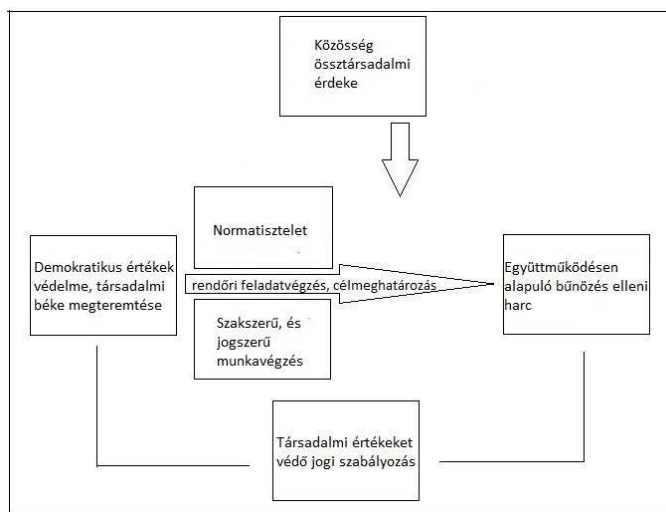
A szolgáltató modell

A szolgáltató modellt Magyarországon gyakorta a közösségi rendőr fogalmával azonosítják, az azonban azzal nem egy megítélés alá esik. Alkalmazására a XX. század végén, a XXI. század elején került sor. A modell a közösséggel fenntartott szoros kapcsolatára utal, a polgárok a rendőrséghez olyan szellemben fordulhatnak, mint bármelyik más szolgáltató jellegű intézményhez. Ez nem jelenti azt, hogy a rendőrség társadalmi feladata ne a bűnüldözés volna, hanem a rendőrség felismerte, hogy a közösség veszélyektől mentes, békés életéhez megteremtésére befolyással bír, ha a közösséggel együttműködve lépnek fel a bűnözés ellen.

A rendőr a közösség részévé válik, a közbiztonság megteremtéséhez szükséges infrastruktúrát és tudást a lakosság részére elérhetővé teszi. E momentum biztosít lehetőséget arra, hogy a rendőr a társadalmi csoportokhoz közelebb kerüljön, velük napi kapcsolatban álljon és ügyeikkel a normákban meghatározott módon, empatikus hozzáállással, lelkiismeretesen foglalkozzon. A társadalmi békét csak úgy érheti el, ha a rendőr a közösség problémáival foglalkozik és a megoldásba őket is bevonja. Ez azonban akkor a 22-es csapdájává is válhat, ha a közösség nem ismeri azt fel, hogy a problémák a társadalom problémái is egyben, nem csak másoké. A szolgáltató jelleg akkor működőképes, ha a polgárok a problémákat elismerik, és a rendőrség által nyújtott eszközrendszert a megoldáshoz igénybe veszik, és azzal együttműködve, nem az ellen lépnek fel.

A szolgáltató jelleg új intézményként jelenik meg a rendőrség társadalmi céljainak elérésében, a bűnüldözés elleni harcban, a bűnmegelőzés tekintetében. Azok a társadalmi csoportok, akik eddig társadalmi perifériára sodródtak fellélegezhetnek, mert a reintegrációs folyamatok, és a reszocializációs intézkedések végrehajtását a szolgáltató, és segítő jellegű feladatvégzés áthatja. Míg az évszázadok problémái ugyan azok voltak, amelyre a rendőrség válaszolni próbált, addig a szolgáltató modell alapján létrehozott rendőrség nem elszigetel, nem kítaszít, hanem közösségi értéket teremt, amely érték, feladat és cél a közösség biztonságának garantálása.

A modellel kapcsolatos feladatmeghatározást, és célkitűzést az alábbi folyamatábrán illusztrálom.

3. számú ábra

A szolgáltatás modelljének elemei a célmeghatározás folyamatában²²

A szolgáltató jelleg képes megteremteni, hogy a polgárok, és a rendőrség között szakadék ne keletkezhessen. Mindkét csoport egymásra van utalva. A rendőr empátikus, szakszerű, és jogszerű feladatvégzést kell, hogy végrehajtson, így a polgár bátran fordulhat hozzá. Ha a polgár bátran

²² A szerző saját kutatási eredményeinek ábrázolása.

Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

fordul a rendőrséghez, erősödik a szubjektív biztonságérzete, és együttes erővel a bűnözés elleni harcot eredményessé tehetik.

Erősödik a reszocializáció és a társadalmi reintegráció, amely a marginalizált csoportok elszigetelődésének véget vet, a bűnüldözés, és bűnfelderítés mellett a rendőrség a prevencióra még nagyobb figyelmet fordít.

A mai rendőrség társadalmi feladata a következtetések tükrében

Az elmúlt évek tapasztalatai jól mutatják, hogy a mai magyar rendőrség európai színvonalhoz képest is túlszárnyalt minden elvárást. A közelmúltban lejátszódó, és például a fővárosban megrendezett világesemények (FINA) is megmutatták, hogy az összfrendőri intézkedéseknek köszönhetően Magyarország, és a főváros Európa egyik legbiztonságosabb országa, és fővárosa is egyben. Annak köszönhetően, hogy a mai magyar rendőrség nemcsak bűnfelderítő, prevencionáló és bűnüldözési feladatokat lát el, hanem valóban a közösség érdekében, a biztonság megteremtéséért a nap 24 órájában fáradozik, látható eredményt ér el: a magyar lakosok és az országban tartózkodó polgárok biztonságban érezhetik magukat. Mindezt úgy érte el, hogy az Alaptörvényből, és különböző jogszabályokból levezethető társadalmi érdekek, és értékek védelmét megteremtette.

Ha a helyi illetékességű szervek vonatkozásában mérnénk mindezt, akkor is jól látható, hogy az alapfeladatok mellett – helyi szinten, akárcsak központi, és területi szinten is - a segítő szándékú, és a szolgáltató jelleg mennyire jelen van. A rendőrség általános feladata, és a klasszikus vezetési rendszer alapján meghatározott feladatszabás, információgyűjtés, elemzés, értékelés, és célmeghatározás nem különül el. A generális céloknak minden szervezet, és szervezeti egység maximálisan megfelel.

Tekintettel viszont arra a tényre, hogy a tanulmány a helyi illetékességű szervek körében került megírásra, ezért a generális céloktól, a stratégiai célokig levezetve az alábbiakról számolhatunk be. Példának hozhatjuk fel a körzeti megbízotti szolgálatot, akik a helyi lakosokkal napi kapcsolatban

állnak, gondoskodnak arról, hogy a napi szolgálati feladatok ellátása mellett a bűnmegelőzés széles teret kapjon. (Iskolákhoz, karitatív szervezetekhez járnak, szociális intézményekben jelennek meg, különböző társszervekkel együttműködnek. Mindezt azért, hogy ezek a csoportok, például fiatalok, idősek ne válhassanak bűncselekmény áldozatává). E mellett megemlíthetjük a bűnügyi szolgálati ágat is, ahol a nyomozók a nyomozás megindítását követő 24 órán belül felveszik a kapcsolatot a sértettel, hogy tájékoztassák őket, hogy ügyeikkel foglalkoznak és a nyomozás megfelelő irányban, úton halad, ezt a nyomozás végéig folyamatban megteszik. A polgárokat elégedettséggel tölti el az a tudat, hogy a rendőrség tesz értük és mindezt azért teszi, hogy ők szabadon, békében, és biztonságban élhessenek. A bűnözők pedig a törvényben meghatározott helyen, időben, és módon büntethetővé válnak.

Mindezekből látszik, hogy a rendőrség milyen változásokon ment keresztül, úgy, hogy alapfeladatának, és célmeghatározásának megtartása mellett a bűnüldözési tevékenység, a szolgáltató, segítőkész, és empatikus intézkedések fogantatásával egészült ki.

Nehéz javaslattal élni egy olyan szerv működésére, amely ma már Európa egyik legszínvonalasabb és leginkább elismert rendőrségévé nőtte ki magát. Ha megfogalmazhatnánk javaslatot, talán az annyiban összegződne, hogy a jól működő rendszert fenntartani, fejleszteni és nem lerombolni szükséges. Az empatikus, szakszerű, és jogszerű hozzáállás, és feladatvégzés ebben tovább segítheti a rendőrség állományát. Különös tekintettel arra a tényre, hogy finomhangolás keretében a marginalizált csoportokkal szemben is a szolgáltató jelleg, a reszocializáció, és a társadalmi reintegrálás érvényre juttatása az alapvető cél, nem pedig az, hogy a regresszív büntetőpolitikát körülményektől függetlenül végrehajtsuk.

IRODALOM

GÖNCZÖL K.: A büntetőhatalom korlátai - a társadalompolitika lehetőségei -. Doktori disszertáció, Budapest, 1989, 212-267.

Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében – célmeghatározás, vagyis a feladatok kitűzésének és tisztázásának folyamata

HAVASI Z.: A komplex biztonság időszerű kérdései. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2013, 65.

HAYES C.: The office of sheriff in the United States of America. The Police Journal: Theory, Practice and Principles, 2001/1. szám, 50.

KARAKOCALI A.: Magistrate: The most important political body of Roman Republic. Ankara Bar Review, 2013/2. szám, 65-82.

KOVÁCS G.: A rendészeti szervezetben lejátszódó folyamatok. In: KOVÁCS G. (szerk.): Rendészeti szervek vezetés, és szervezéselmélete. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014.

KOVÁCS I.: A prostitúció jelensége és társadalmi kontrolljának vizsgálata empirikus módszerekkel. PhD értekezés, NKE, 2016.

KOVÁCS I.: Az üzletszerű kéjelgéssel kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai. Belügyi Szemle, 2015/4. szám, 99-125.

KOVÁCS I.: Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. Határrendészeti Tanulmányok, 2017/4. szám, 82-161.

KOZÁRY A.: Rendészeti politológia II. Rendőrtiszti Főiskola, Társadalomtudományi Tanszék, Rendőrtiszti Főiskola Nyomdája, 2007, 1-47.

KRÉMER F.: A rendőri hatalom természete. Napvilág Kiadó, Budapest, 2003.

MCCABE G.: A guide to the federal magistrate judge system. United States of America, United States District Judge and President of the Federal Bar Association, 2014.

NÉMETH J.: Az illegális migráció hatása a Schengeni térség bővítésére. Tanulmányok a „quo vadis rendvédelem?” Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek, és a biztonság című tudományos konferenciáról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2010, 205-210.

TISZA M.: Magyarország Rendőrségének története. Pécs, Haladás Nyomda Részvénytársaság, 1925.

Nemzetközi szabványosítás, avagy az „ICAO 9303” ajánlás története

A második világháború előtt a nemzetközi repülés szűk réteg kiváltsága volt és a mai értelemben vett biztonságos légi közlekedés még nem létezett. A szervezett keretek között működő polgári repülés gyökerei valahol az első világháború után, 1919-ben érhetők tetten. Elsősorban a nagy földrajzi területekkel rendelkező, fejlett országok voltak azok, amelyek a távolságok gyors leküzdése érdekében dinamikusan fejlesztették a személyszállításra alkalmas, megbízható repülőgép modelleket. A szwing-korszak idejére biztonságos és kényelmes légi járművek megjelenésével (Például: Douglas DC-3, Junkers Ju52) sikerült az utasok egyre nagyobb hányadát a repülés felé csábítani.¹ Csak idő kérdése volt, hogy nemzetközi szinten mikor helyezik szabályozott keretbe az új, forradalmi közlekedési formával kapcsolatos kérdéseket. A második világháború alatt Kanada, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság egyezmény kidolgozását kezdeményezték, majd a téma kapcsán 1943-ban konferenciát is szerveztek a kanadai Québec-ben. Az akkori kérdések, feladatok között többek között a nemzetközi polgári repülés jövője, és az ehhez kapcsolódó szervezet megalapítása szerepelt.²

A második világháború utolsó szakaszában, 1944. december 7-én, Chicago-ban írták alá azt az egyezményt, amelynek eredményeképp meg-

¹ TATÁR Attila (2004): Repülőterek tűz- és katasztrófa védelme, doktori (PhD értekezés), Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola. Budapest. – pp. 8-9.

² DEWATERS, Diane K. (2008): The World War II Conferences in Washington, D.C. and Quebec City: Franklin D. Roosevelt and Winston S. Churchill. Arlington, Texas: University of Texas. – pp. 98-122.

alakult a *Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet* (továbbiakban: ICAO / *International Civil Aviation Organization*), amely a későbbiekben az Egyesült Nemzetek Szervezetének (továbbiakban: ENSZ) égisze alatt működött. A szervezet megalakulásának legfőbb céljai között az szerepelt, hogy erősítsék a nemzetközi együttműködést, a legmagasabb színvonalú egységesítést, szabályozást, és szabványosítási folyamatokat, ezáltal biztonságosabbá téve a nemzetközi repülést.³

„A Szervezet célkitűzése, hogy fejlessze a nemzetközi repülés elveit és műszaki színvonalát, valamint elősegítse a nemzetközi légi közlekedés tervezését és fejlesztését, különösen

a) világszerte biztosítsa a nemzetközi polgári repülés biztonságos és rendszeres fejlődését;

b) ösztönözze a légi járműtervezés és - üzemeltetés tudományát a békés felhasználás érdekében;

c) ösztönözze repülőútvonalak, repülőterek és repülési berendezések fejlesztését

a nemzetközi polgári repülés érdekében;

d) eleget tegyen a népek biztonságos, rendszeres, hatékony és gazdaságos légi közlekedés iránti szükségletének;

e) meghiúsítsa az ésszerűtlen verseny okozta gazdasági pazarlást;

f) biztosítsa, hogy a Szerződő Államok jogait teljes mértékben megtartsák, és

minden Szerződő Állam megfelelő lehetőséget kapjon nemzetközi légi járatok fenntartására;

g) elkerülje a Szerződő Államok közötti megkülönböztetést;

h) elősegítse a repülés biztonságát a nemzetközi polgári légi közlekedésben;

³ MANKIEWICZ, René-H. (1962): L'Organisation de l'aviation civile internationale. Annuaire français de droit international, vol. 8. Université de Lyon, CNRS & ENS. Lyon. - pp. 675-684.

i) általában elősegítse a nemzetközi polgári repülés sokoldalú fejlődését.”⁴

A polgári légi közlekedés gyakorlati részleteinek és a határátlépés alapvető feltételeinek kidolgozása után az egyezményt végül 1947-ben hagyták jóvá. Az egyezmény felhatalmazta az ICAO-t, az útlevelek nemzetközi szabványosításával kapcsolatban és megkövetelte olyan képességek kidolgozását, létrehozását, amely megelőzi a határforgalmat ellátó hatósági ellenőrzések késlekedéseit, ezáltal felgyorsítja a biztonságos határellenőrzést és a légi közlekedést. A biztonságos, utazásra feljogosító okmányok két érdek együttes érvényesülését szolgálják: a légiközlekedés közbiztonsági érdekét és a beszállást megelőző ellenőrzési protokoll minél gyorsabbá, egyszerűbbé tételét.

Az útlevelek szabványosítási folyamata a következőképpen alakult. A XIX. század végétől, a vasúti közlekedés terjedésével egy időben élénkült fel az állampolgárok országok közötti mozgása, így egyre nagyobb igény mutatkozott az egységes útlevelekre, biztonsági és határellenőrzési szempontból is. Az útlevelek kiállításakor használt biztonsági, védelmi megoldások sebezhetősége vagy hiánya az évek múlásával egyre nagyobb kihívást jelentett a hatóságok számára. Ebben az időben ugyanis még voltak olyan országok, amelyek például az útlevél hordozó anyagát tekintve az okmánypapírban nem használtak vízjelet, vagy épp tűző kapoccsal rögzítették a lapokat. Az ún. útlevél-konferenciára 1920 őszén került sor, ahol a résztvevő országok delegáltjai egységes útlevél-szabványban állapodtak meg.⁵ Többek között itt határozták meg azt is, hogy az útleveleknek 32 oldalas, végig számozott, keménykötésű füzeteknek kell lenniük.⁶

⁴ 1971. évi 25. törvényerejű rendelet a nemzetközi polgári repülésről Chicagóban, az 1944. évi december hó 7. napján aláírt Egyezmény és az annak módosításáról szóló jegyzőkönyvek kihirdetéséről, II. rész. VII. fejezet, 44. cikk.

⁵ PASSPORT CONFERENCE PREPARATORY DOCUMENTS, Resolution adopted by the conference on passports, custos formalities and through tickets in Paris on october 21st, 1920. C.641.M.230.1925. VIII.

⁶ OMBELLI, Diana – KNOPJES, Fons (2008): Documents: the developer's toolkit. IOM and Via Occidentalis Editora Lda. EU. – p. 65.

Az 1960-as 1970-es években drámai módon megugrott a légi személyszállítás, ezért egyre sürgetőbbé vált, hogy az útlevelek szabványosítása tovább fejlődjön. A folyamat 1968-ban kezdődött a „*Panel on Passport Cards*” néven. A szabvány elsősorban az úti okmány biztonságára és az útlevél jogos birtokosának és felhasználójának azonosítására koncentrált. Mérföldkőnek számított az, amikor 1975-ben az Egyesült Államok Frank Kubic-ot mint szakértőt delegálta, azzal a célkitűzéssel, hogy Arno Seidelmann-al az ICAO központ osztályvezetőjével együttműködve fejlesztési lehetőségeket kutasson. Kubic mérnöki megoldásokkal foglalkozott, és az Egyesült Államok útlevél hivatalában (passport office) volt igazgató. Munkássága alapján a gépi leolvasásra alkalmas útlevelek egyik atyjának tekinthető, hiszen Kubic, Seidelmann és Ted Radclyffe, együtt fejlesztették ki azt a szabványt, amit ma is használunk. Habár a „mágnes csíkok”⁷ használata bankkártyákon már ismert volt (tehát a mágneses leolvasás már létezett), a születő optikai karakter felismerő szabvány (továbbiakban: OCR) merőben új technológiát képviselt.

Az ICAO szakmai konferenciái a nyilvánosság elől elzárva, titokban zajlottak, de a fejlesztésekbe nélkülözhetetlen volt más országok képviselőit is bevonni. A kutatások eredményei nyomán az ICAO elfogadta a gépi leolvasásra alkalmas útlevelek szükségességét, aminek részleteit 1980-ban publikálták „ICAO 9303” dokumentum (ajánlás) néven. A dokumentumban folyamatosan történtek változtatások és az országok kódjai is módosultak ISO 3166 szabvány alapján. Különleges kódok létrehozására is szükség volt a hontalan személyek, menekültek és az ENSZ alkalmazottak számára. Ezek a kódok ma is használatban vannak.⁸

⁷ A plasztik kártyák “aktív elektronikai megoldással” ellátott csoportja, ami a plasztikkártya hátoldalába implementált mágnesezhető csík. A mágneskártyán a csík anyaga az 1970-es években történt megjelenésük óta egy ferromágneses részecskéket tartalmazó szalag, amelyen alapesetben a mágneses részecskék teljesen rendezetlenül helyezkednek el. Megfelelő mágneses tér hatására a szalagban a részecskék mágnesessége egy kívánt struktúrába rendeződik. A mágnes csíkban így bizonyos mennyiségű információ tárolható.

⁸ FUMY, Walter – PAESCHKE, Manfred (2010): *Handbook of eID Security: Concepts, Practical Experiences, Technologies*, John Wiley&Sons, New York. – pp. 97-99.

A szabványt végül elfogadták, de a megvalósítás lassan ment, mert azok az országok, amelyek az úti okmányok gyártásakor az új szabványt integrálni kívánták különböző akadályokba ütköztek. Eleinte nem tudták sikeresen adaptálni az újfajta megoldásokat, ezért 1986-ban a fejlesztési tanácsadók új konferenciát rendeztek, hogy ezt a problémát kiküszöbölhessék. A WG3 elnevezésű fejlesztési csoport évente kétszer is rendezett konferenciát, annak érdekében, hogy segítséget nyújtsanak az arra rászoruló országok szakembereinek.

Az 1980-as években a vízumok gépi leolvasása még gyerekcipőben járt, csak néhány ország kezdte el alkalmazni az ahhoz szükséges címke formátumot. Általában a korábbi vízümbélyegző-lenyomat adattartalmát vitték fel egy nyomdatechnikailag biztonságosabb felületre. Az Egyesült Államok volt az első, amely létrehozta azt a vízum formátumot, amely már gépi leolvasásra is alkalmas volt. A sort Ausztrália követte, de arcképrögzítés nélkül az akkori formátum nem bizonyult alkalmasnak a személyazonosításra.

Sok tárgyalás után, 1992-ben és a WG3 munkájával közösen a szabványok készen álltak és az ICAO DOC 9303 második részeként lettek elfogadva. A nagyobb MRV (Machine Readable Visa – gépileg olvasható vízum) az amerikai mintát követte, egyes részei pedig az ausztrál mintán alapultak. A leolvasásra alkalmas méret az útleveleszabványnál kisebb, 105 mm x 74 mm volt, amely által lehetővé tették a megfelelő illesztést és hitelesítést egyaránt.

A karakterek méretei azonosak lettek az útlevelek OCR sávjában található karaktereivel. Míg az útlevél OCR sávjába hosszabb nevek is belefértek (39 karakterig), addig a vízumok esetében soronként legfeljebb 31 karakter bejegyzésére nyílt lehetőség. Emiatt új szabályozás született az egy-egy rövidítésekre.⁹

A leolvasás hatékonysága sem volt problémamentes. Amikor a szabványt az Európai Közösség is elfogadta, szükség volt arra, hogy a Schengeni Egyezmény alapján több információ szerepelhessen a leolvasható in-

⁹ OMBELLI, Diana – KNOPJES, Fons: i.m., - p. 73-74.

formációk között. Ennek az igénynek eleget téve 1994-ben az ICAO változtatásokat hajtott végre. A schengeni tagországok kérésére módosítás készült, ami az ERZ (Effective Reading Zone) nevet kapta. Ez az újítás később nem került be a világszabványba. A gépi leolvasásra alkalmas rész a német és francia okmányok esetén - az amerikai szabványtól eltérően - 86 mm x 54 mm lett. A határforgalom ellenőrzése során ezeket a részeket lehetett az okmányokon beolvasni.

Az ICAO szabványosításról szóló 9303 dokumentumának negyedik verziója új szabályozásként a hajós útlevélhez hasonlóan a légi járművek személyzeteinek kívánt kedvezni. Míg a légitársaságok és egyes országok kiadtak ilyen speciális okmányokat, a kezdeményezés nemzetközi elfogadás hiányában nem lett sikeres.

A fejlesztések során az ICAO arra is koncentrált, hogy ne csak latin ABC, hanem más betűtípusok is leolvashatók legyenek az OCR sávban.

A biometrikus azonosítás¹⁰ érdekében, 1994-től folytak fejlesztések, tekintettel arra, hogy egyre nagyobb számban kísérelték meg lopott úti okmányokkal a határátlépést. Ez tette szükségessé az egyedi, biometrikus elveken alapuló személyazonosítást. Bebizonyosodott azonban, hogy nem minden biometrikus azonosítási forma alkalmas az úti okmányba integrálásra. Az ICAO Technikai Tanácsadó Csoportja 1999-ben kezdte meg kutatásait arra vonatkozóan, hogy mely azonosító egyeztethető össze az okmánnyal és melyik nem. Az elkészült tanulmány szerint az arc, ujjnyomat és írisz jöhetett számításba.

Az adattárolás kapacitása eleinte korán sem felelt meg a gyakorlati elvárásoknak, hiszen kezdetben csupán kettő, majd nyolc kilobájt adat tárolására voltak alkalmasak az úti okmányok. Az okmány birtokosának digitális fényképe minimum 20 kilobájtot igényelt, az Integrált Áramkörök (Integrated Circuits, a továbbiakban: ICs) pedig 32 kilobájtot.

¹⁰ Az azonosítók lehetnek fizikai jellegzetességek: például: szem, arc, kéz, hang, vagy magatartás, mint aláírás, járás, gépelés.

Vízumok esetében vonalkódok, mágnes csíkok és ICs együttes alkalmazásán gondolkodtak a fejlesztők, de csak a vonalkódos megoldást találták elfogadhatónak.¹¹

A kezdeményezések fejlesztése valószínűleg sokkal tovább tartott volna, de a 2001. szeptember 11-én bekövetkezett terrortámadások arra ösztönözték az Egyesült Államokat, hogy preferálja a biometrikus útlevelek használatát.¹² Habár a terrorakciókat legálisan tartózkodó személyek követték el, a hatóságok felismerték, hogy jogszerűen kibocsátott úti okmányok sem jelentenek teljes védelmet a bűncselekményekkel szemben.

A terrortámadások bekövetkezésének okait, körülményeit vizsgálva kiderült, hogy az akkor forgalomban lévő úti okmányokat viszonylag könnyű volt hamisítani, amelyek felhasználásával sikeresen be lehet utazni akár az Amerikai Egyesült Államokba is. Továbbá az is bizonyossá vált, hogy az alkalmazott vízum adatbázisok elavultak, sebezhetőek, tehát nem felelnek meg a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harc minimum követelményeinek.

A biometrikus azonosítás jelentősen fokozza a biztonságot, hiszen az okmány hagyományos ellenőrzése kiegészül. Így a határellenőrzés során egyszerűsödik és gyorsul az utasok azonosítása. A fenti tények megállapítása után törvényben szabályozták, hogy az Amerikai Egyesült Államokba 2004 júliusától csak olyan külföldi személyek utazhatnak be vízummentesen, amelyek okmányt kiállító országa bevezeti az elektronikus adattárolású és biometrikus elemeket is tartalmazó útlevelet. Az így megszületett ún. „Vízummentességi Program” intézkedései egyértelműen nemzetbiztonsági érdekeket szolgáltak.

A szigorító intézkedések hatálya alól az Európai Unió úti okmányai sem képeztek kivételt, így szükségessé vált az elvárásoknak megfelelő új útlevelek kifejlesztése és bevezetése. Mivel erre vonatkozóan nem volt egységes nemzetközi gyakorlat, ezért a biometrikus elemek alapján történő sze-

¹¹ OMBELLI, Diana – KNOPJES, Fons: i.m., - p. 77-78.

¹² CHATWIN, Charles (2011): The story of standardisation. *Keesing Journal of Documents & Identity*, 2011/36. pp. 1-6.

mélyazonosítás elvárásainak a megállapítását a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet végezte el. A szervezet ugyan nem rendelkezik felhatalmazással arra vonatkozóan, hogy kötelező érvényű előírásokat határozzon meg a kiállító országok felé, azonban a fenti történeti áttekintésből is kitűnik, hogy vezető, meghatározó szerepet tölt be az úti okmányokkal kapcsolatos legjobb gyakorlatok ajánlásában. Az ICAO ajánlása nyomán 2003-ban születtek meg a biometrikus azonosítás egységes módszerei, amelyek a következők:

- az arc, mint elsődleges azonosító;
- másodlagos azonosító az ujjnyomat alapján történő azonosítás;
- harmadik lehetőség az írisz alapján történő azonosítás.

Az említett biometrikus azonosítók a biológiai jellegzetességek statisztikai analízisét jelenti, amelynek tárolása minden esetben az elektronikus adathordozón történik.

Az úti okmányok egyszerű és gyors ellenőrzése kiemelt jelentőséggel bír, elég, ha csak egy-egy határátkelőhely időszakonként megnövekedett utasforgalmára gondolunk. Az egymástól eltérő adattartalommal rendelkező okmányok ezért jelentős időráfordítást követeltek. Az ellenőrzés hatékonyságának, megbízhatóságának és gyorsaságának növelése érdekében az ICAO kezdeményezte az úti okmányok kitöltési szabályainak egységesítését, felépítésének rendszerét. Így születettek meg a „gépek által olvasható utazási okmányok” (Machine Readable Travel Documents, továbbiakban: MRTD), valamint az adathordozó oldalon található, úgynevezett „gépi olvasási zóna”. Ez utóbbit a szakirodalom „géppel olvasható vizsgálati zóna”-ként is említi (Machine Readable Zone, a továbbiakban: MRZ). A gépek által olvasható úti okmányok egyszerre tartalmazznak vizuálisan, technikai eszközök nélkül, és gépek által is feldolgozható adatokat.¹³

A géppel olvasható útlevelek ún. „adatos” oldala ma az alábbi módon épül fel:

¹³ BEEL, Jöran – GIPP, Béla (2005): ePass – der neue biometrische Reisepass. Shaker Verlag, Aachen - pp. 10-27.

1. Vizsgálati zóna:

- amely az okmány megnevezését,
- a tulajdonos arcképét,
- a tulajdonos személyi adatait,
- valamint a kiállításra és az érvényességre vonatkozó adatokat tartalmazza.

2. Gépi olvasási zóna (MRZ):

- amely a vizuális vizsgálati zónában feltüntetett információk közül a meghatározottakat tartalmazza, egymást követő alfanumerikus karakterek és a „<” szimbólum formájában.

A géppel olvasható úti okmányokat 2010. április 10. után minden ICAO tagállamnak be kellett vezetnie, amihez a szervezet projekt formájában segítséget nyújtott. A projekt a tervezés, oktatás mellett pénzügyi hozzájárulást is lehetővé tett.¹⁴

Fontos megjegyezni, hogy az úti okmányokban rögzítendő biometrikus elemek alkalmazásának szüksége összhangba került a Hágai Programmal és annak végrehajtására elfogadott, prioritások végrehajtásához szükséges úúgynevezett „Cselekvési Tervben” foglaltakkal:

„Az Európai Tanács felkéri a Tanácsot, a Bizottságot és a tagállamokat, hogy folytassák azon törekvéseiket, amelyek a biometrikus azonosítók úti okmányokba, vízumokba, tartózkodási engedélyekbe, uniós polgárok útlevelébe és információs rendszerekbe történő haladéktalan beillesztését célozzák, és készüljenek fel a nemzeti személyazonosító igazolványok minimumszabályainak kidolgozására, az ICAO-szabványokat is figyelembe véve.”¹⁵

¹⁴ ERNSZT Ildikó (2010): A nemzetközi légitökölekedés védelme, Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar, Budapest. – p. 131.

¹⁵ Hágai program: a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének erősítése az Európai Unióban. Az Európai Unió Hivatalos Lapja. - p. C 53/7

Az új közlekedési eszközök elterjedése kétségtelenül hozzájárult a XX. század elejétől megélénkülő, országok közötti utazásokhoz. A tömegturizmus megjelenésével az úti okmányokkal történő visszaélések, csalások száma is megnőtt. Ezért a jogsértő cselekmények megelőzése, felderítése és megakadályozása érdekében mielőbbi védelmi intézkedések fogantatására volt szükség. A Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet úti okmányokkal kapcsolatos ajánlásai ellenőrizhetőbb, ezáltal biztonságosabb nemzetközi közlekedést eredményeztek. A gépi leolvasásra alkalmas útlevelek megjelenése legalább olyan jelentős és célravezető védelmi megoldásnak számított, mint pár évtizeddel korábban az útlevelekbe történő arcképrögzítés bevezetése.

Summary

Petrétei, Dávid: Crime Scene in the light of standardization trends and the new criminal procedure law (4-48)

This paper deals with some of the current issues of crime scene investigations by the Hungarian investigating authorities. The new Criminal Procedure and Administrative Procedural Laws and the related legislation; the quality assurance and standardization processes within the framework of EFSA 2020; the continuous scientific and technical development; and the issues of other legal areas that are recently linked to criminal law are being discussed. The study received a first prize in 2017 at the Police Science Council's application.

Rácz, Attila: The migration crisis here and beyond. Compassion, rejection and solidarity (49-70)

This study is analysing how the attitudes changed in these smaller territorial units or societies which was affected by the migratory crisis directly. Aim of this analysis is to show those possible explanations and interpretations which are lying behind the quantitative data. This study try to show the attitudes to migration among the civilian population and the changes in their subjective sense of security, based on empirical data, along the Southern border in Hungary.

Birkner, Zoltán – Marton, Zsuzsanna – Keller, Krisztina: Innovation in Tourism Safety and Security – Focus on Education and Academic Research (71-80)

Global tourism safety and security has got even more attention from the market and state players due to the terror attacks in the past decade. The importance of the phenomenon is proven by the fact that the more and more academic studies have focused on the analysis of the linking points between

tourism and safety, furthermore, the mapping of their different aspects. Setting tourism safety into a new context may open new horizons and possibilities for the stakeholders. In parallel with the maintenance the competitive advantage, this helps to mitigate the risks threatening tourism safety and to keep up with new challenges. The “quintuple helix” model serves as a framework in the innovative approach of tourism safety. The model focuses on the cooperation and knowledge transfer among the stakeholders in tourism sector. This study attempts to emphasize the role of the education and the research, as well as the results of the cooperation, which contribute not only to the innovative interpretation of tourism safety and security, but also to support and sustain it.

Tegyey, Andrea: „The „Z generation” tag – Rightful fears or chance for renaissance? (81-97)

The generations that are living together nowadays rise up some interesting questions for the world of work. Different Organizations – such as Police – are facing with new challenges, because the generations that are inside the Police shall be smooth communicate with each other in order to work together. The newest generation that arrived to the labor market is called generation Z. The members of this generation are the first members of global generation also. Compared to the former generations they have different attitudes, thoughts, motivations and priorities. In my opinion Police shall pay attention to the scientific results in order to be able effective in the recruit and keep them.

Kardos, Sándor István: Experiences in regard to the „new disciplinary system” (98-118)

The new service law entering into force on the 1st of July 2015 brought changes to the operation of the police organisation as well as to disciplinary procedures. Based on the experiences in the field of the disciplinary procedures, I will present the commands of the new law which - in my opinion - had significant effect on these procedure. In this article, I will elaborate on those commands that helped the work of this field thus raised the standards of employer procedures, as well as those where criticism has been made.

Kovács, István: Management's functions in the life of a local police station. Targeting, as the process of the clarifying of the tasks. (119-136)

As all of the academic disciplines, the theory of the management has evolutionary ages too. It isn't a surprise, that the basic has been given by the classic school's lores to the newly born theories, systems, schools in the global world from one to one. The study let insight to the life of a local police station from the basics across to the analysis of the Fayol's management's functions. In the study we can meet with the targeting function, which are followed such an solution's alternatives, and proposals, which could make the agency's operability easier, which could grow the success next to the holding of the efficiency.

Molnár, Ákos: International standardisation or the history of "ICAO 9303" (137-146)

The vulnerability of travel documents (passports) has always been a challenge for the authorities. It was a major step forward when the recommendation of ICAO was approved that helped to secure a safer and more controlled travelling. The organisation required machine readable passports which opened a new chapter in the history of travel documents.